

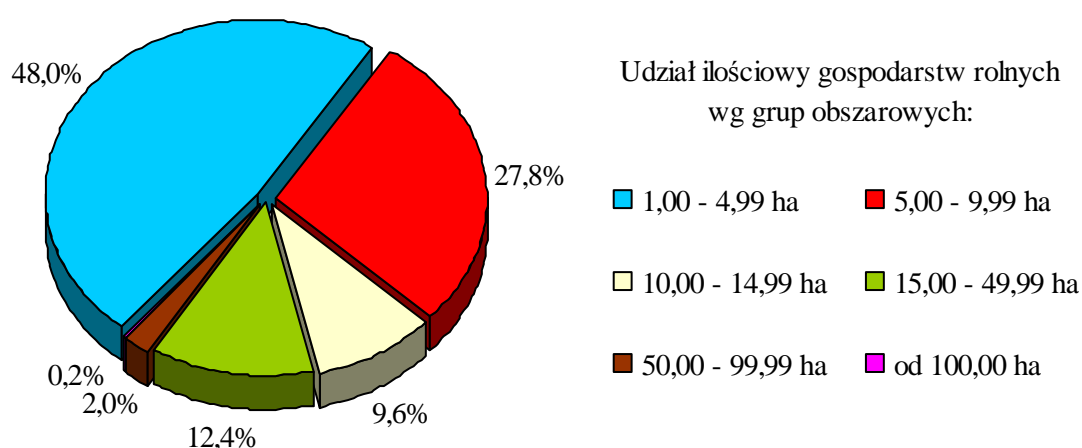
w gminie 67, Tab.26. Stanowią one tylko 14,6 % wszystkich gospodarstw w gminie. Zajmują obszar 2148,13 ha i 51,9 % w powierzchni wszystkich gospodarstw w gminie. Wśród nich 9 zajmuje obszar od 50 do 100 ha, a tylko w Piotrowicach Polskich jest gospodarstwo rolne, którego powierzchnia przekracza 100 ha - 157,67 ha.

Średnia wielkość gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha wynosi 32,06 ha. W poszczególnych obrębach wielkość ta jest mocno zróżnicowana i wynosi od 15,72 ha w Brochocinie do 69,09 ha w Janówce.

Najwięcej dużych gospodarstw, o powierzchni powyżej 15 ha - jest w Ciepłowodach – 26, Rys.32 i Rys.33. Natomiast w pozostałych wsiach jest ich kilka. Największy udział tych gospodarstw w powierzchni i w ich ilości jest w Jakubowie – odpowiednio 80,5 % i 37,5 %. W Baldwinowicach i Karczowicach nie występuje żadne gospodarstwo z tej grupy obszarowej.

Z analizy kart podatkowych (stan na marzec 2010 r.) oraz z ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.) wynika, że duże gospodarstwa często posiadają działki poza miejscem zamieszkania i w kilku obrębach.

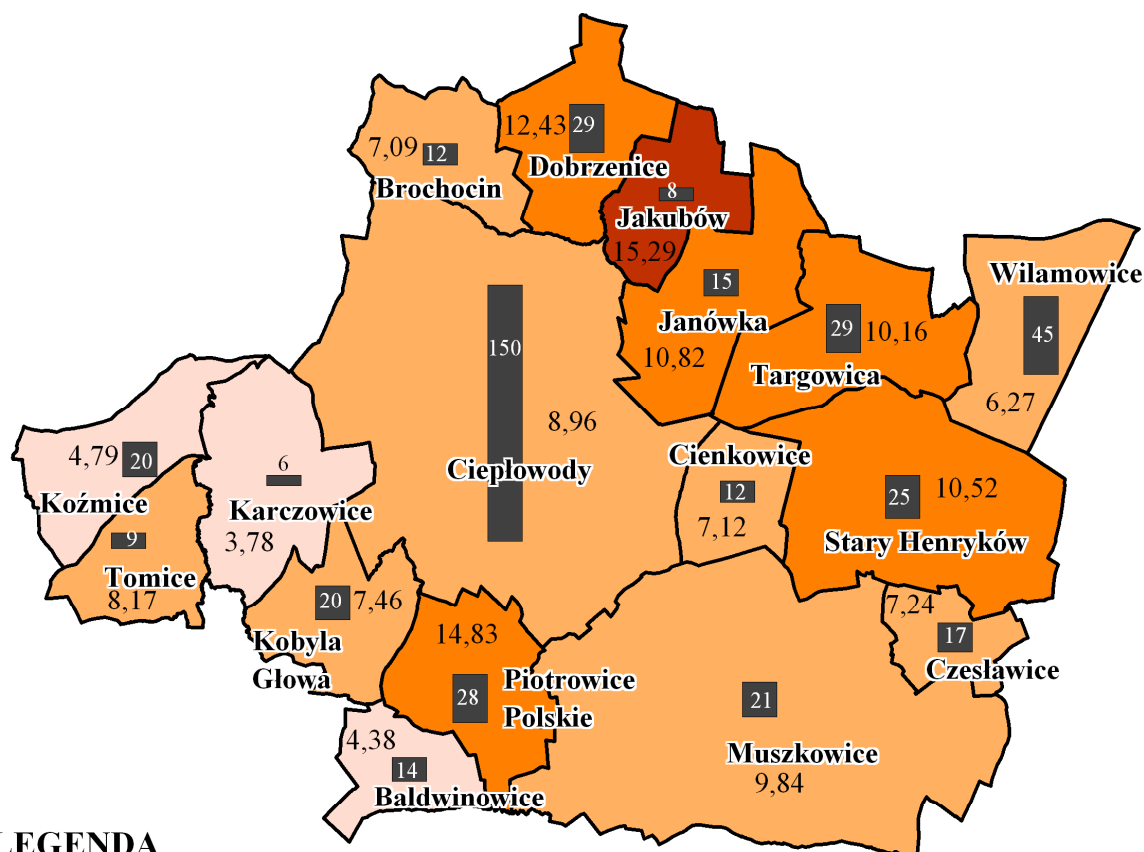
Mimo niekorzystnej struktury obszarowej, na terenie gminy powstaje coraz więcej dużych, dobrze wyposażonych w sprzęt rolniczy gospodarstw rolnych. Rolnicy są zainteresowani powiększaniem powierzchni upraw, a największe zapotrzebowanie na ziemię występuje wśród rolników o dużej skali produkcji. Jednak możliwości powiększania gospodarstw są ograniczone ze względu na to, że prawie wszystkie grunty zostały już rozdysponowane i są użytkowane przez spółki, przedsiębiorstwa rolne.

Rys. 29. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w grupach obszarowych

Lp.	Obręb	Gospodarstwa			Gospodarstwa w grupach obszarowych																		
		pow.	ilość	śred. pow. gosp.	1,00 - 4,99 ha			5,00 - 9,99 ha			10,00 - 14,99 ha			15,00 - 49,99 ha			50,00 - 99,99 ha			od 100,00 ha			
					liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba
		ha	liczba	ha	ha		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
1.	Baldwinowice	61,37	14	4,38	10	71,5	2,54	3	21,4	8,22	1	7,1	11,32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					25,38	41,4		24,67	40,2		11,32	18,4		-	-		-	-		-	-		-
2.	Brochocin	85,12	12	7,09	4	33,3	1,36	5	41,7	7,66	2	16,7	12,84	1	8,3	15,72	-	-	-	-	-	-	-
					5,42	6,4		38,30	45,0		25,68	30,1		15,72	18,5		-	-		-	-		-
3.	Cienkowice	85,41	12	7,12	4	33,3	2,98	6	50,1	7,41	1	8,3	10,93	1	8,3	18,12	-	-	-	-	-	-	-
					11,92	14,0		44,44	52,0		10,93	12,8		18,12	21,2		-	-		-	-		-
4.	Cieplowody	1343,34	150	8,96	73	48,7	2,38	36	24,0	7,18	15	10,0	12,20	23	15,3	23,61	3	2,0	61,66	-	-	-	-
					173,93	12,9		258,42	19,2		182,98	13,6		543,02	40,5		184,99	13,8		-	-		-
5.	Czesławice	123,06	17	7,24	9	52,9	2,36	4	23,5	8,30	2	11,8	13,69	2	11,8	20,64	-	-	-	-	-	-	-
					21,21	17,2		33,21	27,1		27,37	22,2		41,27	33,5		-	-		-	-		-
6.	Dobrzeńce	360,50	29	12,43	13	44,9	2,20	7	24,2	7,76	3	10,3	10,94	5	17,2	33,33	1	3,4	78,13	-	-	-	-
					28,63	7,9		54,29	15,1		32,82	9,1		166,63	46,2		78,13	21,7		-	-		-
7.	Jakubów	122,32	8	15,29	3	37,5	2,52	1	12,5	5,55	1	12,5	10,71	2	25,0	19,38	1	12,5	59,73	-	-	-	-
					7,57	6,2		5,55	4,5		10,71	8,8		38,76	31,7		59,73	48,8		-	-		-
8.	Janówka	162,24	15	10,82	3	20,0	2,42	9	60,0	6,88	2	13,3	11,99	-	-	-	1	6,7	69,09	-	-	-	-
					7,25	4,5		61,92	38,2		23,98	14,8		-	-		69,09	42,5		-	-		-
9.	Karczowice	22,69	6	3,78	4	66,7	1,78	2	33,3	7,78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					7,13	31,4		15,56	68,6		-	-		-	-		-	-		-	-		-
10.	Kobyła Głowa	149,27	20	7,46	10	50,0	2,63	4	20,0	7,05	3	15,0	12,06	3	15,0	19,52	-	-	-	-	-	-	-
					26,34	17,6		28,21	18,9		36,17	24,2		58,55	39,3		-	-		-	-		-
11.	Koźmice	95,71	20	4,79	16	80,0	2,05	1	5,0	6,70	2	10,0	12,80	1	5,0	30,66	-	-	-	-	-	-	-
					32,76	34,3		6,70	7,0		25,59	26,7		30,66	32,0		-	-		-	-		-
12.	Muszkowice	206,70	21	9,84	13	61,9	2,64	5	23,8	7,10	-	-	-	2	9,5	21,04	1	4,8	94,89	-	-	-	-
					34,26	16,6		35,48	17,2		-	-		42,07	20,4		94,89	45,8		-	-		-
13.	Piotrowice Polskie	415,26	28	14,83	12	42,8	2,54	8	28,6	7,76	3	10,7	12,14	3	10,7	25,98	1	3,6	50,64	1	3,6	157,67	38,0
					30,52	7,3		62,07	14,9		36,42	8,8		77,94	18,8		50,64	12,2		157,67	38,0		157,67
14.	Stary Henryków	263,04	25	10,52	10	40,0	1,87	10	40,0	7,46	1	4,0	10,43	3	12,0	22,26	1	4,0	92,52	-	-	-	-
					18,67	7,1		74,64	28,4		10,43	4,0		66,78	25,4		92,52	35,1		-	-		-
15.	Targowica	294,78	29	10,16	7	24,1	1,92	12	41,4	7,63	4	13,8	11,48	6	20,7	23,97	-	-	-	-	-	-	-
					13,47	4,6		91,57	31,1		45,91	15,6		143,83	48,7		-	-		-	-		-
16.	Tomice	73,52	9	8,17	7	77,8	3,34	1	11,1	6,09	-	-	-	1	11,1	44,05	-	-	-	-	-	-	-
					23,38	31,8		6,09	8,3		-	-		44,05	59,9		-	-		-	-		-
17.	Wilamowice	282,32	45	6,27	23	51,1	2,62	14	31,1	6,99	4	8,9	12,77	4	8,9	18,27	-	-	-	-	-	-	-
					60,33	21,4		97,83	34,6		51,09	18,1		73,07	25,9		-	-		-	-		-
	Gmina ogółem	4146,65	460	9,01	221	48,0	2,39	128	27,8	7,34	44	9,6	12,08	57	12,4	23,87	9	2,0	70,00	1	0,2	157,67	3,8
					528,17	12,7		938,95	22,6		531,40	12,8		1360,47	32,9		629,99	15,2		157,67	3,8		157,67

Źródło: obliczenia własne na podstawie kart podatkowych (stan na marzec 2010 r.)

LEGENDA

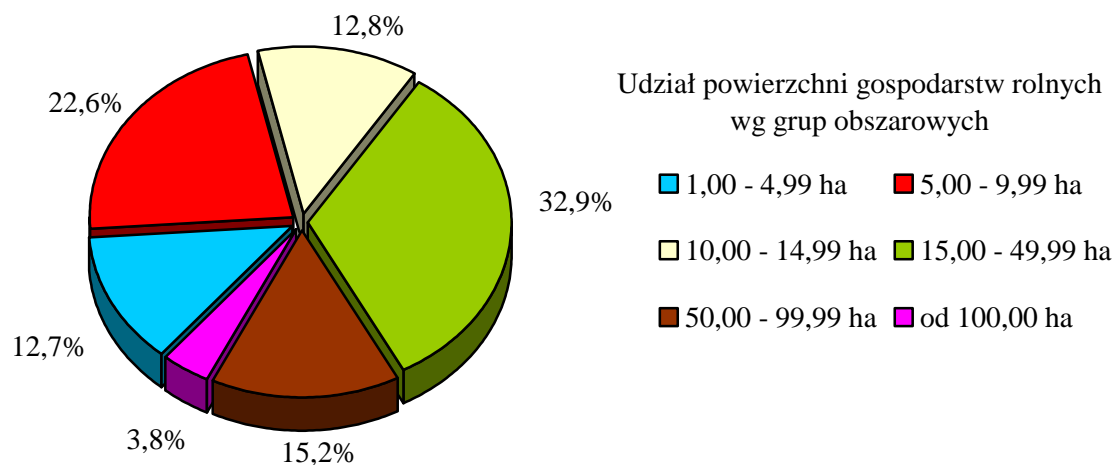
średnia powierzchnia gosp. w [ha]

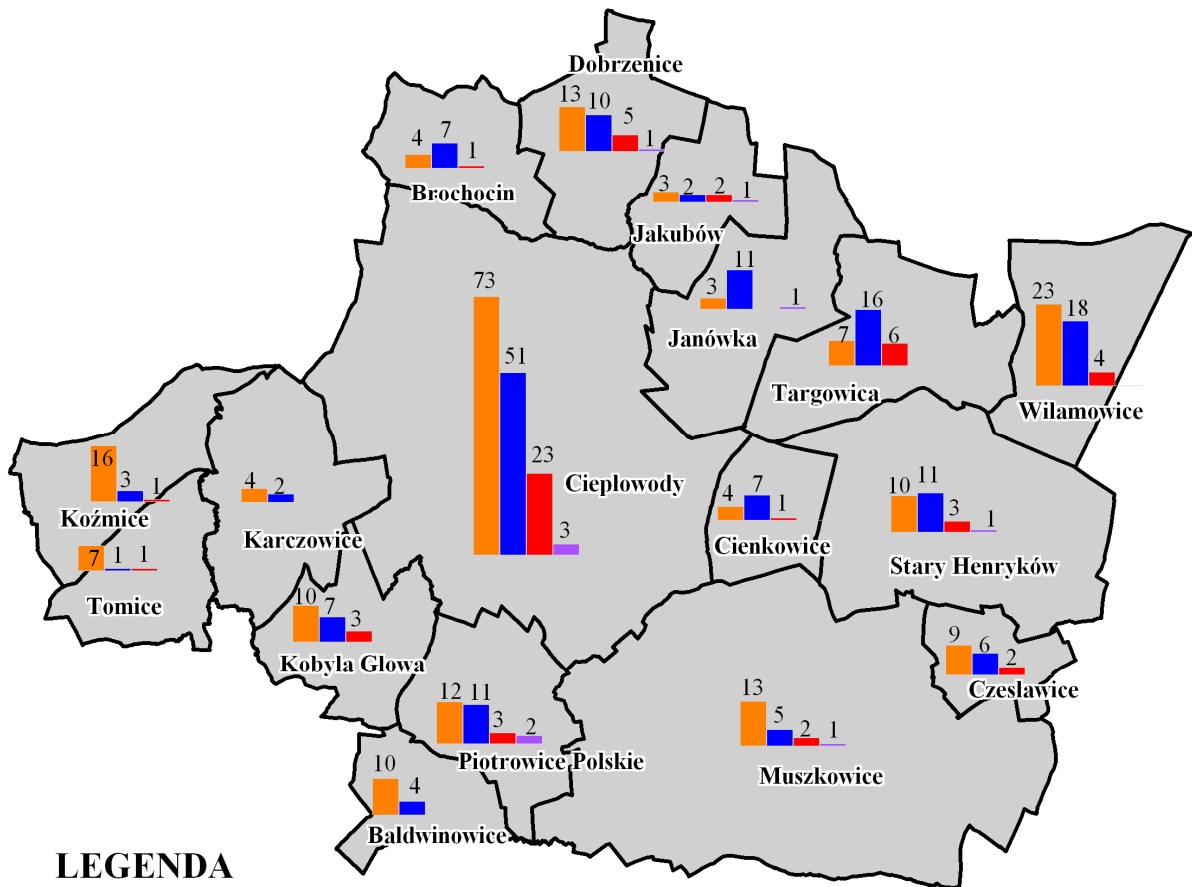
10 liczba gospodarstw rolnych

12,43 - średnia powierzchnia gosp. rolnego w [ha]

Rys. 30. Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw

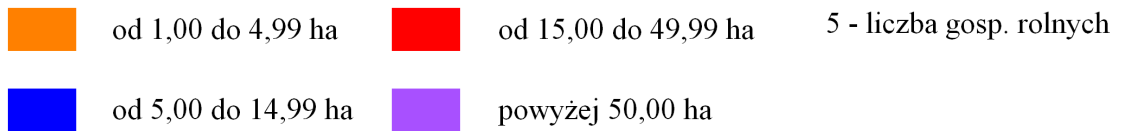

Rys. 31. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

LEGENDA

liczba gosp. rolnych w grupach obszarowych

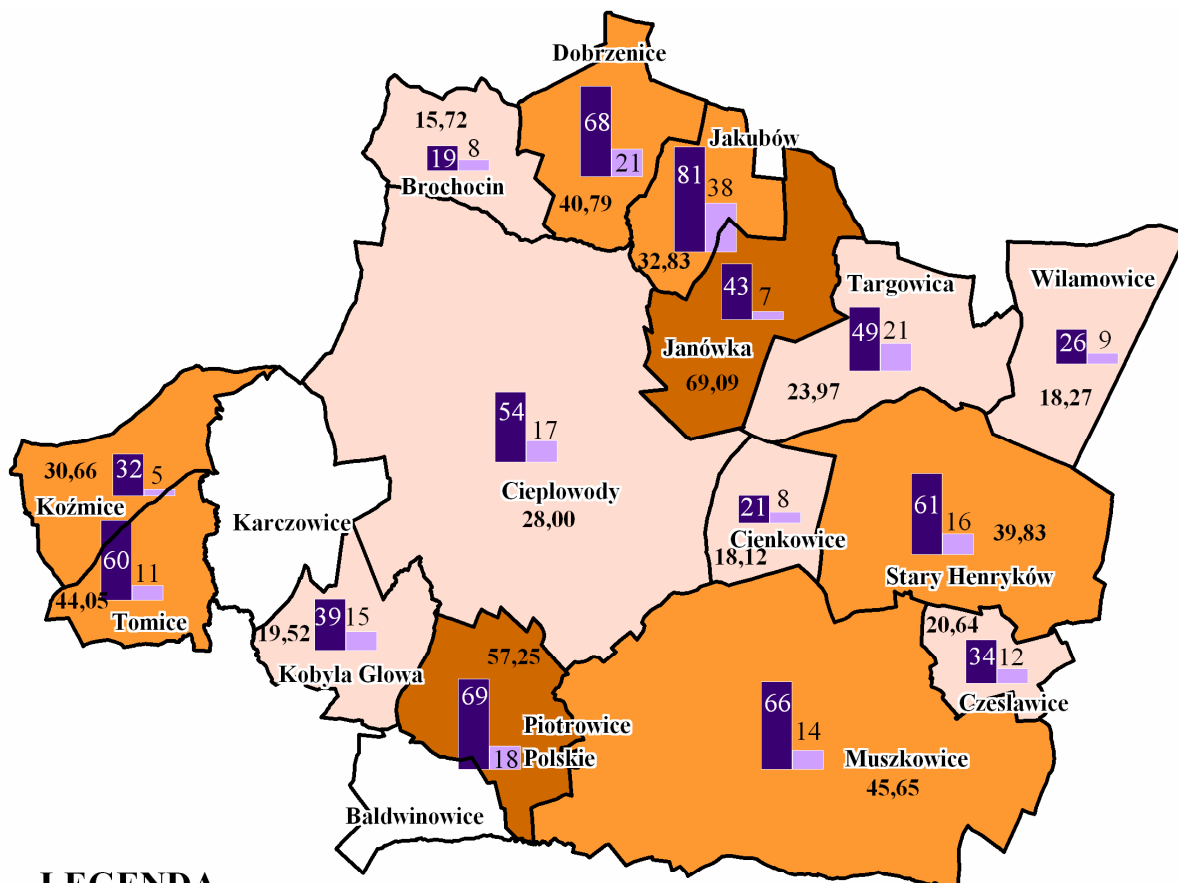
Rys. 32. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 15 ha

Tabela 26

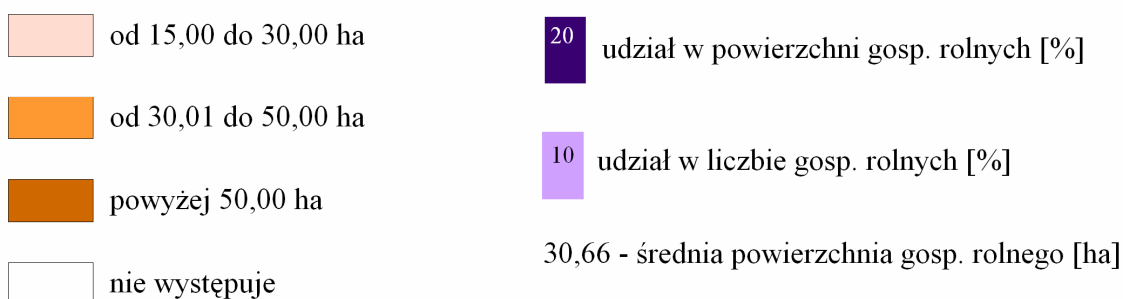
Lp.	Obręb	Gospodarstwa							
		ogółem			powyżej 15,00 ha				
		pow.	ilość	śred.pow.	powierzchnia		ilość		śred.pow.
		ha	liczba	ha	ha	%	liczba	%	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Baldwinowice	61,37	14	4,38	-	-	-	-	-
2.	Brochocin	85,12	12	7,09	15,72	18,5	1	8,3	15,72
3.	Cienkowice	85,41	12	7,12	18,12	21,2	1	8,3	18,12
4.	Cieplowody	1343,34	150	8,96	728,01	54,2	26	17,3	28,00
5.	Czesławice	123,06	17	7,24	41,27	33,5	2	11,8	20,64
6.	Dobrzeńce	360,50	29	12,43	244,76	67,9	6	20,7	40,79
7.	Jakubów	122,32	8	15,29	98,49	80,5	3	37,5	32,83
8.	Janówka	162,24	15	10,82	69,09	42,6	1	6,7	69,09
9.	Karczowice	22,69	6	3,78	-	-	-	-	-
10.	Kobyła Głowa	149,27	20	7,46	58,55	39,2	3	15,0	19,52
11.	Koźmice	95,71	20	4,79	30,66	32,0	1	5,0	30,66
12.	Muszkowice	206,70	21	9,84	136,96	66,3	3	14,3	45,65
13.	Piotrowice Polskie	415,26	28	14,83	286,25	68,9	5	17,9	57,25
14.	Stary Henryków	263,04	25	10,52	159,30	60,6	4	16,0	39,83
15.	Targowica	294,78	29	10,16	143,83	48,8	6	20,7	23,97
16.	Tomice	73,52	9	8,17	44,05	59,9	1	11,1	44,05
17.	Wilamowice	282,32	45	6,27	73,07	25,9	4	8,9	18,27
Gmina ogółem		4146,65	460	9,01	2148,13	51,8	67	14,6	32,06

Źródło: obliczenia własne na podstawie kart podatkowych (stan na marzec 2010 r.)

LEGENDA

średnia powierzchnia i udział gosp. rolnych powyżej 15,00 ha

Rys. 33. Struktura gospodarstw rolnych powyżej 15 ha

5.4. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych różniczan

Analiza danych z kart podatkowych wykazała, że na terenie gminy Ciepłowody są gospodarstwa rolne należące do różniczan. Za różniczan przyjęto osoby posiadające grunty na terenie gminy, ale ich adres zamieszkania znajduje się poza jej granicami. W gminie takich gospodarstw jest 98, co stanowi 21,3 % w stosunku do wszystkich gospodarstw w gminie, Tab.27, Rys.34. Różniczanie łącznie posiadają 750,63 ha, z tego 246,06 ha gruntów położonych jest w Ciepłowodach. Najwięcej różniczan jest również w obrębie Ciepłowody – 21, ale także

w Wilamowicach – 17, Rys.21. Natomiast największy udział gospodarstw różniczan w ilości wszystkich gospodarstw jest w Karczowicach – 66,7 %.

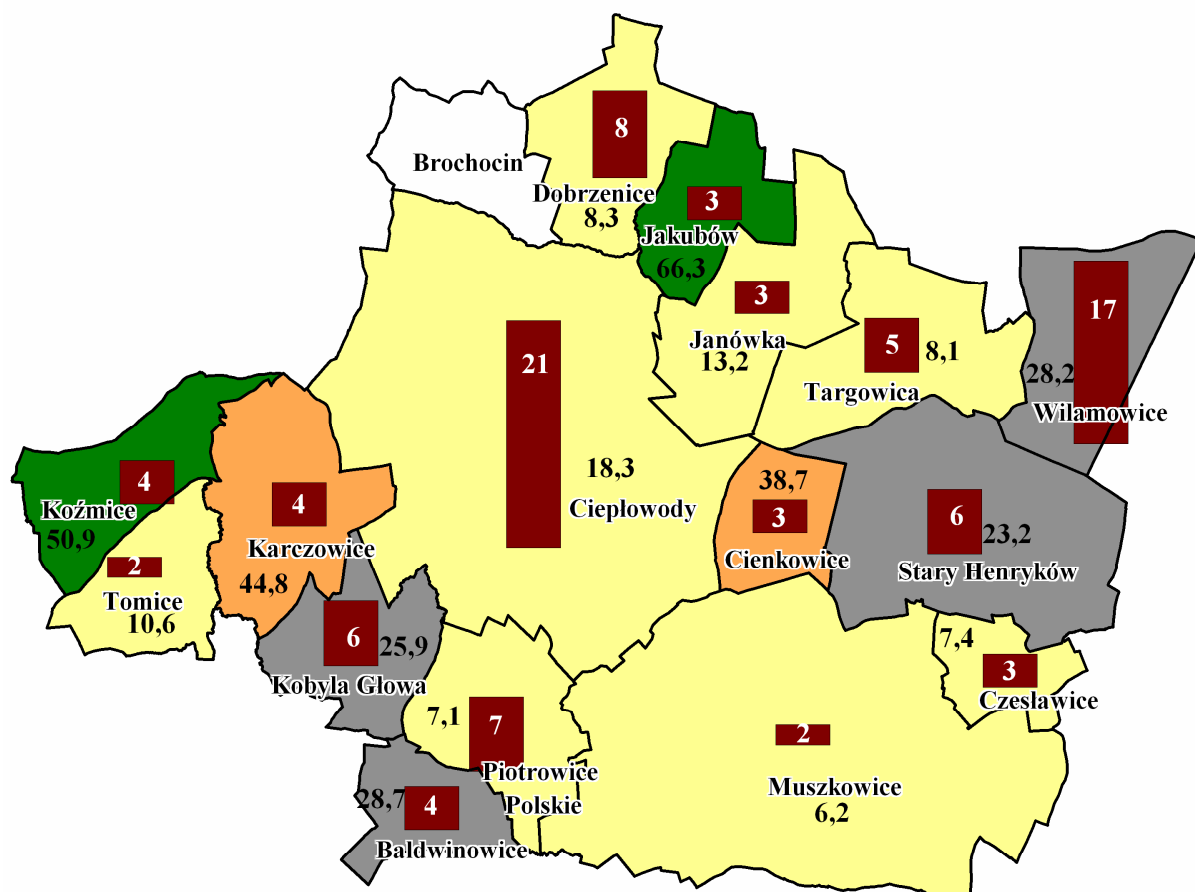
Udział powierzchniowy gospodarstw właścicieli spoza gminy w odniesieniu do powierzchni wszystkich gospodarstw w gminie wynosi 18,1 %. W poszczególnych obrębach wielkość ta kształtuje się w granicach od 6,2 % w Muszkowicach do 50,9 % w Koźmicach i 66,3 % w Jakubowie, Rys.34. Największa powierzchnia użytkowana przez osoby spoza gminy występuje w Ciepłowodach – 246,06 ha. W powierzchni tej duży udział ma gospodarstwo rolne z Ząbkowic Śląskich, do którego należy obszar 69,93 ha. Natomiast w Tomicach ogólna powierzchnia gospodarstw należących do osób spoza gminy wynosi niecałe 8 ha. W Brochocinie nie występuje żadne gospodarstwo należące do różniczan.

Gospodarstwa rolne należące do różniczan

Tabela 27

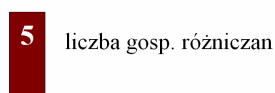
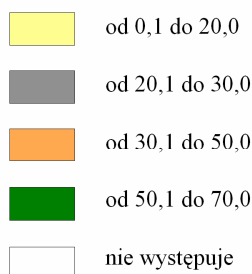
Lp.	Obręb	Gospodarstwa ogółem			Gospodarstwa różniczan				
		powierzchnia	ilość	śred.pow. gospodarstwa	powierzchnia		ilość		śred. pow. gospodar.
		ha	liczba	ha	ha	%	liczba	%	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Baldwinowice	61,37	14	4,38	17,61	28,7	4	28,6	4,40
2.	Brochocin	85,12	12	7,09	-	-	-	-	-
3.	Cienkowice	85,41	12	7,12	33,05	38,7	3	25,0	11,02
4.	Ciepłowody	1343,34	150	8,96	246,06	18,3	21	14,0	11,72
5.	Czesławice	123,06	17	7,24	9,13	7,4	3	17,6	3,04
6.	Dobrzeńce	360,50	29	12,43	29,86	8,3	8	27,6	3,73
7.	Jakubów	122,32	8	15,29	81,10	66,3	3	37,5	27,03
8.	Janówka	162,24	15	10,82	21,48	13,2	3	20,0	7,16
9.	Karczowice	22,69	6	3,78	10,16	44,8	4	66,7	2,54
10.	Kobyła Głowa	149,27	20	7,46	38,65	25,9	6	30,0	6,44
11.	Koźmice	95,71	20	4,79	48,76	50,9	4	20,0	12,19
12.	Muszkowice	206,70	21	9,84	12,77	6,2	2	9,5	6,39
13.	Piotrowice Polskie	415,26	28	14,83	29,50	7,1	7	25,0	4,21
14.	Stary Henryków	263,04	25	10,52	61,10	23,2	6	24,0	10,18
15.	Targowica	294,78	29	10,16	24,00	8,1	5	17,2	4,80
16.	Tomice	73,52	9	8,17	7,77	10,6	2	22,2	3,89
17.	Wilamowice	282,32	45	6,27	79,63	28,2	17	37,8	4,68
Gmina ogółem		4146,65	460	9,01	750,63	18,1	98	21,3	7,66

Źródło: obliczenia własne na podstawie kart podatkowych (stan na marzec 2010 r.)

LEGENDA

udział gosp. różniczan w powierzchni wszystkich gosp. rolnych w [%]

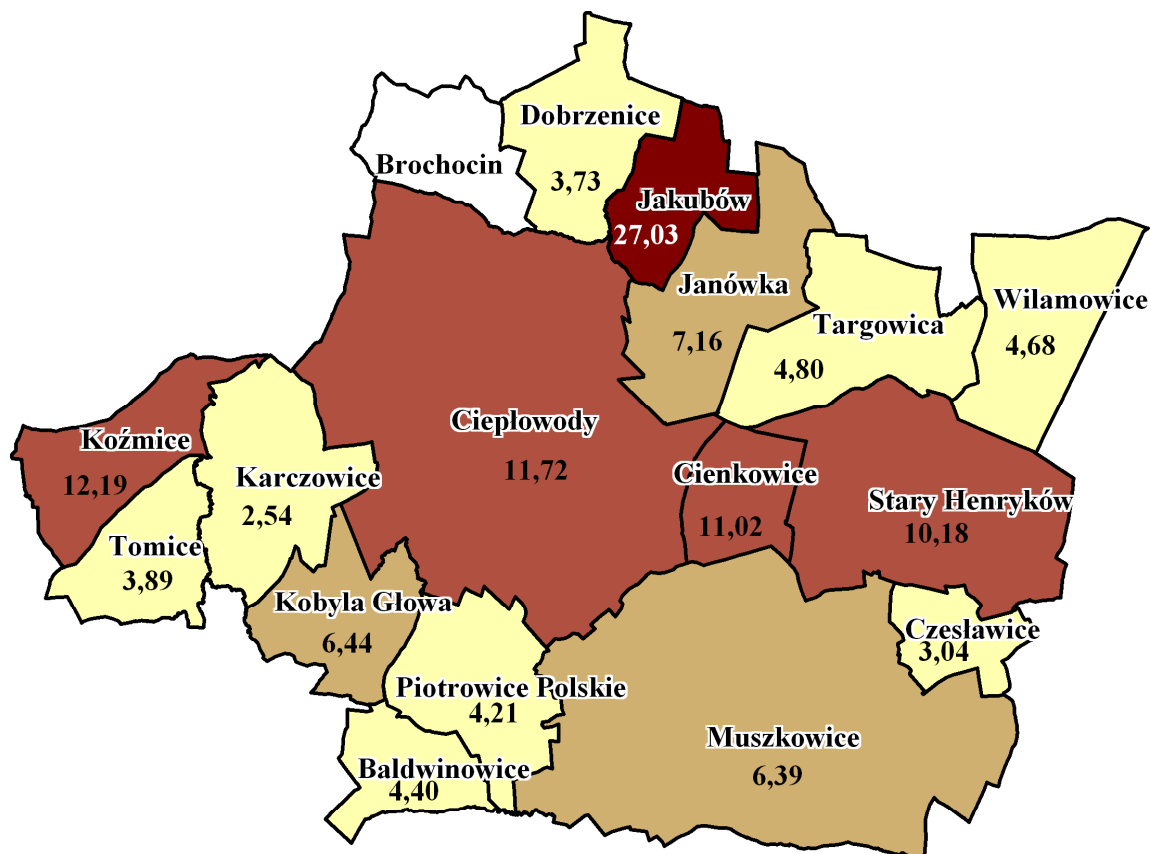

25,9 - udział w [%]

Rys. 34. Udział gospodarstw różniczan w powierzchni wszystkich gospodarstw rolnych

Średnia wielkość gospodarstwa należącego do różniczan jest mniejsza niż średnia gospodarstwa w gminie i wynosi 7,66 ha, Tab.27. W poszczególnych obrębach wartość ta zawiera się w przedziale od 2,54 ha w Karczowicach do 27,03 ha w Jakubowie, Rys.35. W 8 obrębach przeciętna powierzchnia gospodarstwa różniczan jest większa niż 15 ha. Różniczanie posiadający grunty na terenie gminy Cieplowody, adres zamieszkania mają głównie na terenie gminy: Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Strzelin, Kondratowice i Wrocław. Gospodarstw należących do różniczan z gminy Ząbkowice Śląskie jest 35, średnia ich powierzchnia wynosi 7,28 ha, posiadają grunty w 12 obrębach. Gospodarstw z gminy Strzelin jest 5, a ich średnia powierzchnia to

16,73 ha. Na terenie gminy Ziębice siedzibę gospodarstwa ma 20 różniczan, o średniej wielkości 5,37 ha. Natomiast przeciętna powierzchnia gospodarstwa z gminy Kondratowice to 5,86 ha (10 gosp.). Natomiast różniczan zameldowanych na terenie Wrocławia jest 10, o średniej wielkości gospodarstwa 11,65 ha.

LEGENDA

średnia powierzchnia gosp. różniczan w [ha]

od 1,00 do 4,99 ha

od 15,00 do 30,00 ha

od 5,00 do 9,99 ha

nie występuje

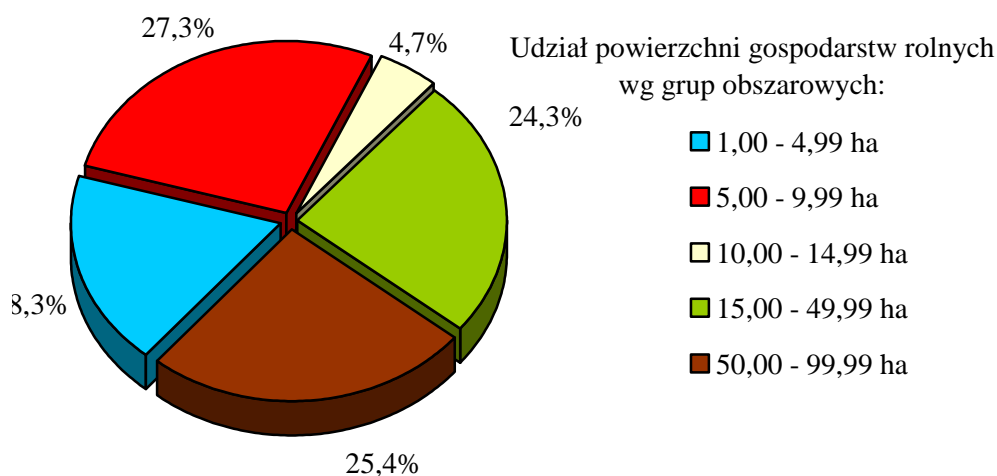
od 10,00 do 14,99 ha

6,39 - średnia powierzchnia gosp. różniczan w [ha]

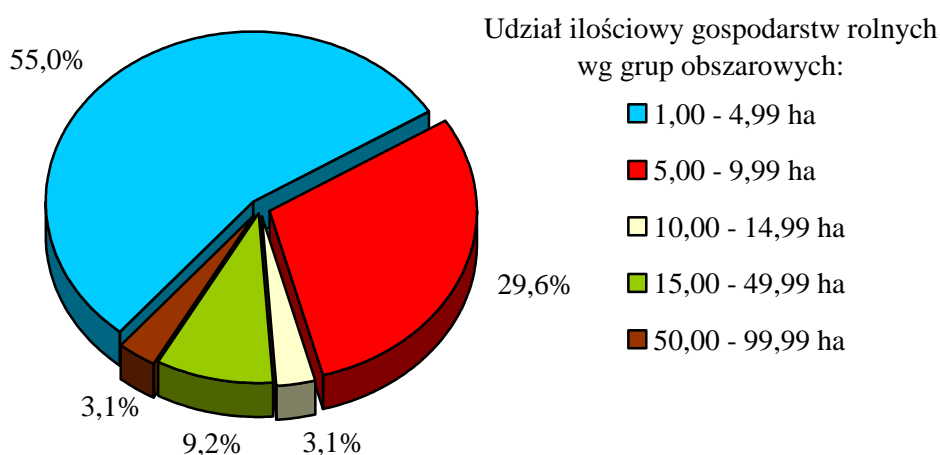
Rys. 35. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych różniczan

W strukturze obszarowej gospodarstw różniczan (w powierzchni) przeważają te o wielkości od 5 do 10 ha (27,3 %), Rys.36. Duży udział mają również gospodarstwa większe niż 50 ha (25,4 %), ale w strukturze ilościowej zajmują one tylko 3,1 % w ogólnej ich liczbie. Gospodarstwa największe (powyżej 15 ha) należące do różniczan w całej gminie zajmują obszar 372,9 ha. Natomiast w strukturze ilościowej gospodarstw różniczan przeważają te o wielkości od

1 do 10 ha – 79,6 %, z czego 55 % stanowią gospodarstwa małe, do 5 ha, Rys.37. Udział gospodarstw w pozostałych grupach obszarowych nie przekracza 10 %.

Rys. 36. Struktura obszarowa gospodarstw różniczan

Rys. 37. Struktura ilościowa gospodarstw różniczan

Gospodarstw do 5 ha jest 54 o średniej powierzchni 2,54 ha, Tab.28. W poszczególnych obrębach ich udział waha się od 1,7 ha w Starym Henrykowie do 4,83 ha w Muszkowicach. W Czesławicach i Tomicach gospodarstwa w tej grupie obszarowej stanowią 100 % wszystkich gospodarstw różniczan. Natomiast gospodarstw o wielkości 5 – 10 ha jest 29. Ich średnia powierzchnia wynosi 7,07 ha. W obrębach przeciętna wielkość gospodarstwa w tej grupie obszarowej kształtuje się w zakresie od 5,91 ha w Karczowicach do 8,34 ha w Starym Henrykowie. W Janówce wszystkie gospodarstwa różniczan mają powierzchnię od 5 do 10 ha. Wśród różniczan nie ma gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 100 ha.

Struktura gospodarstw rolnych różniczan (spoza gminy Ciepłowody) w grupach obszarowych

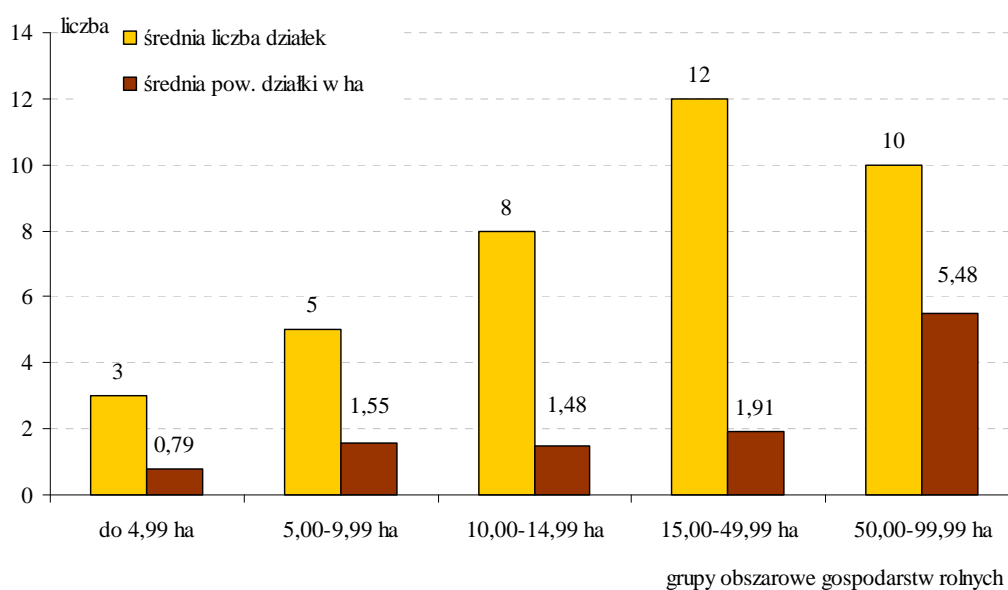
Tabela 28

Lp.	Obręb	Gospodarstwa			Gospodarstwa w grupach obszarowych														
		powierzchnia	ilość	śred.pow. gospodarstwa	1,00 - 4,99 ha			5,00 - 9,99 ha			10,00 - 14,99 ha			15,00 - 49,99 ha			50,00 - 99,99 ha		
					liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.	liczba	%	średn. pow. gosp.
					ha	liczba	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
1.	Baldwinowice	17,61	4	4,40	3	75,0	2,10	-	-	-	1	25,0	11,32	-	-	-	-	-	-
					6,29	35,7		-	-		11,32	64,3		-	-		-	-	-
2.	Brochocin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Cienkowice	33,05	3	11,02	1	33,3	4,00	-	-	-	1	33,3	10,93	1	33,4	18,12	-	-	-
					4,00	12,1		-	-		10,93	33,1		18,12	54,8		-	-	-
4.	Ciepłowody	246,06	21	11,72	10	47,7	2,27	7	33,3	7,15	-	-	-	2	9,5	21,35	2	9,5	65,31
					22,72	9,2		50,02	20,3		-	-		42,70	17,4		130,62	53,1	
5.	Czesławice	9,13	3	3,04	3	100,0	3,04	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					9,13	100,0		-	-		-	-		-	-		-	-	-
6.	Dobrzeńce	29,86	8	3,73	6	75,0	2,36	2	25,0	7,85	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					14,16	47,4		15,70	52,6		-	-		-	-		-	-	-
7.	Jakubów	81,10	3	27,03	1	33,4	3,75	-	-	-	-	-	-	1	33,3	17,62	1	33,3	59,73
					3,75	4,6		-	-		-	-		17,62	21,7		59,73	73,7	
8.	Janówka	21,48	3	7,16	-	-	-	3	100,0	7,16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					-	-		21,48	100,0		-	-		-	-		-	-	-
9.	Karczowice	10,16	4	2,54	3	75,0	1,42	1	25,0	5,91	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					4,25	41,8		5,91	58,2		-	-		-	-		-	-	-
10.	Kobyła Głowa	38,65	6	6,44	3	50,0	3,16	2	33,3	6,01	-	-	-	1	16,7	17,17	-	-	-
					9,47	24,5		12,01	31,1		-	-		17	44,4		-	-	-
11.	Koźmice	48,76	4	12,19	2	50,0	2,43	-	-	-	1	25,0	13,25	1	25,0	30,66	-	-	-
					4,85	9,9		-	-		13,25	27,2		30,66	62,9		-	-	-
12.	Muszkowice	12,77	2	6,39	1	50,0	4,83	1	50,0	7,94	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					4,83	37,8		7,94	62,2		-	-		-	-		-	-	-
13.	Piotrowice Polskie	29,50	7	4,21	5	71,4	2,98	2	28,6	7,31	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					14,89	50,5		14,61	49,5		-	-		-	-		-	-	-
14.	Stary Henryków	61,10	6	10,18	2	33,3	1,70	2	33,4	8,34	-	-	-	2	33,3	20,52	-	-	-
					3,40	5,6		16,67	27,3		-	-		41,03	67,1		-	-	-
15.	Targowica	24,00	5	4,80	2	40,0	2,59	3	60,0	6,28	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					5,17	21,5		18,83	78,5		-	-		-	-		-	-	-
16.	Tomice	7,77	2	3,89	2	100,0	3,89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
					7,77	100,0		-	-		-	-		-	-		-	-	-
17.	Wilamowice	79,63	17	4,68	10	58,8	2,26	6	35,3	6,97	-	-	-	1	5,9	15,25	-	-	-
					22,55	28,3		41,83	52,5		-	-		15,25	19,2		-	-	-
Gmina ogółem		750,63	98	7,66	54	55,0	2,54	29	29,6	7,07	3	3,1	11,83	9	9,2	20,28	3	3,1	63,45
					137,23	18,3		205,00	27,3		35,50	4,7		182,55	24,3		190,35	25,4	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z kart podatkowych gminy Ciepłowody (stan na marzec 2010 r.)

5.5. Rozdrobnienie gruntów

Analiza rozdrobnienia gruntów własnych wykazała, że w gminie przeciętnie jedno gospodarstwo o średniej powierzchni 7,08 ha tworzy 5 działek ewidencyjnych o powierzchni 1,44 ha, Tab.29. W poszczególnych obrębach wielkość ta jest bardziej zróżnicowana, np. w Piotrowicach Polskich jedno gospodarstwo o powierzchni 6,55 ha tworzą 3 działki o areale 2,31 ha, w Karczowicach – gospodarstwo o pow. 8,63 ha stanowią 4 działki o powierzchni 1,96 ha, natomiast w Czesławicach gospodarstwo o powierzchni 6,29 ha tworzy 7 działek o średniej powierzchni 0,91 ha. Tylko w 3 wsiach: Jakubów, Piotrowice Polskie i Targowica średnia powierzchnia działki jest większa niż 2 ha, Tab.29, Rys.39.

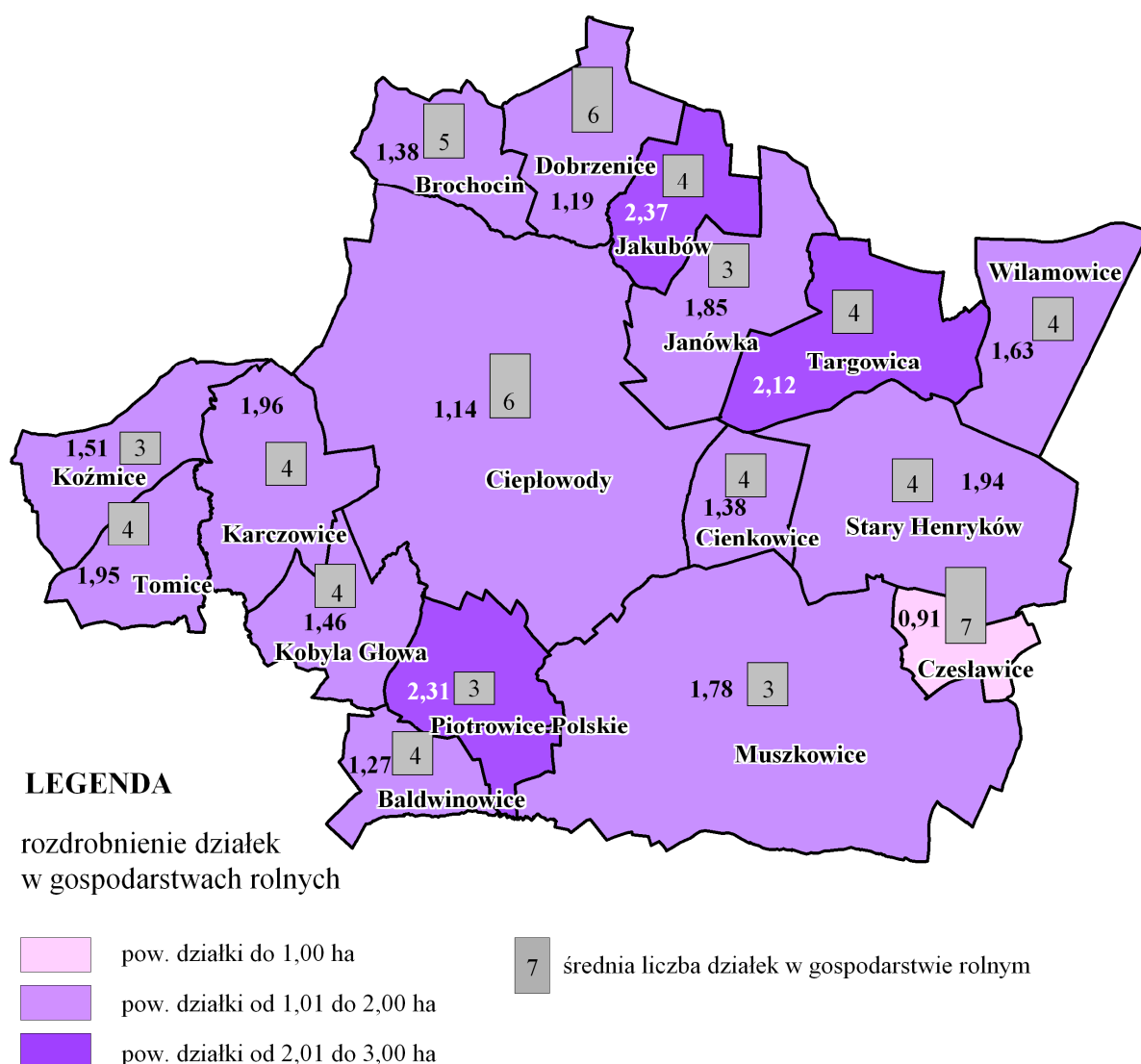

Rys. 38. Rozdrobnienie gruntów własnych w grupach obszarowych

W przedziałach obszarowych gospodarstw rolnych wzrost powierzchni gospodarstwa najczęściej wiąże się ze wzrostem liczby działek tworzących to gospodarstwo, Tab.29, Rys.38. Najwięcej działek tworzy gospodarstwo o wielkości 15 – 49,99 ha – 12 działek o powierzchni 1,91 ha. Gospodarstwa małe do 5 ha tworzą przeważnie 2 – 3 działki o areale do 1,00 ha. W tej grupie obszarowej największe rozdrobnienie jest w Janówce, gdzie jedno gospodarstwo tworzy 7 działek o powierzchni 0,28 ha. W gospodarstwach do 15 ha średnia powierzchnia działki wynosi od 0,28 ha do 3,83 ha. W pozostałych grupach obszarowych sytuacja jest bardziej zróżnicowana, ponieważ przeciętna wielkość działki waha się od 0,80 ha do 11,95 ha, a jedno gospodarstwo tworzy od 4 do 21 działek. Na przykład w Czesławicach jedno gospodarstwo z grupy obszarowej 15 - 49,99 ha tworzy 21 działek o średniej powierzchni 0,80 ha, a w Koźmicach w tej samej grupie obszarowej jedno gospodarstwo tworzą 4 działki

o powierzchni 6,27 ha. Natomiast gospodarstwo z grupy obszarowej 50,00 – 99,99 ha może tworzyć 21 działek o powierzchni 2,65 ha (np. w Ciepłowodach) lub 5 działek wielkości 10,90 ha, np. w Karczowicach.

Wskaźnik rozdrobnienia mierzony liczbą działek na 100 ha, w gminie Ciepłowody wynosi 69. W obrębach wielkość ta zawiera się w przedziale od 42 w Jakubowie i 43 w Piotrowicach Polskich, co oznacza tym samym najmniejsze rozdrobnienie działek w tych obrębach. W Czesławicach wartość ta wynosi 110, czyli występuje tu największe rozdrobnienie działek ewidencyjnych w gospodarstwach rolnych, a ich powierzchnia często jest mniejsza od 1 ha.

Rys. 39. Rozdrobnienie działek w gospodarstwach rolnych w obrębach

Rozdrobnienie gruntów własnych w gospodarstwach rolnych

Tabela 29

Lp.	Obręb	Gospodarstwa wg gruntów własnych					Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych w grupach obszarowych														
		w gminie					1,00 - 4,99 ha			5,00 - 9,99 ha			10,00 - 14,99 ha			15,00 - 49,99 ha			50,00 - 99,99 ha		
		ogółem	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.	średnia liczba działek na 100,00 ha	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.	średnia liczba działek	średnia pow. działki	średnia pow. gosp.
		liczba	liczba	ha	ha	liczba	liczba	ha	ha	liczba	ha	ha	liczba	ha	ha	liczba	ha	ha	liczba	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
1.	Baldwinowice	55	4	1,27	4,98	79	2	1,18	2,37	7	1,17	7,97	5	2,17	10,86	-	-	-	-	-	-
2.	Brochocin	87	5	1,38	7,53	72	4	0,66	2,63	4	1,71	6,84	8	1,68	13,41	15	1,84	27,63	-	-	-
3.	Cienkowice	85	4	1,38	5,85	73	3	0,87	2,52	5	1,48	7,24	7	1,56	10,93	8	2,27	18,12	-	-	-
4.	Cieplowody	1010	6	1,14	7,36	87	4	0,61	2,24	6	1,16	6,97	9	1,32	12,19	15	1,45	22,07	21	2,65	55,57
5.	Czesławice	132	7	0,91	6,29	110	4	0,81	2,92	7	0,93	6,09	12	1,02	12,20	21	0,80	16,88	-	-	-
6.	Dobrzeńce	171	6	1,19	6,76	84	3	0,79	2,41	5	1,43	7,53	13	0,83	10,84	20	1,67	33,46	-	-	-
7.	Jakubów	49	4	2,37	10,55	42	3	1,03	2,75	4	1,49	5,96	6	1,79	10,71	14	1,23	17,21	5	11,95	59,73
8.	Janówka	74	4	1,85	8,04	54	7	0,28	1,88	3	2,35	7,06	6	1,96	11,78	6	4,25	23,38	-	-	-
9.	Karczewice	44	4	1,96	8,63	51	5	0,56	2,90	2	3,83	5,74	-	-	-	-	-	-	5	10,90	54,48
10.	Kobyła Głowa	124	4	1,46	6,02	69	3	0,68	2,00	4	2,03	7,12	5	2,06	10,97	10	2,14	20,31	-	-	-
11.	Koźmice	56	3	1,51	4,96	66	3	0,78	2,00	4	1,83	6,40	7	1,60	11,23	4	6,27	25,09	-	-	-
12.	Muszkowice	83	4	1,78	7,04	56	2	1,22	2,98	4	1,56	6,41	-	-	-	10	2,85	28,53	-	-	-
13.	Piotrowice Polskie	105	3	2,31	6,55	43	2	1,46	2,76	3	2,34	6,67	6	2,28	12,51	6	3,52	20,23	-	-	-
14.	Stary Henryków	113	4	1,94	8,11	52	3	0,77	1,92	4	1,95	7,62	7	1,81	12,67	8	2,93	22,67	-	-	-
15.	Targowica	140	4	2,12	8,00	47	2	1,35	2,99	4	2,04	7,79	6	-	11	8	3,09	23,98	-	-	-
16.	Tomice	33	4	1,95	7,14	51	3	1,01	2,53	-	-	-	-	-	-	13	3,39	44,05	-	-	-
17.	Wilamowice	190	4	1,63	6,74	61	2	1,17	2,84	4	1,96	7,59	7	1,78	12,81	13	1,67	22,25	-	-	-
Gmina ogółem		2551	5	1,44	7,08	69	3	0,79	2,45	5	1,55	7,09	8	1,48	12,03	12	1,91	23,27	10	5,48	56,60

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

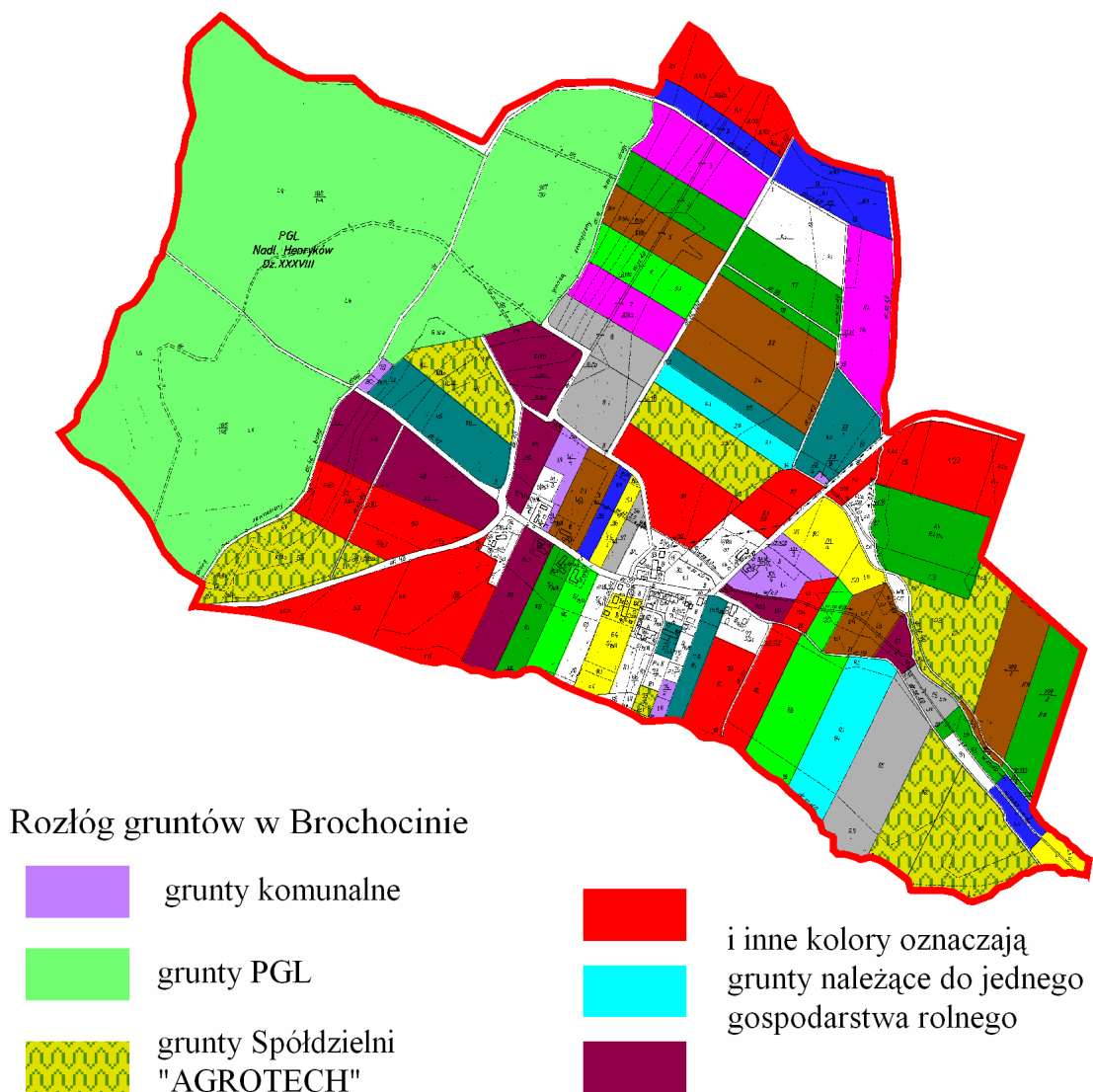
5.6. Rozłóg gruntów gospodarstw rolnych

W gminie Ciepłowody rozłóg gruntów własnych w gospodarstwach rolnych w części obrębów jest nieprawidłowy. Na niekorzystne ukształtowanie rozłogu wpływają:

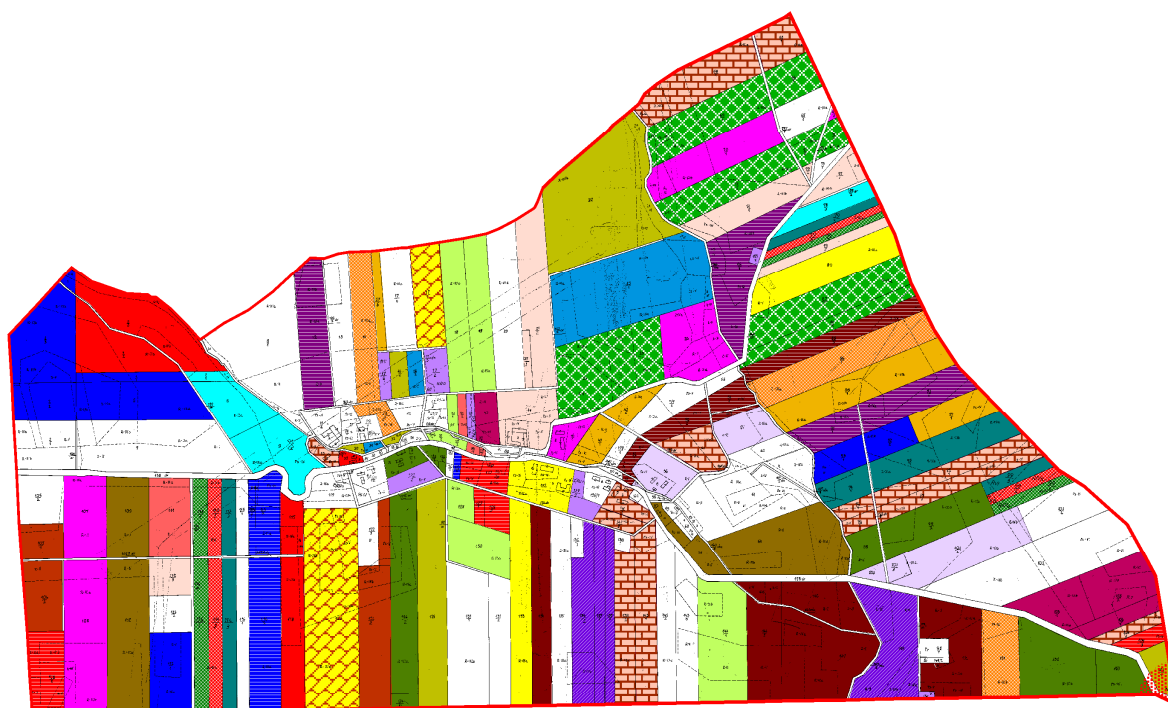
- 1) małe, wydłużone działki, które znacznie utrudniają uprawę ziemi, szczególnie na obszarach o większych spadkach terenu. Są to miejsca szczególnie podatne na erozję gleb i wskazana jest tam uprawa roli prostopadle do kierunku spływu wody, np. w Brochocinie i Ciepłowodach;
- 2) znaczne oddalenie poszczególnych działek od siebie i od siedziby gospodarstwa, co wydłuża czas dojazdu do pól i powoduje wzrost kosztów produkcji oraz zmniejszona jest efektywność produkcji rolnej;
- 3) małe działki należące do gminy lub do Spółdzielni Handlowo – Usługowo – Produkcyjnej „AGROTECH” z/s w Ciepłowodach. Są one oddalone od siebie i nie tworzą zwartych kompleksów pól uprawnych. Często mają nieregularny kształt, co utrudnia uprawę ziemi. Działki komunalne mają powierzchnię mniejszą niż 1 ha.
- 4) działki należące do Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Piotrowicach Polskich, które są rozproszone, oddalone od siebie, tworząc szachownicę gruntów, np. w Baldwinowicach, Piotrowicach Polskich oraz w Cienkowicach; w Baldwinowicach grunty RSP zajmują 52,2 % użytków rolnych w obrębie;
- 5) niekorzystny układ sieci dróg dojazdowych do działek. Miejscami sieć drogowa jest zbyt gęsta i przez to często nie wykorzystywana do transportu rolnego. Przy dużych działkach np. należących do ANR, czy do HHR Nasiona Kobierzyce, do przedsiębiorstwa Agrol Bobolice, część dróg została zaorana. A część z nie użytkowanych dróg stała się nieprzejezdna. Powoduje to, że dojazd do niektórych pojedynczych działek, właśnie należących do gospodarstw rolnych jest utrudniony;
- 6) gospodarstwa należące do różniczan – w całej gminie jest ich 98, o łącznej powierzchni 750,63 ha. Gospodarstwo tworzą przeważnie małe działki, znacznie oddalone od siebie. Często działki jednego gospodarstwa różniczanina znajdują się w kilku obrębach. Wśród gospodarstw różniczan dominują działki do 5,00 ha (55,0 %). W Koźmicach, Jakubowie i Karczowicach grunty różniczan zajmują 40 – 70 % wszystkich gruntów w obrębie.

Nieprawidłowe ukształtowanie rozłogu gruntów występuje m.in. w Brochocinie (Rys.40), Wilamowicach (Rys.41), Dobrzenicach i w Ciepłowodach. W obrębach tych działki są rozdrobnione, rozproszone i wydłużone. Ich uprawa jest utrudniona i wymaga więcej czasu, ponieważ wydłuża się dojazd do pól, ale również czas wykonywania wszelkich prac na polu. Ponadto znajdują się tu grunty należące do Spółdzielni „AGROTECH”, które są oddalone od

siebie i nie tworzą dużych kompleksów. Dodatkowo uprawa na tych działkach jest niewygodna z uwagi na ich nieregularny kształt. Na taki układ rozłogu w obrębach wpływa również sieć drogowa. Niektóre drogi są nie użytkowane, pozarastane, przez co stają się nieprzejezdne. Część z nich została już zaorana. Ukształtowanie rozłogu zależy również od gospodarstw należących do różniczan. Na terenie gminy jest duże gospodarstwo rolne (70 ha) z siedzibą w gminie Ząbkowice Śląskie, którego działki znajdują się w Brochocinie, Ciepłowodach oraz w Wilamowicach.

Rys. 40. Rozłóg gruntów w Brochocinie

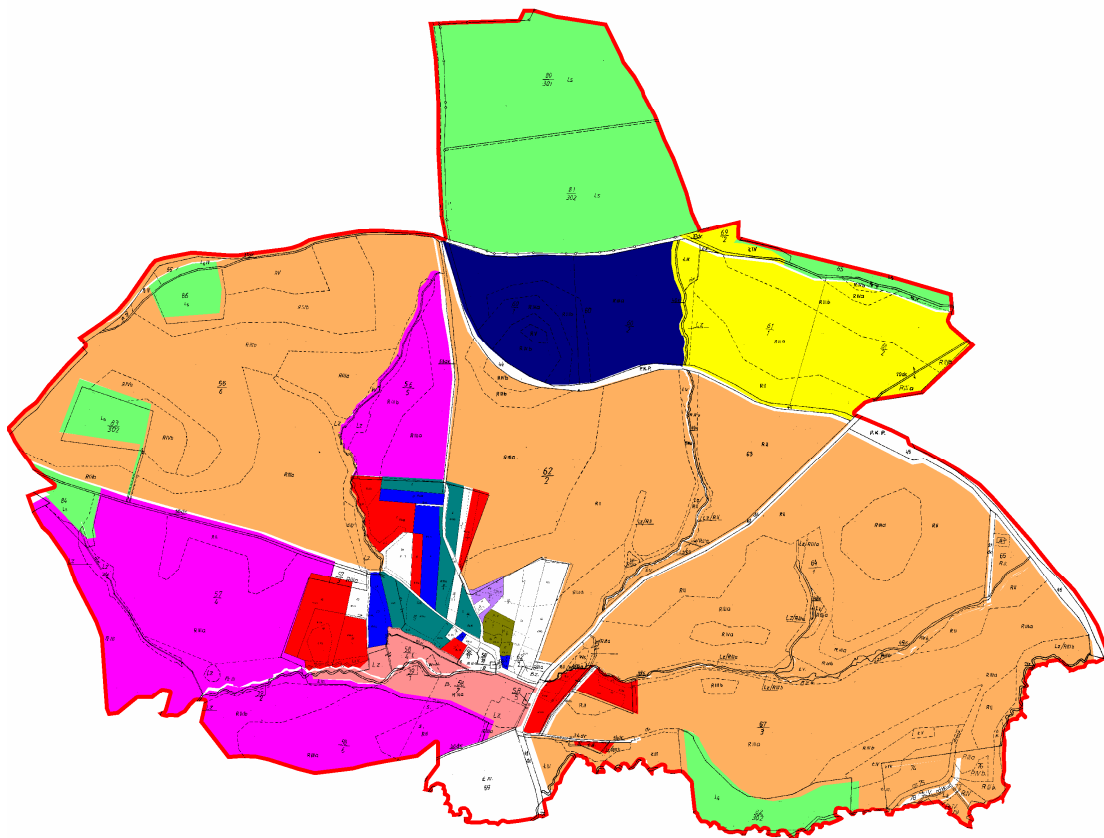
Rozłóg gruntów w Wilamowicach

- grunty komunalne
- i inne kolory i szrafury oznaczają
- grunty należące do jednego gospodarstwa rolnego

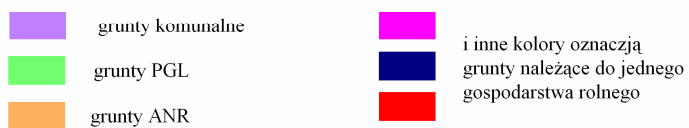
Rys. 41. Rozłóg gruntów w Wilamowicach

Natomiast korzystny rozłóg występuje np. w Karczowicach (Rys.42), Koźmicach (Rys.43) i Tomicach (Rys.44). Znaczną powierzchnię zajmują grunty należące do ANR. W Koźmicach stanowią one 55,5 % powierzchni obrębu, w Tomicach – 51,6 %, a w Karczowicach – 49,3 %. Działki tworzą tu duże, zwarte kompleksy, wygodne w mechanicznej uprawie roli. W Tomicach 14,80 ha zajmuje również Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe AGROL Sp. z o.o. z/s w Bobolicach. Ponadto grunty nie są poprzecinane gęstą siecią dróg oraz rowów melioracyjnych, co również ma wpływ na prawidłowy rozłóg gruntów.

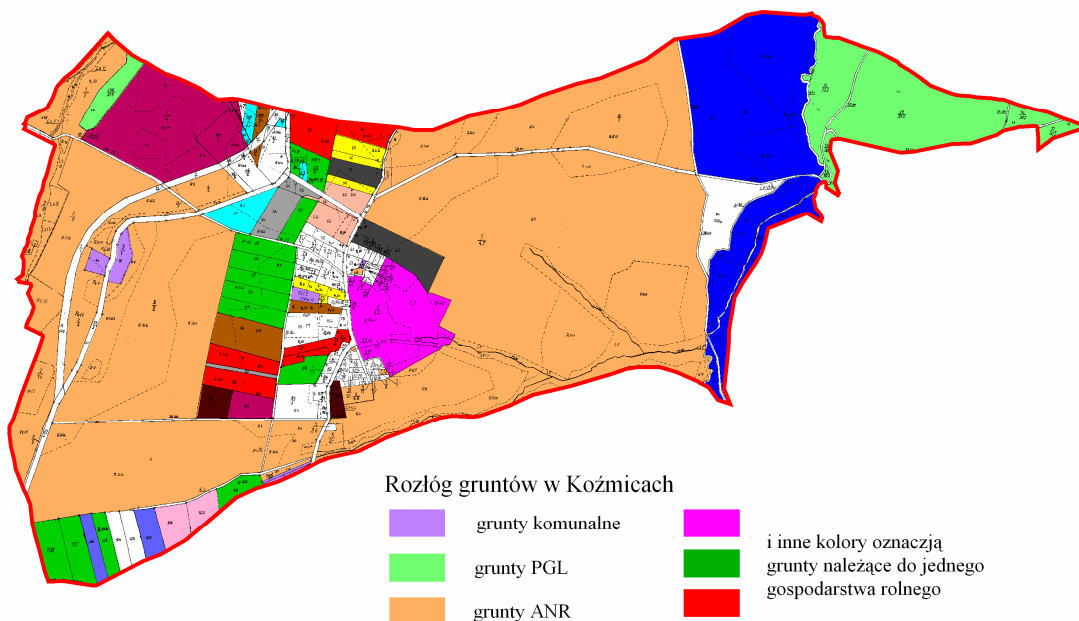
Poprawę rozłogu gruntów przez przekształcenie obecnego układu powierzchniowego w możliwie duże, regularnie ukształtowane działki, wraz ze zmniejszeniem ilości działek w ramach jednego gospodarstwa, można zrealizować poprzez *prace scaleniowe*. Zabiegi te pozwolą na zaprojektowanie dużych bardziej regularnych działek, korzystnie położonych w stosunku do siedliska, a także na zaprojektowanie korzystniejszego układu komunikacyjnego przez skrócenie dojazdu do działek. W projekcie scaleniowym dąży się do takiego rozmieszczenia działek, które pozwoli na racjonalne rozmieszczenie produkcji rolnej i zwiększenie jej efektywności.

Rozłóg gruntów w Karczowicach

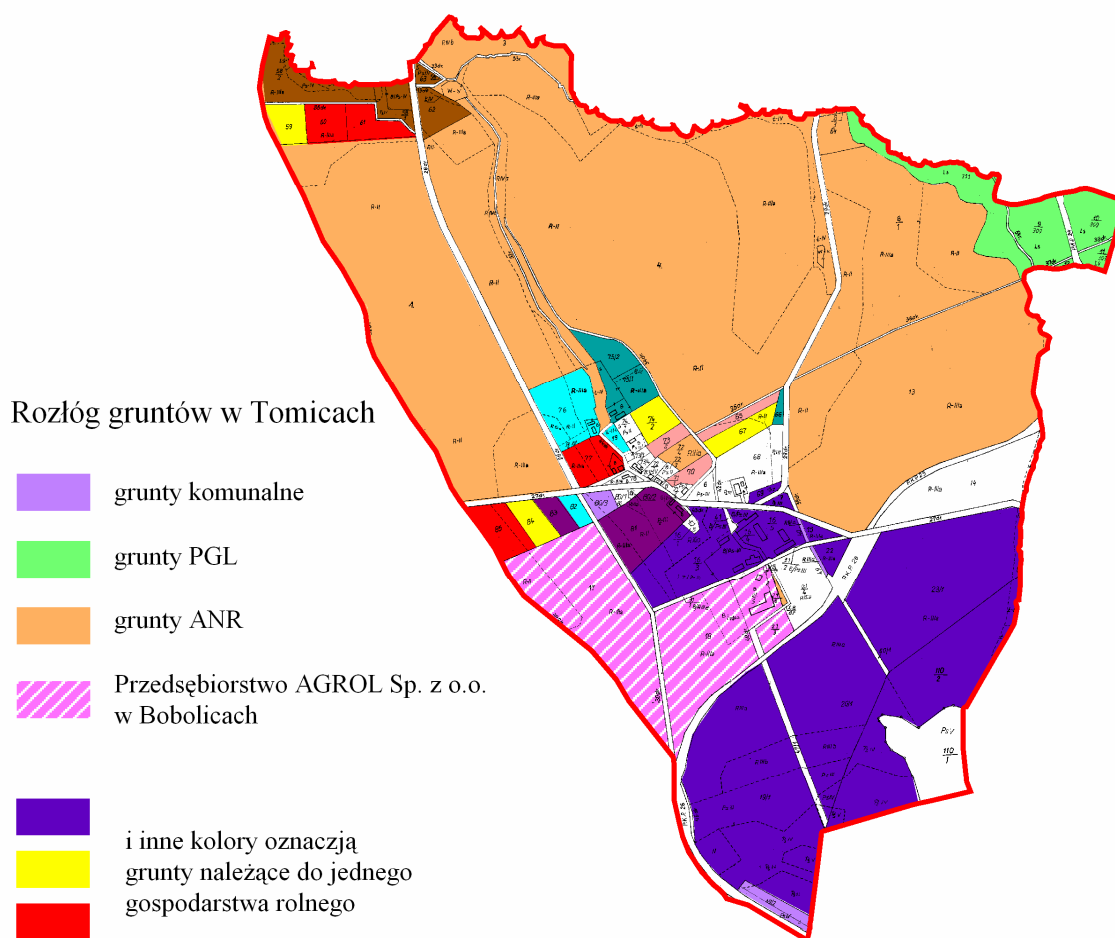
Rys. 42. Rozłóg gruntów w Karczowicach

Rozłóg gruntów w Koźmicach

Rys. 43. Rozłóg gruntów w Koźmicach

Rys. 44. Rozłóg gruntów w Tomicach

5.7. Grunty odłogowane

W wyniku inwentaryzacji terenowej w każdym obrębie gminy zauważono, że część działek jest odłogowanych. Są to jednak nieduże powierzchnie, które zajmują łącznie obszar 174,57 ha, co stanowi 2,9 % powierzchni użytków rolnych, Tab.30. Położone są głównie w pobliżu cieków wodnych oraz na terenach pagórkowatych, o znacznym nachyleniu, na których uprawa jest utrudniona, Rys.47. Wśród wszystkich odłogowanych użytków rolnych użytki zielone zajmują 113,77 ha, a grunty orne 60,80 ha. Stanowi to odpowiednio 24,1 % i 1,1 % w stosunku do stanu ewidencyjnego. Największą powierzchnię grunty nie zagospodarowane zajmują w Muszkowicach – 22,59 ha. Natomiast największy udział gruntów odłogowanych występuje w Cienkowicach – 9,0 %, Tomicach – 8,7 % i w Koźmicach – 8,1 %. W pozostałych obrębach odłogi nie zajmują więcej niż 6,0 % wszystkich użytków rolnych.

Odłogowane grunty orne należą głównie do III klasy bonitacyjnej, Rys.46., Tab.31. Zajmują powierzchnię 38,78 ha, tj. 63,8 % nieużytkowanych gruntów ornych. Tylko

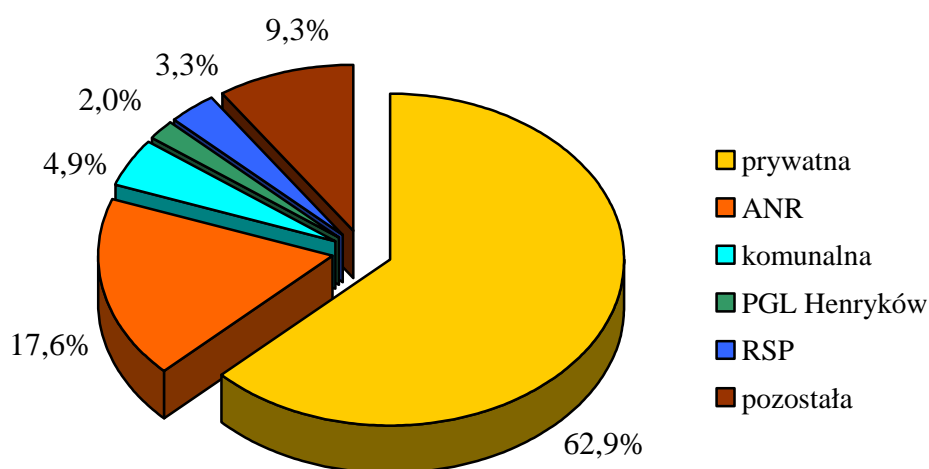
w Czesławicach wszystkie grunty orne są zagospodarowane. Wśród odłogowanych użytków zielonych dominuje klasa III i IV, które zajmują odpowiednio 42,52 ha i 46,39 ha, Rys.46, Tab.31.

Użytki rolne odłogowane

Tabela 30

Lp.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych			Grunty orne			Użytki zielone		
		ogółem	odłogowana		wg ewidencji		odłogowane		wg ewidencji	
		ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Baldwinowice	162,64	7,16	4,4	154,59	2,69	1,7	5,53	4,47	80,8
2.	Brochocin	147,66	7,68	5,2	124,35	0,95	0,8	15,07	6,73	44,7
3.	Cienkowice	165,03	14,90	9,0	147,76	8,31	5,6	14,70	6,59	44,8
4.	Cieplowody	1453,31	18,94	1,3	1397,35	7,98	0,6	44,92	10,96	24,4
5.	Czesławice	124,54	2,10	1,7	96,30	-	-	28,11	2,10	7,5
6.	Dobrzemice	250,94	5,20	2,1	223,29	1,87	0,8	19,66	3,33	16,9
7.	Jakubów	211,62	4,97	2,3	196,90	1,36	0,7	11,96	3,61	30,2
8.	Janówka	366,41	1,69	0,5	357,93	0,55	0,2	8,46	1,14	13,5
9.	Karczowice	300,17	9,07	3,0	267,24	4,11	1,5	31,03	4,96	16,0
10.	Kobyła Głowa	196,29	11,79	6,0	175,75	6,57	3,7	13,71	5,22	38,1
11.	Koźmice	223,84	18,04	8,1	200,50	5,02	2,5	20,94	13,02	62,2
12.	Muszkowice	572,76	22,59	3,9	501,79	4,26	0,8	64,01	18,33	28,6
13.	Piotrowice Polskie	292,75	3,12	1,1	282,31	1,75	0,6	9,27	1,37	14,8
14.	Stary Henryków	628,49	7,71	1,2	529,40	2,40	0,5	97,59	5,31	5,4
15.	Targowica	361,59	16,87	4,7	331,86	9,95	3,0	29,55	6,92	23,4
16.	Tomice	202,15	17,68	8,7	178,90	1,29	0,7	21,64	16,39	75,7
17.	Wilamowice	320,42	5,06	1,6	282,11	1,76	0,6	35,58	3,30	9,3
Gmina ogółem		5980,61	174,57	2,9	5448,33	60,80	1,1	471,73	113,77	24,1

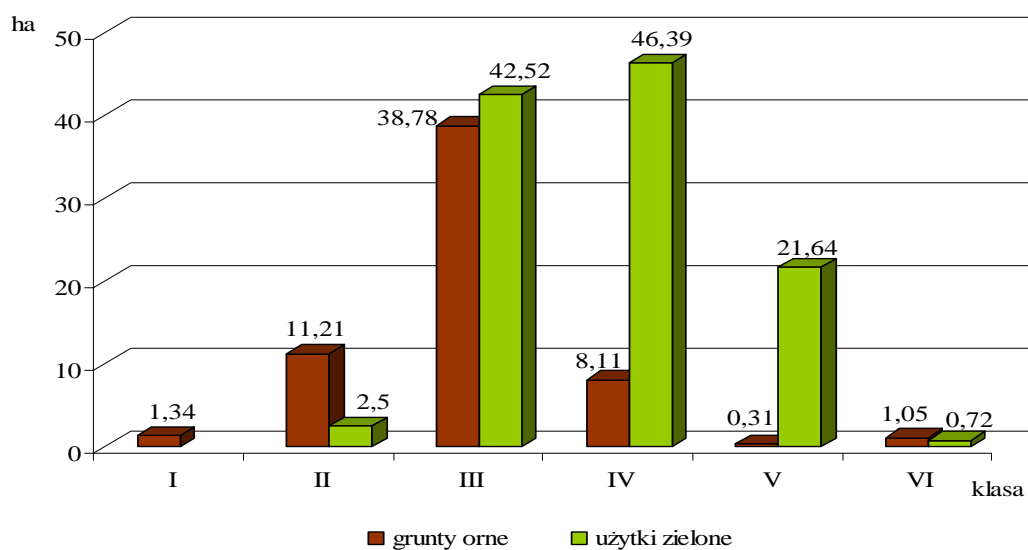
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.) i inwentaryzacji terenowej (stan na wrzesień - październik 2009 r.)

Rys. 45. Grunty odłogowane wg własności

Główną przyczyną występowania gruntów odlogowanych jest: niekorzystne położenie, szczególnie na terenach o większych spadkach i narażonych na erozję, przy drodze krajowej nr 8, położonych w pół-enklawach kompleksów leśnych lub na obrzeżach obrębów, w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych. Często działki te są znacznie oddalone od siedziby gospodarstwa. Ponadto w gminie Ciepłowody hodowla zwierząt jest niska, stąd brak zapotrzebowania na użytki zielone, powoduje występowanie odlogów nawet na łąkach i pastwiskach dobrej jakości.

Analiza władania wykazała, że najwięcej gruntów odlogowanych jest własnością prywatną – 109,72 ha (62,9 %) oraz Agencji Nieruchomości Rolnych – 30,77 ha (17,6 %), Rys.45, Tab.31.

Rys. 46. Użytki rolne odlogowane wg klas bonitacyjnych

Fot. 28. Grunty odlogowane w Jakubowie

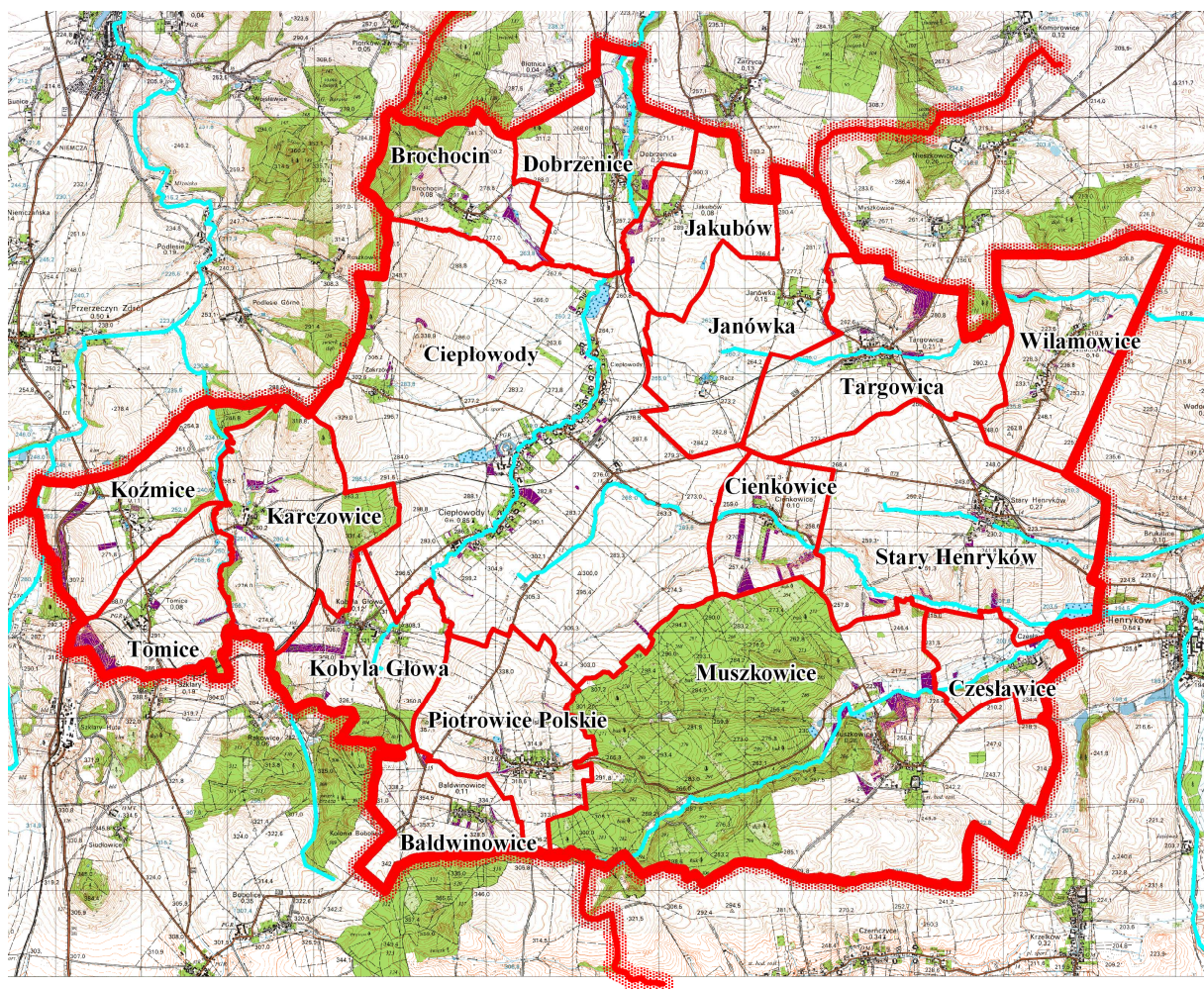
Fot. 29. Grunty odlogowane w Tomicach

Grunty odłogowane wg właścicieli, użytkowników i klas gruntów

Tabela 31

Lp.	Obręb	Użytki rolne odłogowane																											
		ogółem	grunty orne									razem GO	pastwiska					łąki					razem UZ	własność					
			I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	II		III	IV	V	VI	II	III	IV	V	VI	prywatna		ANR	komunalna	PGL Henryków	RSP	pozostała	
			ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha		ha	ha	ha	ha	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	
1.	Baldwinowice	7,16	-	-	1,55	-	0,09	0,75	-	0,30	2,69	-	0,79	0,09	0,09	0,07	-	1,47	1,78	0,18	-	4,47	4,37	-	0,58	-	2,21	-	
2.	Brochocin	7,68	-	0,78	0,17	-	-	-	-	-	0,95	-	1,39	-	-	0,31	1,06	0,81	3,07	-	0,09	6,73	6,83	-	0,41	-	-	0,44	
3.	Cienkowice	14,90	-	3,25	3,99	0,94	0,13	-	-	-	8,31	-	0,24	2,16	-	-	-	2,35	1,26	0,58	-	6,59	4,69	7,28	0,77	-	2,16	-	
4.	Cieplowody	18,94	0,35	2,23	3,46	0,60	0,73	0,17	-	0,44	7,98	1,10	4,82	0,39	0,34	-	-	0,90	1,82	1,50	0,09	10,96	13,57	1,10	3,32	0,16	0,26	0,53	
5.	Czestawice	2,10	-	-	-	-	-	-	-	-	0,00	-	-	0,57	-	-	-	-	1,53	-	-	2,10	1,69	-	-	-	0,41	-	
6.	Dobrzeńce	5,20	-	0,04	0,26	1,20	0,37	-	-	-	1,87	-	1,59	0,75	-	-	-	0,99	-	-	-	3,33	4,67	-	0,53	-	-	-	
7.	Jakubów	4,97	-	-	1,18	0,18	-	-	-	-	1,36	-	0,29	-	1,57	-	-	0,22	1,53	-	-	3,61	3,79	-	1,18	-	-	-	
8.	Janówka	1,69	-	-	0,55	-	-	-	-	-	0,55	0,34	0,64	0,16	-	-	-	-	-	-	-	1,14	0,45	0,93	0,31	-	-	-	
9.	Karczowice	9,07	-	0,25	3,24	0,62	-	-	-	-	4,11	-	-	1,11	-	-	-	2,03	1,82	-	-	4,96	4,68	4,39	-	-	-	-	
10.	Kobyła Głowa	11,79	-	0,14	4,47	0,55	1,29	-	0,12	-	6,57	-	2,14	1,66	0,23	-	-	0,28	0,79	0,12	-	5,22	11,73	-	0,06	-	-	-	
11.	Koźmice	18,04	-	2,55	1,99	0,19	0,29	-	-	-	5,02	-	3,67	5,13	1,94	-	-	1,31	0,97	-	-	13,02	3,20	14,45	0,39	-	-	-	
12.	Muszkowice	22,59	0,99	0,47	1,73	-	1,05	-	-	-	4,24	-	1,56	2,18	7,52	-	-	6,12	0,42	0,55	-	18,35	17,12	1,52	-	3,26	0,69	-	
13.	Piotrowice Polskie	3,12	-	-	0,33	0,74	0,68	-	-	-	1,75	-	-	0,55	-	-	-	0,14	0,32	0,36	-	1,37	3,02	-	0,01	-	0,09	-	
14.	Stary Henryków	7,71	-	0,24	1,66	-	-	-	0,19	0,31	2,40	-	-	0,74	1,22	-	-	0,55	2,58	0,22	-	5,31	5,26	-	0,27	-	-	2,18	
15.	Targowica	16,87	-	0,71	5,55	1,13	2,19	0,37	-	-	9,95	-	0,99	4,19	0,23	-	-	0,80	0,29	0,42	-	6,92	3,66	-	0,11	-	-	13,10	
16.	Tomice	17,68	-	-	0,96	0,33	-	-	-	-	1,29	-	5,32	4,97	4,51	-	-	0,79	0,80	-	-	16,39	15,93	1,10	0,65	-	-	-	
17.	Wilamowice	5,06	-	0,55	1,13	0,08	-	-	-	-	1,76	-	0,07	1,74	0,06	-	-	0,25	1,02	-	0,16	3,30	5,06	-	-	-	-	-	
Gmina ogółem		174,57	1,34	11,21	32,22	6,56	6,82	1,29	0,31	1,05	60,80	1,44	23,51	26,39	17,71	0,38	1,06	19,01	20,00	3,93	0,34	113,77	109,72	30,77	8,59	3,42	5,82	16,25	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacji terenowej (stan na wrzesień – październik 2009 r.)

LEGENDA:

	grunty odłogowane		cieki naturalne
	lasy		zbiorniki wodne

Rys. 47. Położenie gruntów odłogowanych

6. PRODUKCJA ROLNA

6.1. Produkcja roślinna

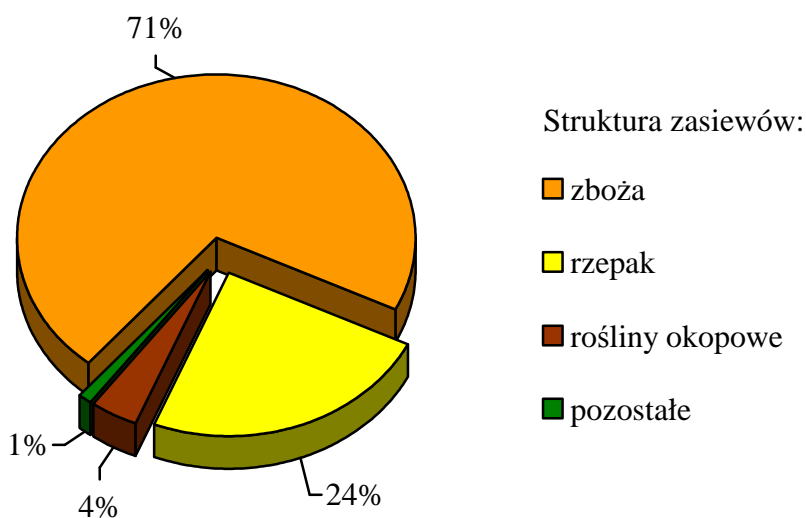
Sprzyjające warunki glebowo – klimatyczne i struktura użytków rolnych powodują, że w gminie jest rozwijana intensywna produkcja roślinna. Zasiewami objętych było prawie 5600 ha, Tab.32. Stanowiły je grunty orne oraz zaorane użytki zielone. Największą powierzchnię zajmowały zboża – 71 % oraz rzepak – 24 %, Rys.48, Tab.33. Pozostałe rośliny, w tym rośliny okopowe, stanowiły niewielką część w strukturze zasiewów gminy - ich udział wynosi kilka procent. We wszystkich obrębach udział zbóż jest wysoki i wynosi od 50 % w Baldwinowicach, Brochocinie i Wilamowicach do 100 % w Dobrzenicach, Karczowicach i Starym Henrykowie.

Faktyczna powierzchnia zasiewów

Tabela 32

Lp.	Obręb	Użytki rolne								
		stan wg ewidencji			faktycznie użytkowane					
		razem	grunty orne	użytki zielone	razem		grunty orne - powierzchnia zasiewów		użytki zielone	
		ha	ha	ha	ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Baldwinowice	162,64	154,59	5,53	152,96	94,0	152,35	98,6	0,61	11,0
2.	Brochocin	147,66	124,35	15,07	131,69	89,2	126,45	101,7	5,24	34,8
3.	Cienkowice	165,03	147,76	14,70	144,98	87,9	144,05	97,5	0,93	6,3
4.	Cieplowody	1453,31	1397,35	44,92	1413,24	97,2	1399,17	100,1	14,07	31,3
5.	Czestawice	124,54	96,30	28,11	121,37	97,5	103,59	107,6	17,78	63,3
6.	Dobrzeńce	250,94	223,29	19,66	236,76	94,3	230,83	103,4	5,93	30,2
7.	Jakubów	211,62	196,90	11,96	203,67	96,2	199,82	101,5	3,85	32,2
8.	Janówka	366,41	357,93	8,46	364,65	99,5	361,02	100,9	3,63	42,9
9.	Karczowice	300,17	267,24	31,03	288,34	96,1	284,69	106,5	3,65	11,8
10.	Kobyła Głowa	196,29	175,75	13,71	165,47	84,3	164,99	93,9	0,48	3,5
11.	Koźmice	223,84	200,50	20,94	202,07	90,3	198,25	98,9	3,82	18,2
12.	Muszkowice	572,76	501,79	64,01	541,42	94,5	526,38	104,9	15,04	23,5
13.	Piotrowice Polskie	292,75	282,31	9,27	287,35	98,2	282,12	99,9	5,23	56,4
14.	Stary Henryków	628,49	529,40	97,59	618,88	98,5	605,78	114,4	13,10	13,4
15.	Targowica	361,59	331,86	29,55	344,54	95,3	334,30	100,7	10,24	34,7
16.	Tomice	202,15	178,90	21,64	182,43	90,2	181,98	101,7	0,45	2,1
17.	Wilamowice	320,42	282,11	35,58	312,32	97,5	303,88	107,7	8,44	23,7
Gmina ogółem		5980,61	5448,33	471,73	5712,14	95,5	5599,65	102,8	112,49	23,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Rys. 48. Struktura zasiewów

Ze względu na występowanie kompleksów pszennych bardzo dobrych i dobrych oraz sprzyjających warunków ekonomicznych wśród zbóż dominuje uprawa pszenicy i kukurydzy. Natomiast udział rzepaku w strukturze zasiewów w poszczególnych obrębach jest dość zróżnicowany i waha się od 10 % w Koźmicach i Targowicy do 50 % w Baldwinowicach i Brochocinie. Tylko w trzech obrębach w ostatnim czasie nie uprawia się rzepaku – Dobrzenice, Karczowice i Stary Henryków. Ponadto w Targowicy 10 % w strukturze zasiewów zajmują ziemniaki i groch.

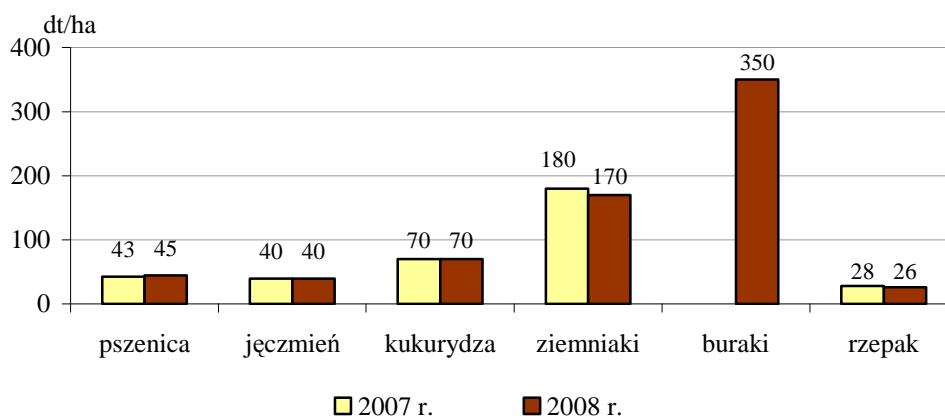

Fot. 30. Uprawa kukurydzy w Piotrowicach Polskich

Fot. 31. Uprawa rzepaku w Ciepłowodach

W gospodarstwach rolnych dodatkowo prowadzone są uprawy specjalistyczne: w Ciepłowodach – szklarnie, truskawki, czosnek, kwiaty, jest również pasieka z 70 ulami. Natomiast w Piotrowicach Polskich na obszarze 8,81 ha uprawiana jest wierzba energetyczna (na opał ekologiczny), w Karczowicach znajduje się pieczarkarnia, a w Janówce prowadzona jest uprawa drzew ozdobnych. W gminie Ciepłowody plony podstawowych roślin są wysokie i na dobrym poziomie, Rys.49. Spowodowane jest to głównie korzystnymi warunkami glebowymi w gminie. Wielkość zbiorów w poszczególnych latach uzależniona jest m.in. od warunków klimatycznych sezonu. W latach 2007 i 2008 plony kształtowały się na podobnym poziomie.

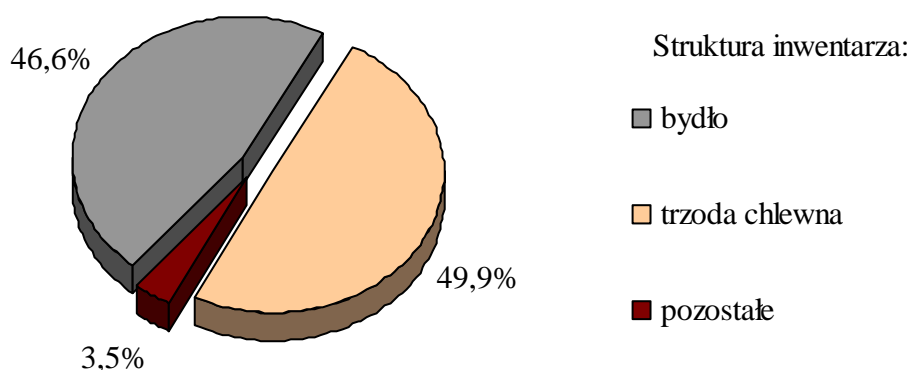

Rys. 49. Plony roślin podstawowych

6.2. Produkcja zwierzęca

Z uwagi na dominujący kierunek polowy, produkcja zwierzęca w gminie Ciepłowody traktowana jest jako kierunek uzupełniający do kierunku roślinnego. Dominuje hodowla trzody chlewnej (49,9 %) oraz bydła – 46,6 %, Rys.50. Pozostałe zwierzęta, w tym owce, kozy i konie, mają niewielki udział w strukturze inwentarza i razem zajmują 3,5 %, Tab.33.

W całej gminie jest 789 sztuk trzody chlewnej, najczęściej w Kobylej Głowie – 250 sztuk, Baldwinowicach i Ciepłowodach – po 100 sztuk, Tab.33. W pozostałych obrębach hodowla trzody chlewnej prowadzona jest na mniejszą skalę i nie przekracza 50 sztuk. Trzody chlewnej nie hoduje się w Cienkowicach, Koźmicach, Tomicach i Karczowicach.

Rys. 50. Struktura inwentarza

Hodowla bydła prowadzona jest głównie w gospodarstwach indywidualnych. W całej gminie występuje 221 sztuk bydła, Tab.32. Najwięcej jest w Muszkowicach (ponad 100 szt.), ze względu na funkcjonowanie tam gospodarstwa rolnego ROLNIX, które zajmuje się hodowlą krów mlecznych i produkcją roślinną. Poza tym, w Czesławicach hodowanych jest 45 sztuk bydła. W pozostałych obrębach ilość krów jest mniejsza i nie przekracza 20 sztuk. W 8 obrębach nie ma gospodarstwa, które zajmowałoby się hodowlą krów. Z pozostałych zwierząt hodowanych jest 12 koni, 2 kozy i 4 owce.

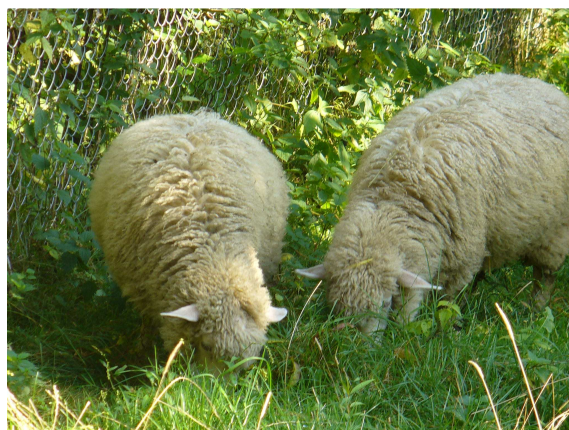
Intensywność obsady inwentarza w gminie jest bardzo niska i wynosi 7,9 SD/100 ha użytków rolnych, Tab.33. W poszczególnych obrębach wielkość ta jest bardzo zróżnicowana i waha się od 0,2 SD/100 ha UR w Janówce do 38,2 SD/100 ha UR w Kobylej Głowie i 45,8 SD/100 ha UR w Czesławicach. W 4 obrębach: w Cienkowicach, Karczowicach, Koźmicach i Tomicach w gospodarstwach rolnych nie hoduje się żadnych zwierząt.

Brak hodowli spowodował m.in., że w całej gminie w produkcji zwierzęcej bierze udział tylko 23,8 % użytków zielonych, Tab.32. W poszczególnych obrębach wielkość ta waha się od

2,1 % w Tomicach i 6,3 % w Cienkowicach, gdzie nie występuje hodowla zwierząt gospodarskich, do 63,3 % w Czesławicach, gdzie obsada inwentarza jest największa. Od kilku lat obserwuje się tendencję do rezygnacji z uprawy łąk i pastwisk na rzecz gruntów ornych. W Starym Henrykowie zaorano 81 % wszystkich użytków zielonych, w Karczowicach – 71,9 %, a w Wilamowicach 66,9 %. Spowodowane jest to nieopłacalnością hodowli zwierząt: niskie ceny skupu żywca oraz mleka, brak lokalnych punktów skupu mleka, niewystarczająca ilość środków własnych na inwestycje w gospodarstwach oraz brak grupy producentów rolnych, która wsparłaby rolników w rozwoju produkcji zwierzęcej. Zmiana sposobu użytkowania ziemi nie zawsze jest zgodna z występującymi warunkami naturalnymi. Zaorane łąki i pastwiska często znajdują się na terenach zagrożonych erozją, na stokach o większym nachyleniu. Rezygnacja z uprawy użytków zielonych na tym obszarze przyczynia się do większego spływu powierzchniowego i grunty stają się bardziej narażone na wymywanie składników mineralnych, tracąc tym samym żyzność. Ponadto na terenie gminy funkcjonują gospodarstwa, w których prowadzona jest hodowla ryb na skalę lokalną. Znajdują się one w Muszkowicach, Starym Henrykowie i Czesławicach.

Fot. 32. Hodowla krów w Czesławicach

Fot. 33. Owce w obrębie Muszkowice

Fot. 34. Hodowla trzody chlewnej w Ciepłowodach

Fot. 35. Konie w obrębie Ciepłowody

Produkcja roślinna i zwierzęca

Tabela 33

Lp.	Obręb	Produkcja roślinna									Produkcja zwierzęca										Prowadzona produkcja i hodowla specjalistyczna
		struktura zasiewów									stan, struktura i obsada inwentarza										
		zboża				okopowe			przemysłowe (rzepak)	pozostałe	bydło		trzoda chlewna		pozostałe (owce, konie, kozy)	razem	bydło	trzoda chlewna	pozostałe (owce, konie, kozy)	obsada inwentarza	
		ogółem	pszenica	kukurydza	inne	ogółem	buraki	ziemniaki			ogółem	w tym krowy	ogółem	w tym lochv							
%	%	%	%	%	%	%	%	%	SF	SF	SF	SF	SF	SD	%	%	%	SD/100 ha UR	nazwa		
1.	Baldwinowice	50	50	-	-	-	-	50	-	-	-	100	2	-	30,0	-	100,0	-	18,4	-	
2.	Brochocin	50	25	25	-	-	-	50	-	14	10	50	4	-	29,0	48,3	51,7	-	19,6	-	
3.	Cienkowice	80	40	40	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4.	Cieplowody	60	30	30	-	10	10	-	30	-	18	4	100	8	4 konie	53,2	33,8	56,4	9,8	3,7	szkłarnie, truskawki, pasieka z 70 ulami, kwiaty, czosnek
5.	Czesławice	65	60	5	-	-	-	-	35	-	45	14	40	8	-	57,0	78,9	21,1	-	45,8	-
6.	Dobrzemice	100	70	30	-	-	-	-	-	-	15	5	50	3	2 kozy	30,2	49,7	49,7	0,7	12,0	-
7.	Jakubów	60	60	-	-	10	-	10	30	-	10	3	70	3	-	31,0	32,3	67,7	-	14,6	-
8.	Janówka	60	40	20	-	10	10	-	30	-	-	-	2	-	-	0,6	-	100,0	-	0,2	-
9.	Karczowice	100	20	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	pieczarkarnia
10.	Kobyła Głowa	60	10	40	10	-	-	-	40	-	-	-	250	-	-	75,0	-	100,0	-	38,2	-
11.	Koźmice	80	40	30	10	10	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Muszkowice	80	60	20	-	1	1	-	19	-	103	2	27	-	6 koni + 4 owce	119,3	86,3	6,8	6,9	20,8	gospodarstwo rybne
13.	Piotrowice Polskie	75	50	25	-	1	-	1	24	-	-	-	10	-	-	3,0	-	100,0	-	1,0	wierzba ekologiczna
14.	Stary Henryków	100	50	50	-	-	-	-	-	-	3	3	20	-	-	9,0	33,3	66,7	-	1,4	gospodarstwo rybne
15.	Targowica	70	50	20	-	10	10	-	10	10 - ziemniaki, groch	6	6	38	1	2 konie	20,0	30,0	57,0	13,0	5,5	-
16.	Tomice	65	30	30	5	5	5	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17.	Wilanowice	50	40	10	-	10	10	-	40	-	7	3	32	1	-	16,6	42,2	57,8	-	5,2	-
Gmina ogółem		71	43	27	1	4	3	1	24	1	221	50	789	30	18	473,9	46,6	49,9	3,5	7,9	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.) inwentaryzacji terenowej (jesień 2009 r.) oraz rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi (styczeń – luty 2010 r.)

6.3. Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy

W gminie Ciepłowody wyposażenie gospodarstw w sprzęt rolniczy jest zróżnicowane i zależy od wielkości gospodarstw i skali produkcji. W całej gminie znajduje się 211 ciągników, z czego najwięcej jest w Ciepłowodach – 54, Dobrzenicach – 24 i Piotrowicach Polskich – 20 sztuk, Tab.34. W pozostałych obrębach ich ilość nie przekracza 16 sztuk.

Wyposażenie gospodarstw w sprzęt rolniczy

Tabela 34

L.p.	Obręb	Sprzęt rolniczy				Powierzchnia		Powierzchnia obsługiwana przez	
		ciągniki rolnicze	kombajny zbożowe	kombajny buraczane	kombajny do kukurydzy	użytków rolnych	gruntów ornych	1 ciągnik	1 kombajn
		liczba	liczba	liczba	liczba	ha	ha	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Baldwinowice	5	-	-	-	162,64	154,59	32,5	-
2.	Brochocin	12	1	-	-	147,66	124,35	12,3	124,4
3.	Cienkowice	6	-	-	-	165,03	147,76	27,5	-
4.	Ciepłowody	54	10	-	-	1453,31	1397,35	26,9	139,7
5.	Czesławice	7	1	-	-	124,54	96,30	17,8	96,3
6.	Dobrzenice	24	6	1	2	250,94	223,29	10,5	37,2
7.	Jakubów	5	-	-	-	211,62	196,90	42,3	-
8.	Janówka	5	1	-	-	366,41	357,93	73,3	357,9
9.	Karczowice	4	-	-	-	300,17	267,24	75,0	-
10.	Kobyła Głowa	12	4	-	4	196,29	175,75	16,4	43,9
11.	Koźmice	6	-	-	-	223,84	200,50	37,3	-
12.	Muszkowice	8	2	1	1	572,76	501,79	71,6	250,9
13.	Piotrowice Polskie	20	3	-	2	292,75	282,31	14,6	94,1
14.	Stary Henryków	12	1	-	-	628,49	529,40	52,4	529,4
15.	Targowica	16	2	-	-	361,59	331,86	22,6	165,9
16.	Tomice	1	-	-	-	202,15	178,90	202,2	-
17.	Wilamowice	14	5	-	-	320,42	282,11	22,9	56,4
Gmina ogółem		211	36	2	9	5980,61	5448,33	28,3	151,3

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków, stan na sierpień 2009 r., dane Urzędu Gminy Ciepłowody (marzec 2010 r.)

Po przeliczeniu ogólnej powierzchni użytków rolnych na wielkość powierzchni stwierdzono, że 1 ciągnik w gminie obsługuje średnio 28,3 ha. W poszczególnych wsiach wielkość ta jest bardzo zróżnicowana i waha się od 10,5 ha w Brochocinie do 75 ha w Muszkowicach. Na terenie gminy jest 36 kombajnów zbożowych. Najwięcej znajduje się w Ciepłowodach – 10 sztuk i w Dobrzenicach – 6 sztuk. W pozostałych wsiach stanowią one pojedyncze sztuki. W gminie jeden kombajn zbożowy obsługuje średnio ponad 150 ha gruntów ornych. Ponadto w gminie rolnicy dysponują również dwoma kombajnami buraczanymi i 9 kombajnami do kukurydzy.

Z przeprowadzonych rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi oraz po uzyskaniu danych z Urzędu Gminy stwierdzono, że ilość sprzętu rolniczego jest wystarczająca. Tylko w dwóch obrębach: Jakubowie i Janówce mieszkańcy zgłaszali potrzebę zakupu dodatkowego sprzętu. Jednak głównym problemem w całej gminie jest wiek oraz stan techniczny tych maszyn. Sprzęt jest przestarzały, zniszczony i wysłużony, dlatego wymaga wymiany na nowy, bardziej nowoczesny, mocniejszy. Na terenie gminy brakuje punktów obsługi w zakresie naprawy maszyn lub wypożyczenia sprzętu rolniczego. Często jednak serwis przyjeżdża do gminy na indywidualne zamówienia rolników. Jest to szczególnie opłacalne dla większych gospodarzy. Pozostali rolnicy naprawiają i konserwują sprzęt we własnym zakresie, lub w ramach wzajemnej sąsiedzkiej pomocy. Jedynie w Ząbkowicach Śląskich można zakupić części do ciągników i maszyn rolniczych (AGROMA).

Fot. 36. Elevatory zbożowe w Tomicach

6.4. Punkty obsługi rolnictwa

Gmina Ciepłowody słabo jest wyposażona w punkty obsługi rolnictwa z zakresu zaopatrzenia i skupu produktów rolnych. Znajdują się one tylko w dwóch miejscowościach: w Ciepłowodach oraz w Tomicach. W Tomicach znajdują się elewatory na zboże, które należą do Przedsiębiorstwa Produkcyjno – Handlowo – Usługowego AGROL z Bobolic i zajmują się skupem zbóż, kukurydzy i rzepaku. Natomiast w Ciepłowodach funkcjonuje Spółdzielnia Handlowo – Usługowo – Produkcyjna „AGROTECH”, która w niewielkim stopniu pełni usługi w zakresie skupu płodów rolnych. Zlokalizowany jest tu również punkt weterynaryjny. W przeszłości w Ciepłowodach funkcjonował elektryczny młyn gospodarczy, niedawno zamknięta została również Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska „GOMI” w Ciepłowodach oraz

ubojnia zwierząt w Targowicy. Gospodarze korzystają z najbliższych punktów obsługi rolnictwa znajdujących się poza granicami gminy:

- skup zbóż, kukurydzy i rzepaku – Bobolice, Ząbkowice Śląskie, Kondratowice, Ziębice, Łagiewniki, Otmuchów, Strzelin (skup pszenicy na gluten);
- punkty zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej (materiał siewny, nawozy, pasze, środki ochrony roślin) – Ząbkowice Śląskie, Bobolice, Henryków, Kondratowice, Strzelin, Łagiewniki, Ziębice (hurtownia nawozów i środków ochrony roślin);
- skup warzyw – Ziębice.

W wyniku rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi stwierdzono, że taka lokalizacja punktów obsługi rolnictwa jest odpowiednia na aktualnie prowadzoną produkcję w gminie, a dobre połączenie drogowe z powyższymi ośrodkami i centralne położenie wsi Ciepłowody, zapewnia dostęp wszystkim gospodarstwom rolnym do punktów skupu i zaopatrzenia.

7. WYPOSAŻENIE ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ

7.1. Cieki naturalne i melioracje podstawowe

Teren gminy położony jest w zlewni Oławy i Ślęzy, której granica przebiega środkiem gminy przez obręby: Baldwinowice, Piotrowice Polskie, Ciepłowody, Janówka i Jakubów. Wschodnia, większa część gminy mająca charakter rolniczy o intensywnej produkcji upraw, należy do zlewni Oławy. Powierzchnia zlewni wynosi 1002,7 km², a w województwie dolnośląskim – 870 km². Oława to lewobrzeżny dopływ Odry, całkowita długość rzeki wynosi 99 km, a w województwie dolnośląskim – 96,3 km. Średni spadek cieku to ok. 3 ‰.

Natomiast rzeka Śleza to ciek II-go rzędu, lewobrzeżny dopływ Odry. Jej całkowita długość to 84,1 km, średni spadek cieku to 3,11 ‰, a powierzchnia zlewni wynosi 971,7 km².

W *Programie Małej Retencji Wodnej, Wrocław 2006 r.* dokonano oceny zasobów wodnych województwa dolnośląskiego pod kątem potrzeb retencjonowania dla rolnictwa, gdzie wskaźnikiem był *klimatyczny bilans wodny*. Wg tego wskaźnika zlewnia Ślęzy charakteryzuje się znaczącym niedoborem opadów w półroczu letnim i w ciągu całego roku. Zasoby wodne małej retencji wodnej wg ewidencji z 2004 r. dla rzek Śleza i Oława przedstawione są w Tab.35. i 36.

Sieć podstawową w gminie Ciepłowody tworzą 4 cieki naturalne o łącznej długości 29,83 km, Tab.37, Rys.51. Cieki należące do **zlewni Ślęzy** to:

- *Mała Śleza* – jej całkowita długość to 39,8 km, a na terenie gminy - 9,95 km, jest to największy prawobrzeżny dopływ Ślęzy, przepływa przez środkową część gminy,

z południa na północ, przez obręby: Kobyła Głowa (gdzie znajduje się jej źródło), Ciepłowody i Dobrzenice, rzeka charakteryzuje się dużymi wahaniami przepływu;

- *Karczewicki Potok* – prawobrzeżny dopływ Ślezy, jego długość to 4,11 km, przepływa przez zachodnią część gminy w obrębach: Tomice, Karczowice i Koźmice.

Natomiast ciekii leżące w **zlewni Oławy** to:

- *Cienkówka* – jest dopływem Oławy, ma długość 7,94 km, przepływa z zachodu na wschód gminy, źródło ma w Ciepłowodach, dalej płynie przez Cienkowice i Stary Henryków;
- *Złotnik* – dopływ Cienkówki o długości 7,83 km, płynie przez Muszkowice i Czesławice.

Ciekii te przepływają przez teren rolniczy i obszary zabudowane, a potok Złotnik również w dużej mierze przez obszary leśne w południowej części gminy. W większości mają one nieuregulowane koryta. Jedynie Mała Śleza na terenie zabudowanym Ciepłowód posiada umocnienie betonowe koryta na odcinku 4,16 km, a potok Złotnik na długości 1,41 km jest uregulowany lub uszczelniony. Stan techniczny cieków przepływających przez teren gminy jest w większości zły, Tab.37. Są one pozarastane, zakrzaczone, zaśmiecone i wymagają konserwacji.

Zasoby wodne małej retencji

Tabela 35

L.p.	Nazwa rzeki	Pojemność zbiornika	Pojemność stawów	Pojemność korytowa	Pojemność całkowita	W tym pojemność retencyjna p/pow.
		mln m ³	mln m ³	mln m ³	mln m ³	mln m ³
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Oława	1,871	0,851	0,311	2,722	0,974
2.	Śleza	0,552	0,257	0,033	0,809	0,128

Źródło: Program Małej Retencji Wodnej w województwie dolnośląskim, stan na 31.12.2004 r.

Jakość wód cieków naturalnych przepływających przez teren gminy jest badana tylko na Małej Ślezie. Wartości stężeń nie wykazują przekroczenia norm. Największym zagrożeniem dla czystości wód w gminie Ciepłowody jest brak całkowitego skanalizowania wszystkich miejscowości oraz zanieczyszczenia przedostające się z terenów rolniczych intensywnie uprawianych (wyplukiwane nawozy, środki ochrony roślin).

Urządzenia hydrotechniczne w wielu miejscach są w złym stanie technicznym. Często są przestarzałe, o zbyt małej przepustowości, zarwane, zamulone i nie dostosowane do przejazdu ciężkiego sprzętu rolniczego. Również budowle komunikacyjne wymagają modernizacji i konserwacji. Ich zły stan wynika głównie z braku bieżących konserwacji oraz długiego czasu użytkowania.

Fot. 37. Złotnik w Czesławicach

Fot. 38. Mała Ślęza w Ciepłowodach

Według Programu małej retencji wodnej dla województwa dolnośląskiego, Wrocław 2006 r. (stan na 2004 r.) na terenie gminy Ciepłowody występują obiekty małej retencji wodnej i prowadzona jest retencja stawowa. Retencję stawową pełnią 3 stawy rybne: w Ciepłowodach, Starym Henrykowie i Dobrzenicach, w tym jeden jest w stanie dobrym, a dwa wymagają modernizacji. Ich łączna powierzchnia wynosi 11,44 ha, a pojemność 115,50 tys. m³, Tab.36.

Retencja stawowa

Tabela 36

Lp.	Obręb	Istniejące stawy rybne				
		ilość	rok budowy	powierzchnia zalewu	pojemność	stan techniczny
		liczba		ha	tys. m ³	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Ciepłowody	1	przed 1945	3,40	30	do modernizacji
2.	Dobrzenice	1	1996	1,34	15,5	dobry
3.	Stary Henryków	1	1989	6,70	70	do modernizacji
Gmina ogółem		3	-	11,44	115,50	-

Źródło: Program małej retencji wodnej dla województwa dolnośląskiego, Wrocław 2006 (stan na 2004 r.)

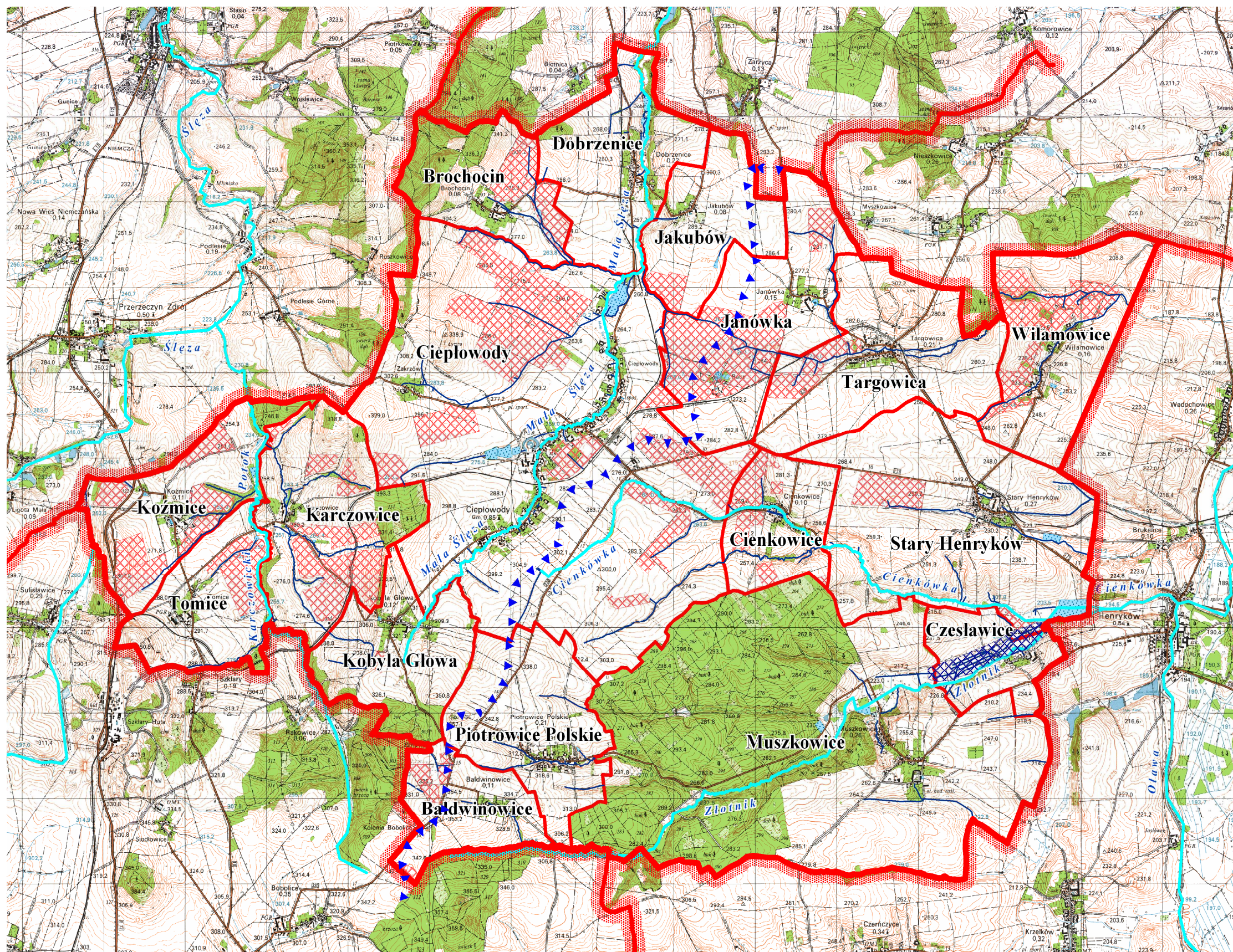
Na terenie gminy Ciepłowody występują okresowe wezbrania rzek, głównie Małej Ślęzy, które powodują lokalne podtopienia budynków zlokalizowanych w pobliżu brzegów. Większy obszar zagrożony powodzią jest w Czesławicach, gdzie wyznaczona jest granica zalewu powodzią z 1997 r. i zajmuje powierzchnię 33,84 ha. Jest to teren narażony na okresowe zalewanie z uwagi na położenie miejscowości w obniżeniu, gdzie występuje zwiększony spływ powierzchniowy z sąsiednich terenów w kierunku wsi.

Zestawienie cieków naturalnych

Tabela 37

Lp.	Obręb	Cieki naturalne			
		nazwa	długość całkowita	stan techniczny	administrator
			km		
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Baldwinowice	-	-	-	-
2.	Brochocin	-	-	-	-
3.	Cienkowice	Cienkówka	1,43	zły	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy
4.	Ciepłowody	Mała Śleza	5,50	zły	
		Cienkówka	2,54	zły	
5.	Czesławice	Złotnik	1,54	średni	
6.	Dobrzeńce	Mała Śleza	3,03	zły	
7.	Jakubów	-	-	-	
8.	Janówka	-	-	-	-
9.	Karczowice	Karczowicki Potok	0,53	zły	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy
10.	Kobyła Głowa	Mała Śleza	1,42	zły	
11.	Koźmice	Karczowicki Potok	1,43	zły	
12.	Muszkowice	Złotnik	6,29	średni	
13.	Piotrowice Polskie	-	-	-	-
14.	Stary Henryków	Cienkówka	3,97	zły	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy
15.	Targowica	-	-	-	-
16.	Tomice	Karczowicki Potok	2,15	zły	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy
17.	Wilamowice	-	-	-	-
Gmina ogółem		Cienkówka	7,94	zły	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy
		Karczowicki Potok	4,11	zły	
		Mała Śleza	9,95	zły	
		Złotnik	7,83	średni	
Razem			29,83	-	DZMiUW we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy

Źródło: Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy (stan na styczeń 2010 r.), ewidencja gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (wrzesień - październik 2009 r.)

LEGENDA

- zbiorniki wodne
- zasięg zalewu powodzi z 1997 r.
- grunty zdrenowane
-
- **Złotnik** ciek naturalne
- rowy szczegółowe
- zlewnia chroniona rzeki Olawa

Rys. 51. Sieć wodna na terenie gminy Cieplowody

7.2. Melioracje szczegółowe

Analiza materiałów oraz inwentaryzacja terenowa wykazała, że stan melioracji szczegółowych nie jest dobry. Na terenie gminy znajduje się 73,17 km rowów szczegółowych, z czego 15,94 km jest w Ciepłowodach, Tab.38. W pozostałych obrębach długość cieków jest zróżnicowana i waha się od 0,56 km w Jakubowie do 6,77 km w Karczowicach. Średnia gęstość sieci rowów wynosi 1,2 km/100 ha użytków rolnych, a w poszczególnych miejscowościach - od 0,3 km/100 ha UR w Janówce do 3,4 km/100 ha UR w Czesławicach. W całej gminie zaorano 4,31 km cieków. Stan techniczny większości rowów jest zły. Są one pozarastane, zadrzewione, niedrożne, miejscami za płytkie. Wynika to z braku bieżących konserwacji, używania ciężkiego sprzętu rolniczego, wieloletnich zaniedbań. W gminie nie funkcjonuje Spółka Wodna, której działanie poprawiłoby stan rowów. Tylko niewielka część cieków była w ostatnim czasie konserwowana, pogłębiana, np. w Muszkowicach, Targowicy i Kobylej Głowie. Natomiast w Dobrzenicach rolnicy czyszczą i konserwują rowy we własnym zakresie.

Również rowy w pasach drogowych są zaniedbane i wymagają prac konserwacyjnych lub udrożnieniowych. Tylko nieliczne rowy w obszarach zabudowanych, wzdłuż dróg asfaltowych są konserwowane, z dobrze widocznymi przepustami, np. w Ciepłowodach. Natomiast w Kobylej Głowie i Karczowicach niektóre rowy w pasach drogowych zostały w ostatnim czasie odbudowane. Stan techniczny urządzeń hydrotechnicznych na rowach melioracyjnych również jest niezadowolający. Przepusty i mosty często są zarwane, przestarzałe, zniszczone lub zbyt wąskie, co powoduje, że źle odbierają wodę i występują lokalne podtopienia przyległych pól. Tylko kilka urządzeń było modernizowanych, np. w Targowicy i Muszkowicach. Najwięcej terenów zmeliorowanych znajduje się w okolicy Brochocina, Ciepłowod oraz Czesławic. Tereny zmeliorowane, znajdujące się w obrębie Czesławice objęte zostały zasięgiem powodzi z 1997 r.

Fot. 39. Most betonowy w Ciepłowodach

Fot. 40. Przepust w Muszkowicach

Lp.	Obręb	Użytki rolne					Rowy melioracji szczegółowej					stan techniczny sieci
		ogółem	zdrenowane		podmokłe		ogółem	gęstość sieci rowów	zaorane i nieistniejące	faktyczna gęstość sieci		
		ha	ha	%	ha	%	km	km / 100 ha UR	km	km / 100 ha UR		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
1.	Baldwinowice	162,64	16,96	10,4	-	-	1,44	0,9	0,42	0,6	rowy są w złym stanie, są pozarastane trawą, zadrzewione, brak bieżących konserwacji, większość wymaga gruntownej konserwacji	
2.	Brochocin	147,66	52,86	35,8	5,72	3,9	3,17	2,1	0,35	1,9		
3.	Cienkowice	165,03	41,68	25,3	-	-	2,95	1,8	-	-		
4.	Cieplowodny	1453,31	295,28	20,3	0,33	0,1	15,94	1,1	0,77	1,0		
5.	Czesławice	124,54	-	-	-	-	4,24	3,4	0,07	3,3		
6.	Dobrzemice	250,94	-	-	-	-	2,41	1,0	0,89	0,6		
7.	Jakubów	211,62	15,92	-	-	-	0,56	0,3	-	-		
8.	Janówka	366,41	150,25	41,0	0,60	0,2	5,45	1,5	-	-		
9.	Karczowice	300,17	95,45	31,8	3,27	1,1	6,77	2,3	0,23	2,2		
10.	Kobyła Głowa	196,29	39,75	20,3	-	-	1,30	0,7	-	-		
11.	Koźmice	223,84	44,92	20,1	0,51	0,2	3,39	1,5	-	-		
12.	Muszkowice	572,76	-	-	-	-	5,05	0,9	0,50	0,8		
13.	Piotrowice Polskie	292,75	-	-	-	-	3,67	1,3	-	-		
14.	Stary Henryków	628,49	38,93	6,2	10,76	1,7	6,48	1,0	0,42	1,0		
15.	Targowica	361,59	31,69	8,8	-	-	3,81	1,1	0,66	0,9		
16.	Tomice	202,15	37,03	18,3	-	-	2,02	1,0	-	-		
17.	Wilamowice	320,42	93,79	29,3	4,51	1,4	4,52	1,4	-	-		
Gmina ogółem		5980,61	954,51	16,0	25,70	0,4	73,17	1,2	4,31	1,2	-	

Źródło: ewidencja gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa - jesień 2009 r.

Fot. 41. Przepust w Muszkowicach

Fot. 42. Przepust w Tomicach

Sieć drenarska pochodzi głównie z czasów powojennych. Dlatego jest zniszczona, zdekapitalizowana i niedrożna, Rys.51. Powierzchnia gruntów zdrenowanych wynosi 954,51 ha, co stanowi 16,0 % użytków rolnych, Tab.38. Największy obszar zajmują one w Cieplowodach – 295,28 ha (20,3 % UR) oraz w Janówce – 150,25 ha (41,0 % UR). W Brochocinie sieci drenarskie stanowią 35,8 % użytków rolnych. Powodem niszczenia sieci drenarskiej jest również rezygnacja z uprawy użytków zielonych. Na łąkach i pastwiskach sieć drenarska położona jest na mniejszej głębokości niż na gruntach ornych, dlatego ich zaoranie

spowodowało przerwanie lub całkowite zniszczenie drenów. Lokalizacja sieci drenarskiej pokazane jest na Rys.51.

Korzystne dla środowiska rolniczego są występujące wzdłuż rowów melioracyjnych pasy zakrzewień i zadrzewień. Są one szczególnie potrzebne, bo wychwytyją zanieczyszczenia przedostające się do wód powierzchniowych z terenów zabudowanych i uprawianych rolniczo. Ponadto jest to teren otwarty, o niskim stopniu lesistości, znacznie narażony na erozję powierzchniową. W *Studium* gminy, większość z nich została wskazana do zachowania.

Fot. 43. Rów w pasie drogi w Ciepłowodach

Fot. 44. Odbudowany rów w Kobylej Głowie

7.3. Drogi transportu rolnego

W gminie Ciepłowody sieć drogowa obejmuje 268,58 km dróg, Tab.39. Z uwagi na wielkość poszczególnych obrębów wartość ta waha się od 8,58 km w Karczowicach do 72,01 km w Ciepłowodach. Pod względem własności, najwięcej dróg jest we władaniu gminy Ciepłowody – 72,8 % (195,51 km) oraz Zarządu Dróg Powiatowych w Ząbkowicach Śląskich – 23,8 %, Rys.52.

Sieć drogowa jest dobrze rozwinięta, jej średnia gęstość w gminie wynosi 3,5 km/km². W obrębach wielkość ta kształtuje się w granicach od 1,6 km/km² w Muszkowicach do 7,5 km/km² w Czesławicach, Rys.54. Na wysoką gęstość dróg wpływa m.in. duże rozdrobnienie gruntów rolników indywidualnych. Działki jednego gospodarstwa przeważnie są oddalone od siebie i od siedziby gospodarstwa. Natomiast w obrębach o niskiej gęstości dróg (np. Muszkowice, Karczowice i Stary Henryków) znaczną powierzchnię zajmują działki duże, należące do ANR lub będące we władaniu Hodowli Roślin Rolniczych – Nasiona Kobierzyce Sp. z o.o. Z uwagi na jakość, najwięcej dróg jest w złym stanie technicznym – 58,3 % (156,46 km), Rys.53 i 55, Tab.40. Drogi średnie stanowią 12,1 %, a dobre 7,3 % wszystkich dróg w gminie. Duży udział mają również drogi nieistniejące w terenie (zaorane, nieużytkowane i nieprzejezdne). Stanowią one 22,3 % w długości dróg, w tym zaorane – 16,2 %. W obrębach największy udział drogi dobre mają w Targowicy (29,7 %) oraz w Tomicach (23,3%), Rys.55, Tab.40. Natomiast

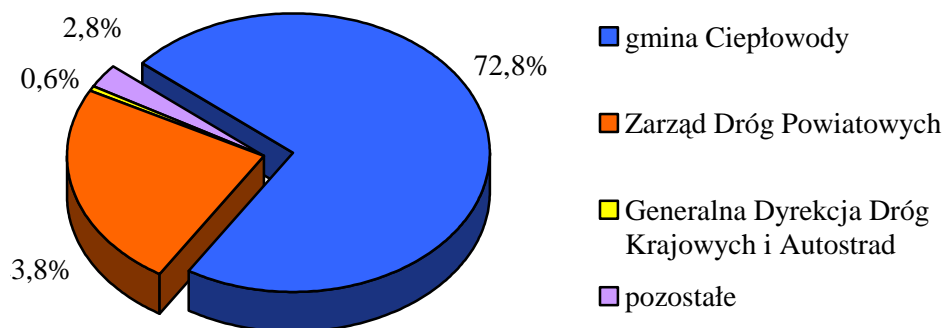
w 4 obrębach nie występują one w ogóle (Brochocin, Cienkowice, Jakubów, Wilamowice). Drogi w złym stanie technicznym w większości wsi stanowią ponad połowę dróg. Największy udział mają w Cienkowicach i Jakubowie, gdzie stanowią ponad 70 % dróg w obrębie. Są to głównie drogi gruntowe, o bardzo zużytej nawierzchni i nierównych poboczach, za wąskie i nie przystosowane do aktualnie używanego sprzętu rolniczego. Wszystko to znacznie wydłuża czas przejazdu.

Drogi transportu rolnego wg własności

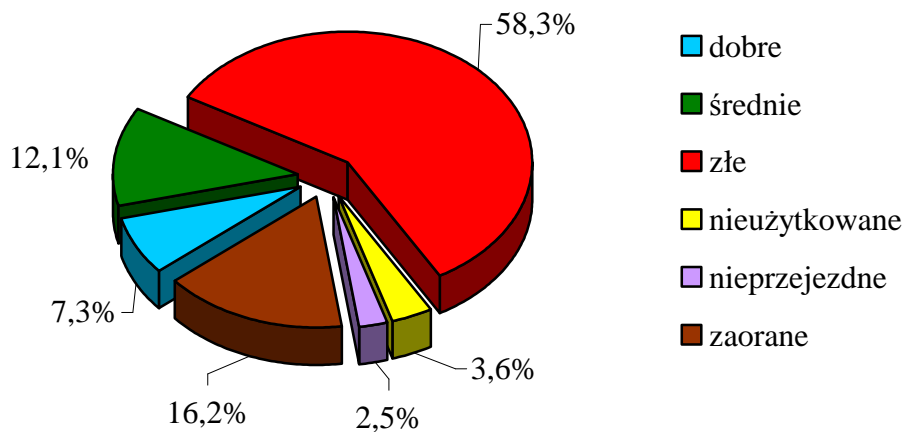
Tabela 39

L.p.	Obręb	Ogółem	Wg własności							
			gmina Ciepłowody		Zarząd Dróg Powiatowych w Ząbkowicach Śl.		Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad		pozostałe	
			km	%	km	%	km	%	km	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Baldwinowice	8,96	5,20	58,0	3,52	39,3	-	-	0,24	2,7
2.	Brochocin	10,33	8,66	83,8	1,28	12,4	-	-	0,39	3,8
3.	Cienkowice	9,68	6,46	66,7	3,06	31,6	-	-	0,16	1,7
4.	Ciepłowody	72,01	57,55	79,9	13,19	18,3	-	-	1,27	1,8
5.	Czesławice	10,79	7,70	71,4	1,80	16,7	-	-	1,29	12,0
6.	Dobrzeńce	17,77	13,81	77,7	3,96	22,3	-	-	-	-
7.	Jakubów	9,43	7,97	84,5	1,46	15,5	-	-	-	-
8.	Janówka	11,44	9,62	84,1	1,82	15,9	-	-	-	-
9.	Karczowice	8,58	5,66	66,0	1,62	18,9	-	-	1,30	15,2
10.	Kobyła Głowa	8,91	5,83	65,4	2,76	31,0	-	-	0,32	3,6
11.	Koźmice	12,48	8,35	66,9	1,27	10,2	1,62	13,0	1,24	9,9
12.	Muszkowice	23,05	15,46	67,1	7,49	32,5	-	-	0,10	0,4
13.	Piotrowice Polskie	12,61	8,62	68,4	3,53	28,0	-	-	0,46	3,6
14.	Stary Henryków	17,98	10,97	61,0	6,15	34,2	-	-	0,86	4,8
15.	Targowica	11,58	6,47	55,9	5,11	44,1	-	-	-	-
16.	Tomice	9,45	7,00	74,1	2,45	25,9	-	-	-	-
17.	Wilamowice	13,53	10,18	75,2	3,35	24,8	-	-	-	-
Gmina		268,58	195,51	72,8	63,82	23,8	1,62	0,6	7,63	2,8

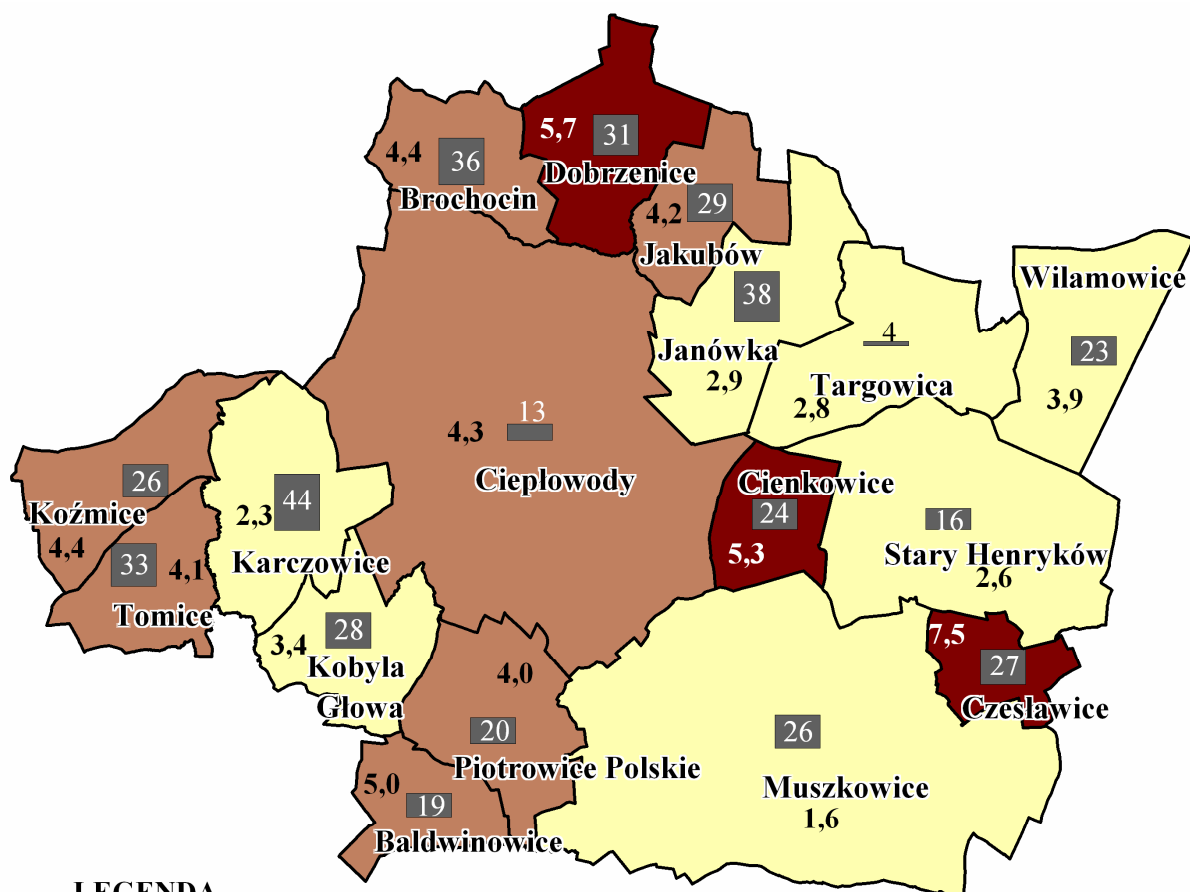
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Rys. 52. Udział dróg transportu rolnego wg własności

Rys. 53. Drogi transportu rolnego wg stanu technicznego

LEGENDA

gęstość sieci drogowej [km/km²]

- poniżej 4,0 km/km²
- od 4,1 do 5,0 km/km²
- od 5,1 do 7,5 km/km²

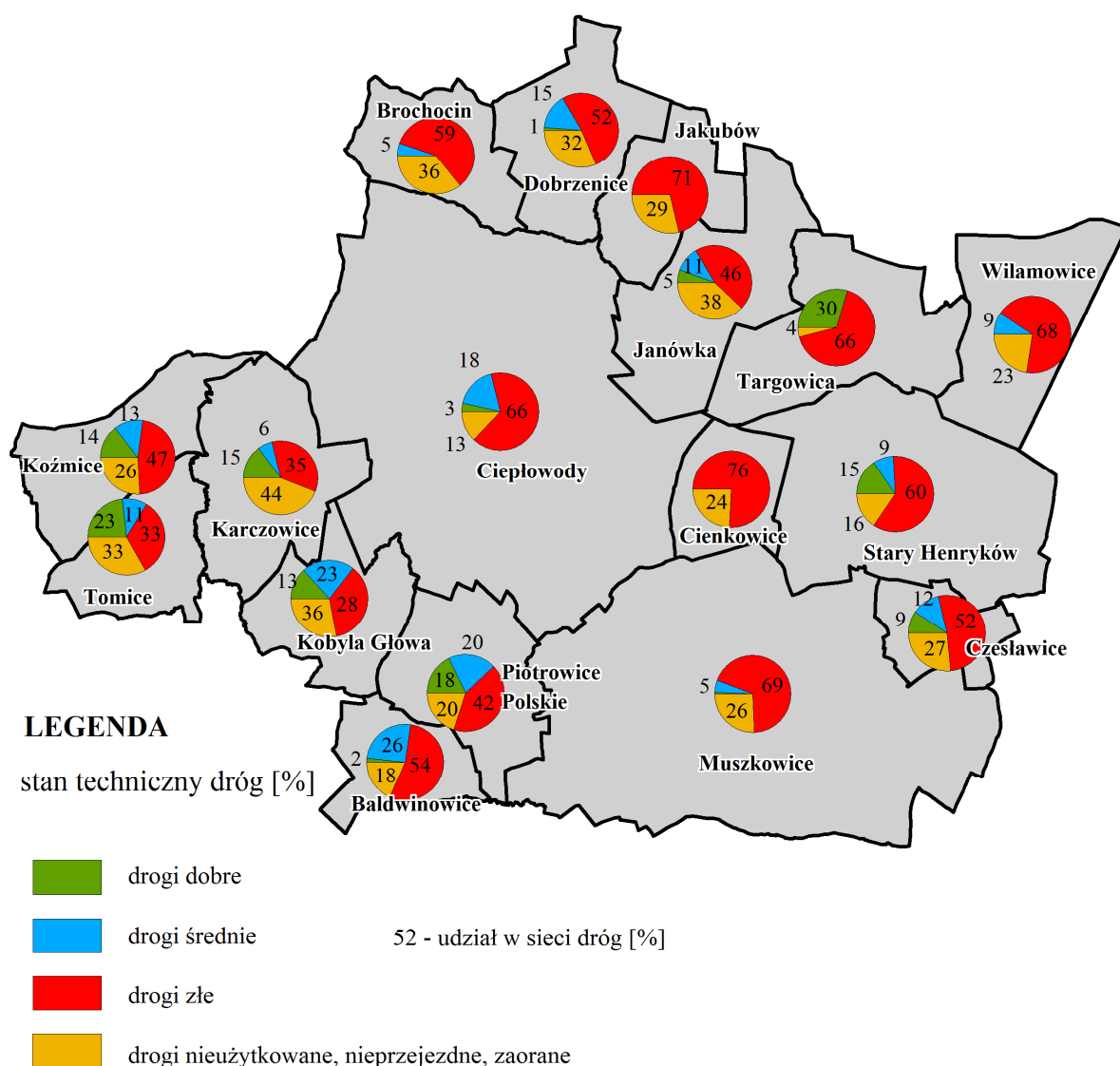
2,8 - gęstość sieci drogowej [km/km²]

- 16 udział dróg nieistniejących (zaoranych, nieprzejezdnych i nieużytkowanych) do całkowitej długości dróg [%]

Rys. 54. Gęstość sieci drogowej

Pod względem rodzaju nawierzchni najczęściej jest dróg gruntowych – 132,98 km (48,8 %) oraz asfaltowych – 66,84 km (24,9 %), Tab.40. Drogi zaorane i nieprzejezdne mają długość 50,25 km, a drogi utwardzone (szutrowe, żwirowe, brukowe) – 20,48 km. W 7 obrębach ponad połowa wszystkich dróg to drogi gruntowe (Brochocin, Cienkowice, Ciepłowody, Czesławice, Jakubów, Koźmice i Wilamowice).

Wylączając drogi nieużytkowane, nieprzejezdne i zaorane faktyczna gęstość sieci drogowej wynosi 2,7 km/km². W poszczególnych wsiach wartość ta waha się od 1,2 km/km² w Muszkowicach do 5,5 km/km² w Czesławicach. W całej gminie takich dróg jest 59,96 km (22,3 %). Największy udział dróg zaoranych, nieużytkowanych i nieprzejezdnych występuje w Karczowicach – 43,8 % oraz w Janówce – 37,9 %, Rys.54. Natomiast w Ciepłowodach ich długość wynosi 9,28 km.

Rys. 55. Stan techniczny dróg

Drogi transportu rolnego wg stanu i nawierzchni

Tabela 40

L.p.	Obręb	Ogółem	Wg nawierzchni								Wg stanu												
			asfaltowa		gruntowa		utwardzona (szutrowa, brukowa, żwirowa)		nieistniejąca w terenie (zaorane i nieprzejezdna)		dobre		średnie		złe		nieużytkowane		nieprzejezdne		zaorane		razem
			km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
1.	Baldwinowice	8,96	3,52	39,3	3,14	35,0	0,81	9,0	1,49	16,6	0,15	1,7	2,30	25,7	4,85	54,1	0,17	1,9	0,48	5,4	1,01	11,3	8,96
2.	Brochocin	10,33	1,28	12,4	5,34	51,7	0,53	5,1	3,18	30,8	-	-	0,53	5,1	6,10	59,1	0,52	5,0	0,52	5,0	2,66	25,8	10,33
3.	Cienkowice	9,68	2,79	28,8	4,32	44,6	0,23	2,4	2,34	24,2	-	-	-	-	7,34	75,8	-	-	0,97	10,0	1,37	14,2	9,68
4.	Cieptowody	72,01	14,98	20,8	42,46	59,0	6,57	9,1	8,00	11,1	2,54	3,5	12,73	17,7	47,46	65,9	1,28	1,8	0,45	0,6	7,55	10,5	72,01
5.	Czesławice	10,79	2,51	23,3	5,40	50,0	-	-	2,88	26,7	1,00	9,3	1,31	12,1	5,60	51,9	-	-	0,26	2,4	2,62	24,3	10,79
6.	Dobrzeńce	17,77	4,18	23,5	8,27	46,5	0,35	2,0	4,97	28,0	0,22	1,2	2,74	15,4	9,23	51,9	0,61	3,4	-	-	4,97	28,0	17,77
7.	Jakubów	9,43	1,46	15,5	5,62	59,6	-	-	2,35	24,9	-	-	-	-	6,71	71,2	0,37	3,9	-	-	2,35	24,9	9,43
8.	Janówka	11,44	1,82	15,9	5,45	47,6	0,92	8,0	3,25	28,4	0,63	5,5	1,26	11,0	5,21	45,5	1,09	9,5	-	-	3,25	28,4	11,44
9.	Karczowice	8,58	1,62	18,9	2,74	31,9	0,46	5,4	3,76	43,8	1,28	14,9	0,55	6,4	2,99	34,8	-	-	0,97	11,3	2,79	32,5	8,58
10.	Kobyła Głowa	8,91	3,46	38,8	4,05	45,5	-	-	1,40	15,7	1,18	13,2	1,99	22,3	3,24	36,4	1,10	12,3	-	-	1,40	15,7	8,91
11.	Koźmice	12,48	3,97	31,8	6,84	54,8	0,34	2,7	1,33	10,7	1,81	14,5	1,59	12,7	5,83	46,7	1,92	15,4	0,27	2,2	1,06	8,5	12,48
12.	Muszkowice	23,05	5,88	25,5	9,24	40,1	2,29	9,9	5,64	24,5	0,12	0,5	1,18	5,1	15,83	68,7	0,32	1,4	1,53	6,6	4,07	17,7	23,05
13.	Piotrowice Polskie	12,61	4,05	32,1	4,71	37,4	2,16	17,1	1,69	13,4	2,24	17,8	2,56	20,3	5,28	41,9	0,84	6,7	0,99	7,9	0,70	5,6	12,61
14.	Stary Henryków	17,98	5,80	32,3	7,96	44,3	2,46	13,7	1,76	9,8	2,78	15,5	1,59	8,8	10,79	60,0	1,06	5,9	0,14	0,8	1,62	9,0	17,98
15.	Targowica	11,58	5,11	44,1	5,37	46,4	0,63	5,4	0,47	4,1	3,44	29,7	-	-	7,67	66,2	-	-	-	-	0,47	4,1	11,58
16.	Tomice	9,45	2,45	25,9	2,95	31,2	1,38	14,6	2,67	28,3	2,20	23,3	0,99	10,5	3,12	33,0	0,47	5,0	0,22	2,3	2,45	25,9	9,45
17.	Wilamowice	13,53	1,96	14,5	7,15	52,8	1,35	10,0	3,07	22,7	-	-	1,25	9,2	9,21	68,1	-	-	-	-	3,07	22,7	13,53
Gmina		268,58	66,84	24,9	131,01	48,8	20,48	7,6	50,25	18,7	19,59	7,3	32,57	12,1	156,46	58,3	9,75	3,6	6,80	2,5	43,41	16,2	268,58

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (wrzesień – październik 2009 r.)

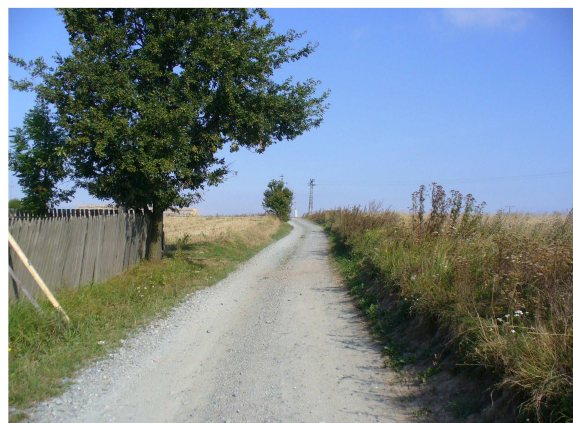

Fot. 45. Droga gruntowa transportu rolnego w Cienkomicach

Fot. 46. Droga gruntowa transportu rolnego w Tomicach

Dużym problemem występującym w gminie Ciepłowody są zbyt wąskie drogi transportu rolnego. Często są one podorane, a ich szerokość nie jest dostosowana do obecnych warunków produkcji. Powoduje to, że utrudniony jest dojazd na pola, szczególnie używając nowoczesnych, szerokich maszyn. Dlatego konieczna jest modernizacja sieci dróg transportu rolnego pod względem nawierzchni, ale również ich szerokości.

Fot. 47. Droga szutrowa transportu rolnego w Baldwinowicach

Fot. 48. Droga szutrowa transportu rolnego w Ciepłowodach

Korzystnym zjawiskiem występującym w gminie Ciepłowody są pasy zadrzewień i zakrzewień. Znajdują się one głównie wzdłuż pasów komunikacyjnych oraz rowów melioracyjnych. Przeważnie są to wieloletnie drzewa, najczęściej czereśnie, jabłonie oraz topole. Pełnią one funkcje ochronne: przed zanieczyszczeniami spływającymi z sąsiednich gruntów oraz przed wiatrem i śniegiem. Dlatego konieczna jest ochrona pasów zadrzewień, które w naturalny sposób wzbogacają krajobraz gminy i podnoszą jego wartości przyrodnicze.

Fot. 49. Zadrzewienia przydrożne w Dobrzeńcicach

Fot. 50. Zadrzewienia przydrożne w Muszkowicach

8. WYPOSAŻENIE GMINY W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ I SPOŁECZNĄ

8.1. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

W gminie Ciepłowody prawie wszystkie wsie posiadają sieć wodociągową. Tylko Karczowice, Tomice i częściowo Koźmice nie są podłączone do sieci. Jednak w najbliższej przyszłości planowane jest zwodociągowanie tych miejscowości.

Ujęcia wody znajdują się w Dobrzeńcicach, Muszkowicach, Piotrowicach Polskich i Starym Henrykowie. Stan techniczny sieci przesyłowych i rozdzielczych jest na ogół dobry. Jednakże istniejąca sieć wodociągowa w Cienkowicach i Czesławicach wymaga modernizacji, a w Muszkowicach – częściowej wymiany.

Ujęcia i sieci wodociągowe należą do gminy, a ich eksploatacją zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Ciepłowodach.

Gmina Ciepłowody nie ma w pełni uporządkowanej gospodarki ściekowej. Tylko Kobyla Głowa jest w całości skanalizowana. Ścieki bytowe z większości gospodarstw odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, skąd wywożone są do oczyszczalni. Dość częstym zjawiskiem jest wylewanie zanieczyszczeń na pola, do cieków naturalnych lub rowów melioracyjnych. W najbliższych latach planowana jest budowa sieci kanalizacyjnej: w Baldwinowicach i Piotrowicach Polskich w 2010 r., a w Karczowicach, Koźmicach i Tomicach w 2012 r.

Natomiast występują krótkie odcinki kanalizacji deszczowej odprowadzające wody opadowe do wód powierzchniowych. Często jednak nie spełniają one swojej funkcji, ponieważ są zniszczone i wymagają modernizacji lub konserwacji.

Fot. 51. Stacja uzdatniania wody w Piotrowicach Polskich

Fot. 52. Zbiornik wyrównawczy w Jakubowie

Na terenie gminy Ciepłowody zbiorowe oczyszczalnie ścieków znajdują się w Ciepłowodach oraz w Kobylej Głowie. W Ciepłowodach funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków. Jedna obsługuje szkołę podstawową i pobliskie budynki mieszkalne (11 rodzin), natomiast druga zlokalizowana jest na terenie zakładu produkcyjnego należącego do Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej „GOMI” z Grodkowa i obsługuje 3 budynki. W Kobylej Głowie jest zbiorowa oczyszczalnia ścieków, do której odprowadzane są ścieki z 23 budynków mieszkalnych oraz przydomowa oczyszczalnia, z której korzystają 2 rodziny. Przydomowe oczyszczalnie ścieków są również w Wilamowicach i Dobrzenicach. W najbliższych latach planowana jest budowa nowych oczyszczalni ścieków. W Dobrzenicach i Karczowicach powstaną grupowe oczyszczalnie, natomiast w Piotrowicach Polskich, Baldwinowicach i Cienkowicach – lokalne oczyszczalnie ścieków. Uporządkowanie gospodarki ściekowej w znacznym stopniu podniosłoby standard życia mieszkańców. Jest to konieczne również ze względu na to, że gmina położona jest w zasięgu zlewni chronionej rzeki Oławy i niezbędne jest uzyskanie I klasy czystości wód.

8.2. Odprowadzanie nieczystości stałych i płynnych

Ścieki bytowo-gospodarcze z gospodarstw domowych odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Ciepłowodach i w Kobylej Głowie. W najbliższych latach planowana jest budowa oczyszczalni w Dobrzenicach, Karczowicach, Piotrowicach Polskich, Baldwinowicach i Cienkowicach. Pozwolenie na wywóz ścieków z gminy Ciepłowody ma Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Strzelinie. Natomiast nieczystości stałe wywożone są na składowisko odpadów znajdujące się na terenie gminy Ziębice w miejscowości Wąwolnica. Odbiorem odpadów zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Ziębicach. Umowy na odbiór odpadów posiada 73 % ludności gminy. W wyniku tego, że nie wszyscy mieszkańcy mają zawarte umowy na wywóz odpadów, powoduje to m.in. powstawanie „dzikich” wysypisk śmieci w lasach,

zagłębieniach terenu lub w miejscach mało uczęszczanych. W niektórych miejscowościach prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów w indywidualnych gospodarstwach domowych (szkło, plastik). Jednak problemem jest zbyt rzadki odbiór posegregowanych opakowań.

Fot. 53. „Dziki” wysypisko śmieci w Wilamowicach

Fot. 54. „Dziki” wysypisko śmieci w Koźmicach

Obecnie gmina Ciepłowody nie posiada gminnego składowiska odpadów. W przeszłości odpady wywożone były na składowisko w Janówce, które zajmowało obszar 0,27 ha. Nie posiadało ono uregulowanego statusu prawnego, nie miało zabezpieczeń przed negatywnym wpływem na środowisko. Początkowa pojemność składowiska wynosiła 2500 m³. Przyjmowane były odpady komunalne zmieszane, niesegregowane. W 1997 roku podjęto decyzję o przeznaczeniu terenu do rekultywacji w kierunku leśnym. Była ona podzielona na rekultywację techniczną i biologiczną.

8.3. Sieć energetyczna i gazowa

Miejscowości gminy Ciepłowody zaopatrywane są w energię elektryczną z głównych punktów zasilania położonych w Ząbkowicach Śląskich i Strzelinie. Przez obszar gminy przebiega napowietrzna linia elektryczna średniego napięcia SN 20 kV, która doprowadza energię do stacji transformatorowych znajdujących się we wszystkich wsiach. Sieć energetyczna w gminie była niedawno modernizowana. Wymieniono oświetlenie uliczne na lampy energooszczędne. Jednak, w niektórych obrębach, wymagane jest dostawienie kilku lamp, np. w Wilamowicach, Brochocinie, Dobrzenicach, Jakubowie i Starym Henrykowie. Gmina Ciepłowody nie jest zgazyfikowana. Mieszkańcy korzystają z napełnianych gazem butli. W większości miejscowości znajdują się punkty ich wymiany. Coraz częściej spotykanym rozwiązaniem jest zakładanie indywidualnych zbiorników na gaz o pojemności od 1 do 5 m³.

8.4. Sieć telefoniczna, energia ciepła i internet

Mieszkańcy gminy podłączeni są do sieci telefonicznej za pomocą napowietrznych i podziemnych linii kablowych. Przebiega tu linia światłowodowa relacji Bielawa – Przeworno, ale ze względu na brak połączenia gmina z niej nie korzysta. Znajdują się tu 4 centrale telefoniczne. Jednak są one przestarzałe i niedostosowane do potrzeb. W gminie usługi stacjonarne w publicznej sieci telefonicznej świadczą 4 firmy: Exatel S.A., Netia S.A., Telefonía Dialog S.A. i Telekomunikacja Polska S.A. Obecnie do sieci telefonicznej stacjonarnej podłączonych jest 973 gospodarstw. Mieszkańcy korzystają również ze stacjonarnego szerokopasmowego internetu. Usługi w tym zakresie świadczą: Netia S.A., Polska Telefonía Komórkowa Centertel Sp. z o.o., Telekomunikacja Polska S.A. W całej gminie do sieci podłączonych jest 293 gospodarstw. Ogólnie sieć internetowa działa dobrze. Jedynie w Brochocinie mieszkańcy zgłaszali potrzebę zwiększenia przepustowości sieci, która spowoduje lepszy przesył informacji. Natomiast w Wilamowicach, z uwagi na położenie wsi w obniżeniu terenu, zasięg internetu jest słaby.

Gmina nie posiada centralnych źródeł zaopatrzenia w ciepło. Większość budynków mieszkalnych oraz użyteczności publicznej zaopatrywane jest w ciepło z indywidualnych kotłowni na paliwo stałe. Pojedyncze budynki wyposażone są w instalację na olej opałowy.

8.5. Infrastruktura społeczna

Głównym ośrodkiem infrastruktury społecznej są Ciepłowody, które spełniają potrzeby mieszkańców w zakresie usług podstawowych, Tab.41. Natomiast pozostałe potrzeby zaspokajane są dzięki bliskiemu położeniu ośrodków miejskich: Ząbkowice Śląskie, Strzelin, Ziębice, a także miejscowości: Łagiewniki, Kondratowice, Bobolice, Henryków. W Ciepłowodach znajduje się większość obiektów pełniących funkcje administracyjne, oświatowo – kulturowe i sportowe. Funkcjonuje tu Zespół Szkół Samorządowych, w skład którego wchodzi: Przedszkole, Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum. Wszystkie te obiekty są nowoczesne, wygodne i funkcjonalne. Znajdują się tu dwie, odpowiednio wyposażone sale komputerowe, biblioteka, świetlica szkolna oraz stołówka. Dodatkowo dzieci ze szkoły podstawowej i gimnazjum mogą korzystać z pełnowymiarowej i nowoczesnej hali sportowej. W Ciepłowodach zlokalizowane są również obiekty administracji publicznej: Urząd Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Zdrowia, punkt apteczny, poczta, Komisariat Policji i Ochotnicza Straż Pożarna. W 2010 r. został tu utworzony Gminny Ośrodek Kultury i Promocji. Także w Ciepłowodach znajduje się najwięcej zakładów i firm. W większości są to drobne zakłady produkcyjne i usługowe, m.in. zakład energetyczny, warsztat elektromechaniczny i budowlany,

kamieniarstwo, stolarstwo, ogrodnictwo, transport samochodowy, usługi remontowo – budowlane, lecznica zwierząt, skład opału, piekarnia oraz stacja benzynowa.

W pozostałych miejscowościach znajdują się pojedyncze obiekty infrastruktury społecznej. Sklep jest w Dobrzenicach, Janówce, Kobylej Głowie, Muszkowicach, Piotrowicach Polskich (jest tu również masarnia), Starym Henrykowie, Targowicy, Tomicach oraz w Wilamowicach, natomiast Ochotnicza Straż Pożarna siedzibę ma w Dobrzenicach i Ciepłowodach. W 15 wsiach są także boiska sportowe. Jednak często wymagają one prac związanych z doposażeniem oraz bieżącą konserwacją. W Muszkowicach działka boiska wymaga uporządkowania stanu ewidencyjnego (przeklasyfikowania z pastwiska na teren rekreacyjno – sportowy), ponieważ obecnie utrudnione jest jego odpowiednie funkcjonowanie i wykonywanie przy nim prac konserwacyjnych. Z kolei w Koźmicach i Starym Henrykowie planuje się budowę nowych boisk sportowych. Na terenie gminy funkcjonują również świetlice wiejskie, które często wymagają generalnego remontu, założenia lub wymiany ogrzewania oraz doposażenia. Znajdują się one w 11 miejscowościach: Baldwinowice, Cienkowice, Ciepłowody, Czesławice, Dobrzenice, Kobyla Głowa, Piotrowice Polskie, Stary Henryków, Targowica, Tomice i Wilamowice.

W całej gminie brakuje natomiast urządzonych i dobrze wyposażonych placów zabaw. Obecnie tylko w Muszkowicach i Wilamowicach są place zabaw, ale wymagają one uporządkowania i doposażenia w huśtawki, karuzele. Występuje również potrzeba budowy parkingów przy świetlicy w Dobrzenicach, przy sklepie i boisku w Muszkowicach oraz przy kościele lub cmentarzu w Starym Henrykowie. W ramach integracji społeczeństwa i rozwoju życia kulturalnego organizowane są spotkania i imprezy okolicznościowe, np. dożynki gminne, Sylwester, Mikołaj, Dzień Dziecka. W Muszkowicach w czynie społecznym wysprzątało skwerki, także obsadzono je drzewami i krzewami. Życie kulturalne i sportowe mieszkańców rozwijane jest przez funkcjonujące stowarzyszenia i zespoły sportowe w miejscowościach:

- *Ciepłowody* - klub sportowy LZS „Ślęza – Maxbud” Ciepłowody, Stowarzyszenie Rodziców „Dla Naszych Dzieci” przy Zespole Szkół Samorządowych, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej – Klub Sportowy Taekwondo „HWA-RANG”, Koło Gospodyń Wiejskich, koło informatyczne i taneczne, klub europejski, swoją siedzibę ma redakcja gazety „Małolat”;
- *Stary Henryków* – Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Starego Henrykowa;
- Tomice – stowarzyszenie „Blisko Nas”.

Gmina Ciepłowody wchodzi w skład *Euroregionu Glaciensis*, co również wpływa na rozwój kultury i świadomość mieszkańców. Głównym celem funkcjonowania Euroregionu jest koordynacja działań na rzecz rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społecznego obszarów przygranicznych rejonu Sudetów Środkowych i Wschodnich oraz wspólne rozwiązywanie

występujących na tym obszarze problemów ekologicznych. Euroregion Glaciensis zostało utworzone pomiędzy Stowarzyszeniem Gmin Ziemi Kłodzkiej, a Regionalnym Stowarzyszeniem do Spraw Współpracy Pogranicza Czech, Moraw i Ziemi Kłodzkiej.

Fot. 55. Zespół Szkół w Ciepłowodach

Fot. 56. Świetlica wiejska w Targowicy

Ponadto mieszkańcy wsi Targowica i Ciepłowody są zainteresowani założeniem stowarzyszenia, aby promować wieś i łatwiej pozyskiwać fundusze na jej rozwój. Na rok 2010 przewidziana jest budowa boiska sportowego „ORLIK” przy Zespole Szkół w Ciepłowodach. Również w najbliższej przyszłości przeprowadzone będą generalne remonty i doposażenie świetlic wiejskich w Ciepłowodach, Dobrzenicach, Kobylej Głowie, Piotrowicach Polskich, Starym Henrykowie i Wilamowicach. Planowane są m.in.: remonty pomieszczeń kuchennych, węzłów sanitarnych, wymiana okien i drzwi oraz ogrodzenie terenu przy tych obiektach.

Na terenie gminy komunikacja autobusowa funkcjonuje słabo. Przez obszar ten przejeżdżają autobusy relacji Wrocław-Ząbkowice Śląskie, kursują autobusy szkolne. Jednak ilość połączeń jest niewystarczająca, godziny odjazdów są ustalone nieodpowiednio, a w ferie i wakacje kursy są za rzadkie. Bardziej opłacalnym rozwiązaniem dla mieszkańców byłoby zastąpienie części autobusów małymi busami, które jeździłyby częściej.

Infrastruktura społeczna

Tabela 41

Lp.	Obręb	Obiekty z zakresu oświaty i kultury				Obiekty administracji publicznej i usługowej			Bezpieczeństwo	Służba zdrowia	Komunikacja		Kościoły i kaplice
		szkoły, przedszkola	dom kultury, ośrodek sportu i rekreacji i inne	biblioteka lub jej filia	świetlica	administracja	punkty handlowo-usługowe				kolejowa	drogowa	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Baldwinowice	-	boisko	-	świetlica	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
2.	Brochocin	-	boisko	-	-	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
3.	Cienkowice	-	boisko	-	świetlica	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
4.	Cieplowody	Zespół Szkół Samorządowych: Szkoła Podstawowa, Gminazjum, Przedszkole	Gminny Ośrodek Kultury i Promocji	biblioteka szkolna	świetlica	Ośrodek Pomocy Społecznej; Urząd Gminy, poczta	usługi remontowo-budowlane, zakład energtryczny, warsztat elektromechaniczny i budowlany, kamieniarsstwo, stolarstwo, ogrodnictwo, lecznica zwierząt, transport samochodowy, skład opału, piekarnia, stacja benzynowa		Komisariat Policji, OSP	Gminny Ośrodek Zdrowia, punkt apteczny	była stacja kolejowa	przystanek autobusowy	Kościół parafialny Niepokalanego Poczęcia N.M.P. z XV w
5.	Czesławice	-	boisko	-	świetlica	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
6.	Dobrzeńce	-	boisko	-	świetlica	-	sklep	usługi transportowe: wynajem autobusów i busów	OSP	-	-	przystanek autobusowy	kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Różańcowej, z II poł. XIII w. w stylu gotyckim
7.	Jakubów	-	boisko	-	-	-	-	tartak, usługi budowlane	-	-	-	przystanek autobusowy	-
8.	Janówka	-	boisko	-	-	-	sklep	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
9.	Karczowice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
10.	Kobyła Głowa	-	boisko	-	świetlica	punkt pocztowy	sklep	-	-	-	-	przystanek autobusowy	Kaplica mszalna wzniesiona w XIX w
11.	Koźmice	-	planowana budowa boiska	-	-	-	-	4 zakłady kamieniarskie	-	-	-	przystanek autobusowy	-
12.	Muszkowice	-	boisko	-	-	-	sklep	firma transportowa	-	-	-	przystanek autobusowy	Kaplica mszalna św. Anny z 1707 r.
13.	Piotrowice Polskie	-	boisko	-	świetlica	-	sklep	masarnia	-	-	-	przystanek autobusowy	Kościół p.w. Matki Boskiej Bolesnej z 1795 r.
14.	Stary Henryków	-	boisko	-	świetlica	-	sklep	-	-	-	-	przystanek autobusowy	Kościół p.w. Św. Marcina z XIII w.
15.	Targowica	-	boisko	-	świetlica	-	-	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
16.	Tomice	-	-	-	świetlica	-	sklep	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-
17.	Wilamowice	-	boisko	-	świetlica	-	sklep	-	-	-	-	przystanek autobusowy	-

Źródło: dane z Urzędu Gminy w Cieplowodach

9. WNIOSKI ZE STANU ISTNIEJĄCEGO

1. W gminie Ciepłowody gęstość zaludnienia wynosi 41 osób/km². Zdecydowanie najwięcej osób mieszka w Ciepłowodach – 1120, co stanowi 35,3 % wszystkich mieszkańców. Jest to główny ośrodek gminy, gdzie znajduje się większość obiektów administracji publicznej, społecznej, usługowo - handlowej i kulturowej.
2. Mała ilość zakładów produkcyjnych i usługowych na terenie gminy powoduje, że należy ona do gmin szczególnie zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym. W 2002 r. kształtowało się na poziomie 28 %. Jednak w ostatnich latach ilość osób pozostających bez pracy spadła i pod koniec 2009 r. wynosiła 228 osób (10,9 %). Osoby pozostające bez pracy to głównie ludzie młodzi, w wieku 34 – 54 lat, którzy posiadają niski poziom wykształcenia. Większość bezrobotnych w gminie (60 %) pozostaje bez pracy krócej niż 6 miesięcy.
3. Gospodarstwo rolne jest głównym źródłem dochodu dla 129 osób w całej gminie. Stanowi to tylko 6 % w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym. Są to w większości osoby w wieku 40 – 60 lat (80,6 %) z wykształceniem zawodowym. Natomiast do grupy młodych rolników (w wieku do 40 lat) zaliczono 12 osób, co stanowi 20 % ludności rolniczej.
4. Do ludności rolniczej zaliczono również osoby pracujące w zakładach rolnych. W całej gminie takich osób jest około 20, które pracują w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Piotrowicach Polskich, Spółdzielni Handlowo – Usługowo – Produkcyjnej „AGROTECH” w Ciepłowodach oraz w Przedsiębiorstwie Produkcyjno – Handlowo – Usługowym AGROL w Bobolicach.
5. Gmina leży na terenie Wzgórz Niemczańsko – Strzebińskich, które są częścią Przedgórze Sudeckiego. Rzeźba terenu jest zróżnicowana, ponieważ region położony jest w granicach Wzgórz Szklarskich, Wzgórz Dobrzeńskich, Wzgórz Lipowych oraz Kotliny Henrykowskiej.
6. Na terenie gminy znajdują się udokumentowane złoża bazaltu, rud niklu oraz magnezytu. Jedynie w Targowicy funkcjonuje obecnie kopalnia kamieni drogowych i budowlanych. Pozostałe wyrobiska są nieczynne, pozarastane, dlatego wymagana jest ich rekultywacja.
7. W powierzchni gminy użytki rolne zajmują 5980,61 ha, co stanowi 77,8 % jej całkowitej powierzchni. W większości obrębów głównym typem użytkowania ziemi jest typ wybitnie rolny. Wśród użytków rolnych grunty orne stanowią 91,1 %, a użytki zielone 7,8 %, co w 17 obrębach określiło połowy kierunku produkcji rolnej. Tylko w Czesławicach głównym kierunkiem produkcji rolnej powinien być kierunek połowy z udziałem

paszowego, ale z uwagi na zaorane łąki i pastwiska – również prowadzony jest kierunek polowy. Głównymi roślinami uprawianymi w gminie są zboża: kukurydza, pszenica oraz rzepak.

8. Z uwagi na niską obsadę inwentarza w gminie, a intensywną produkcję roślinną i potrzebę gruntów ornych częstym zjawiskiem jest zaoranie użytków zielonych. W całej gminie zaorano 238,8 ha łąk i pastwisk, co stanowi 50,6 % w stosunku do stanu ewidencyjnego. W związku z tym wymagana jest aktualizacja klasyfikacji gruntów. Hodowla zwierzęca prowadzona jest na małą skalę, a intensywność obsady inwentarza wynosi 7,9 SD/100 ha użytków rolnych.
9. Obszar gminy charakteryzuje się gruntami bardzo dobrej i dobrej jakości. Wskaźnik bonitacji kształtuje się w granicach od 68 do 88 pkt./ha. W 10 obrębach występują gleby bardzo dobrej jakości. W gleboznawczej klasyfikacji gruntów przeważają gleby II i III klasy bonitacyjnej. Zajmują one łącznie 90,5 % całkowitej powierzchni gruntów ornych. Natomiast najsłabsze gleby (V i VI klasy) stanowią 1,9 % gruntów ornych. Wśród kompleksów rolniczej przydatności gleb największy udział ma kompleks pszenny bardzo dobry i pszenny dobry. Świadczy to o bardzo korzystnych warunkach do uprawy roślin o dużych wymaganiach glebowych.
10. Dużym problemem występującym w gminie jest zakwaszenie gleb. Grunty o odczynie kwaśnym obejmują 89 % wszystkich użytków rolnych, z czego 15 % to gleby silnie kwaśne, a 47 % kwaśne. Wapnowanie rolnicy przeprowadzają we własnym zakresie. Ponadto na terenie gminy występują również obszary narażone na erozję wodną i wietrzną. Związane jest to z położeniem gminy na Wzgórzach Szklarskich, Dobrzeńskich i Lipowych oraz niskim stopniem lesistości w gminie. Łącznie grunty zagrożone erozją zajmują 1386,05 ha, co stanowi 23,2 % powierzchni użytków rolnych gminy. W Karczowicach 99,5 % UR narażonych jest na erozję.
11. Z uwagi na typowo rolniczy charakter gminy stopień lesistości jest niski i wynosi 14,1 %. Największy kompleks leśny występuje w Muszkowicach i zajmuje 57,2 % powierzchni obrębu. Łącznie lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 1085,20 ha, a wraz z zadrzewieniami obszar ten wynosi 1128,49 ha. Gospodarka leśna prowadzona jest przez Nadleśnictwo Henryków, Leśnictwo Bobolice.
12. W strukturze władania gruntami przeważa sektor prywatny. Zajmuje on powierzchnię 4626,68 ha i stanowi 60,2 % powierzchni gminy. W jego skład wchodzi głównie: gospodarstwa rolne (47,7 % powierzchni gminy), nieruchomości rolne do 1 ha (7,3 %), grunty Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (4,4 %). Natomiast sektor publiczny tworzą

przede wszystkim grunty ANR (20,3 %), PGL (13,6 %) oraz grunty komunalne (3,0 %). Największe obszary ANR położone są w zachodniej części gminy, gdzie ich udział w powierzchni obrębu wynosi około 50 % oraz w Starym Henrykowie – 60,5 %.

13. Według kart podatkowych w gminie jest 460 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 4146,65 ha. Stanowią je grunty własne i dzierżawione. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 9 ha. W strukturze obszarowej gospodarstw rolnych dominują te o wielkości od 15 do 50 ha – 32,9 %. Udział gospodarstw małych do 5 ha wynosi 12,7 %, ale w strukturze ilościowej ich udział jest największy i wynosi 48,0 %. Udział gospodarstw dużych, powyżej 15 ha w strukturze ilościowej wynosi ok. 15 %, natomiast w obszarowej – 51,9 %.
14. Produkcja rolna prowadzona jest głównie na gruntach własnych. Dzierżawami objętych jest 312,89 ha, co stanowi 7,5 % wszystkich gruntów w gminie. Średnia powierzchnia gruntów dzierżawionych w gminie wynosi 5,3 ha. Na terenie gminy są również 3 gospodarstwa dzierżawiące grunty należące do różniczan. Ich łączna powierzchnia wynosi 23,31 ha.
15. Z analizy rozdrobnienia gruntów wynika, że przeciętnie jedno gospodarstwo rolne tworzy 5 działek o powierzchni 1,44 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 7,08 ha. Największe rozdrobnienie jest w grupie obszarowej 15 – 49,99 ha, bo jedno gospodarstwo stanowi 12 działek o powierzchni 1,91 ha. Natomiast gospodarstwo do 5 ha tworzą 2 – 3 działki o areale do 1 ha.
16. Największe rozdrobnienie i rozproszenie działek występuje wśród gruntów prywatnych. Wraz z działkami komunalnymi oraz należącymi m.in. do Spółdzielni „AGROTECH” oraz do Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej tworzą one „szachownicę gruntów”. W obrębach, w których nieprawidłowy rozłóg gruntów utrudnia dobrą organizację i zmniejszona jest intensywność produkcji rolnej wskazane byłoby przeprowadzenie prac scaleniowych.
17. Na terenie gminy jest 98 gospodarstw należących do różniczan, co stanowi 21,3 % w ogólnej ich liczbie. Do różniczan należy nieco ponad 750 ha gruntów. Średnia powierzchnia ich gospodarstwa wynosi 7,66 ha. W strukturze obszarowej gospodarstw różniczan przeważają to o wielkości od 5 do 10 ha – 27,3 %. Duży udział mają również gospodarstwa większe niż 15 ha – 25,4 %, ale w strukturze ilościowej zajmują one tylko 3,1 % w ogólnej ich liczbie. W celu zmniejszenia liczby działek w jednym gospodarstwie, a zarazem utworzenia dużych pól wskazane byłoby prace scaleniowe.

18. Główną przyczyną występowania gruntów odlogowanych na terenie gminy jest niekorzystne położenie tych działek - przeważnie na terenach o większych spadkach, bardziej narażonych na erozję gleb, oddalonych od siedziby gospodarstwa, przy ciekach wodnych i kompleksach leśnych. Wpływ ma również małe zapotrzebowanie na użytki zielone, z uwagi na brak hodowli zwierząt. W całej gminie odlogowanych jest 174,57 ha, co stanowi 3 % całkowitej powierzchni użytków rolnych. Odlogowane grunty orne to głównie gleby III klas bonitacyjnych (63,8 %), natomiast użytki zielone – III i IV klasy bonitacyjnej (78,1 %).
19. Gmina położona jest w zlewni rzeki Oławy i Ślęzy. Sieć wodna jest słabo rozwinięta. Przez jej obszar przebiegają 4 cieki naturalne, których całkowita długość wynosi 29,83 km. Przepływają one głównie przez teren rolniczy i obszary zabudowane. W większości są w złym stanie technicznym i mają nieuregulowane koryto.
20. Stan melioracji szczegółowej jest zły. Istniejące rowy są pozarastane, zadrzewione, niedrożne. Wynika to z braku bieżących konserwacji, używania ciężkiego sprzętu, wieloletnich zaniedbań. Również zakładana wiele lat temu sieć drenarska jest poprzerywana, zniszczona, przez co nie spełnia swoich funkcji. W wielu miejscach mosty i przepusty są zarwane, stare, zniszczone, zamulone i wymagają remontów lub wymiany.
21. Sieć drogowa jest dobrze rozwinięta. Całkowita długość dróg wynosi 268,58 ha, a średnia gęstość to 3,5 km/km². Jednak 58,3 % dróg jest w złym stanie technicznym. Są to przeważnie drogi gruntowe służące do transportu rolnego. Prawie 60 km dróg jest zaoranych, nieprzejezdnych i nieużytkowanych. Dużym problemem są również zbyt wąskie drogi, niedostosowane do obecnych warunków produkcji. Dlatego konieczna jest modernizacja sieci dróg transportu rolnego pod względem nawierzchni, ale również ich szerokości. W całej gminie tylko 7 % dróg jest w dobrym stanie technicznym.
22. Wyposażenie gospodarstw w sprzęt rolniczy jest zróżnicowane i zależy od wielkości gospodarstw i skali produkcji. Jednak ilość sprzętu rolniczego w większości obrębów jest wystarczająca. Tylko w dwóch wsiach mieszkańcy zgłaszali potrzebę zakupu dodatkowych maszyn. Natomiast w wielu gospodarstwach sprzęt jest przestarzały, zniszczony, wysłużony i wymaga wymiany na nowy, bardziej nowoczesny, mocniejszy. Problemem jest niewystarczająca ilość punktów świadczących usługi w zakresie napraw, konserwacji i wypożyczania sprzętu rolniczego.
23. Gmina słabo jest wyposażona w punkty obsługi rolnictwa z zakresu zaopatrzenia i skupu produktów rolnych. Największe z nich znajdują się w Tomicach: Przedsiębiorstwo AGROL z Bobolic oraz w Ciepłowodach: Spółdzielnia „AGROTECH”. Punkty skupu

i zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej znajdują się w innych, sąsiadujących gminach. Taka lokalizacja jest odpowiednia na aktualnie prowadzoną produkcję w gminie i nie ma problemu z zaopatrzeniem w podstawowe środki do produkcji i skupem płodów rolnych.

24. Infrastruktura techniczna w gminie jest słabo rozwinięta. Sieć wodociągowa obsługuje 70 % gospodarstw domowych, lokalnie wymaga modernizacji, wymiany oraz rozbudowy. Natomiast sieć kanalizacyjna została wybudowana w całej miejscowości tylko w Kobyłej Głowie. W gminie sieć energetyczna wymaga uzupełnienia oświetlenia. Nieuregulowana gospodarka ściekowa może być zagrożeniem dla czystości wód i gleb.
25. Obszar gminy jest bogaty w obiekty zabytkowe, miejsca kulturowe oraz budowle o dużych walorach architektonicznych. Dużą atrakcją są m.in. zabytkowe kościoły w Ciepłowodach, Dobrzenicach i Starym Henrykowie, kaplica mszalna w Muszkowicach oraz zespoły pałacowo – parkowe w Koźmicach, Tomicach i Karczowicach. Jednak są one w złym stanie technicznym, wymagają dużych nakładów pracy i środków finansowych związanych z ich renowacją.
26. Na terenie gminy wyznaczono obszary chronione: Natura 2000 „Muszkowicki Las Bukowy”, rezerwat częściowy „Muszkowicki Las Bukowy” oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko – Strzelińskie. Ponadto znajdują się tu 3 pomniki przyrody, liczne ślady wielokulturowej przeszłości terenów, stanowiska archeologiczne, które są unikalne w skali kraju i mogą stanowić dużą atrakcję dla turystów.
27. Infrastruktura turystyczna jest dość dobrze rozwinięta. Przez gminę przebiegają 3 szlaki piesze i 4 ścieżki rowerowe, w tym Dolnośląski Szlak Cystersów. Znajduje się tu kilka punktów widokowych. Obecnie gmina nie posiada bazy noclegowo – żywieniowej. Brakuje m.in. hoteli, zajazdów, gospodarstw agroturystycznych i zagospodarowanych miejsc odpoczynku. Z uwagi na wiele atrakcji turystycznych i dobre położenie gminy wskazane byłoby rozszerzenie infrastruktury rekreacyjno – turystycznej.
28. Obszar gminy wyposażony jest w podstawowe obiekty infrastruktury społecznej. Pełnią one funkcje w zakresie oświaty, kultury, sportu i integracji społeczeństwa. Natomiast większość z tych budynków wymaga remontów, modernizacji i doposażenia.

II USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO-ROLNEGO

10. PLAN URZĄDZENIOWO-ROLNY A OPRACOWANIA STRATEGICZNE

I PLANISTYCZNE DOTYCZĄCE OBSZARU GMINY CIEPŁOWODY

Zagadnienia ujęte w *Planie urządzeniowo-rolnym gminy Ciepłowody* są w większości uszczegółowieniem tematów zawartych w aktualnych opracowaniach strategicznych, planistycznych, przyrodniczych gminy oraz województwa. Zagadnienia te wpisują się też w niektóre cele określone w *Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego*. Realizacja ich odbywać się może w oparciu o działania strukturalne zawarte w *Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013*.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich zawiera działania i schematy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych. Wszystkie są współfinansowane z *Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich* oraz ze środków krajowych. Do działań tych należą m.in.: ułatwienie startu młodym rolnikom, renty strukturalne, modernizacja gospodarstw rolnych, poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa (schemat I – scalanie gruntów, schemat II – gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi), uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności, grupy producentów rolnych, programy rolnośrodowiskowe, zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne, podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej, odnowa i rozwój wsi.

W opracowanej przez Urząd Marszałkowski we Wrocławiu *Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego* gmina Ciepłowody została zaliczona do *regionu I tj. intensywnego rolnictwa* – Rys.56. Region ten charakteryzuje się korzystnymi warunkami rozwoju społeczno-gospodarczego, a wśród wszystkich wydzielonych regionów funkcjonalnych, posiada najlepsze warunki do rozwoju intensywnego rolnictwa. *Region I*, którego funkcją podstawową jest produkcja rolna, może być producentem żywności nie tylko dla obszaru Dolnego Śląska, ale także może eksportować produkty poza granice województwa. Za główny cel w Regionie I przyjęto *modernizację kompleksu gospodarki żywnościowej*. Aby go zrealizować, określono także cele i zadania szczegółowe – Tab.42.

Dla realizacji celów wynikających ze *Strategii Rozwoju Województwa*, konieczne jest wykonanie bardziej szczegółowego opracowania w skali gminy. Opracowaniem takim jest między innymi *Plan urządzeniowo-rolny gminy Ciepłowody*. W planie znalazły się rozwiązania problemów, które zawierają także cele szczegółowe. Plan będący efektem analizy stanu istniejącego gminy, z jednoczesnym wskazaniem rozwiązań i potrzebą realizacji konkretnych prac urządzeniowo-

rolnych, pozwoli na osiągnięcie celów sformułowanych w *Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego*. Tymi zadaniami są:

- przekształcenie struktury obszarowej gospodarstw rolnych (możliwości powiększenia gospodarstw rolnych, uzyskanie dochodu porównywalnego i żywotności ekonomicznej),
- dostosowanie kierunków produkcji rolniczej do warunków przyrodniczych (ochrona gruntów przed erozją, potrzeby aktualizacji klasyfikacji gruntów, możliwości realizacji pakietów rolnośrodowiskowych i prowadzenie rolnictwa ekologicznego),
- racjonalna organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (modernizacja dróg, odbudowa i konserwacja cieków naturalnych, poprawa urządzeń melioracji szczegółowej, scalenie gruntów, możliwości utworzenia punktów obsługi rolnictwa),
- projekt granicy rolno-leśnej (wyznaczenie obszarów przeznaczonych do zalesienia i do zadrzewienia),
- rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych (zapropozowanie tras rowerowych, szlaków turystycznych i punktów widokowych, zaznaczenie miejsc atrakcyjnych turystycznie, wskazanie miejsc do zagospodarowania na cele rekreacyjno-turystyczne, wytypowanie wsi o najlepszych warunkach do rozwoju turystyki i rekreacji),
- stworzenie warunków dla rozwoju różnych funkcji na obszarach wiejskich (uwzględnienie terenów przeznaczonych pod inwestycje i na działki budowlane, wskazanie możliwości zagospodarowania terenów i budynków po byłych PGR-ach).

Intensyfikacji produkcji rolniczej w regionie nie sprzyja wadliwa struktura obszarowa gospodarstw rolnych. Proces koncentracji ziemi powinien opierać się o jej przepływ pomiędzy gospodarstwami indywidualnymi lub też w oparciu o rezerwy gruntów (jeżeli są takie możliwości) sektora publicznego, w tym gruntów ANR. W przyspieszeniu nabywania gruntów na powiększenie gospodarstw rolnych mogą pomóc *renty strukturalne*, pomoc w ramach działania *Ułatwienie startu młodym rolnikom*, a także coraz powszechniejsza forma wieloletnich dzierżaw gruntów rolnych.

Intensyfikacja produkcji rolniczej może być realizowana przez dostosowanie jej kierunków do warunków przyrodniczych, zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Działania te należy wspierać intensywnym szkoleniem oraz informowaniem producentów rolnych o możliwych rekompensatach w produkcji rolnej z uwagi na ochronę i zachowanie środowiska naturalnego.

Kolejnym zadaniem wykonywanym równolegle z w/w jest racjonalizacja zatrudnienia oraz podnoszenie kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie. Rozwój technologii, wprowadzanie nowych metod produkcji, urządzeń, modernizacja sprzętu rolniczego powoduje,

że w gospodarstwach pracuje coraz mniej osób. Jednak osoby, które rozpoczną prace w rolnictwie będą się legitymowały coraz wyższymi kwalifikacjami zawodowymi. To wszystko ma prowadzić do zwiększenia efektywności produkcji rolnej, poprawy standardów zdrowotnych wytwarzanej żywności, a także do poprawienia konkurencyjności dolnośląskich gospodarstw.

Cele szczegółowe oraz zadania regionu I

Tabela 42

Cele szczegółowe		
1.	2.	3.
Przekształcenie struktury agrarnej	Rozwój i modernizacja zabezpieczeń przeciwpowodziowych	Tworzenie warunków rozwoju alternatywnych źródeł dochodu
Zadania		
Przekształcenie struktury obszarowej gospodarstw.	Budowa zbiorników małej retencji.	Rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych w południowej części regionu.
Dostosowanie kierunków produkcji rolniczej do warunków przyrodniczych.	Budowa i modernizacja urządzeń przeciwpowodziowych.	Stworzenie warunków dla rozwoju funkcji nie związanych ze środowiskiem przyrodniczym (usługi, przemysł, rzemiosło).
Racjonalizacja zatrudnienia w rolnictwie.	–	–
Racjonalna organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.	–	–
Doskonalenie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami i wymogami UE.	–	–

Źródło: Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego, „Studia nad rozwojem Dolnego Śląska” – Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Zeszyt 5 (12) 2001

Zrealizowanie zadań pierwszego celu szczegółowego będzie możliwe, jeśli ulegnie poprawie organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Należy dążyć do poprawy rozłogu gruntów, prawidłowego kształtowania sieci dróg transportu rolnego i do dobrego utrzymania sieci rowów melioracyjnych. Należy także przeprowadzić rewitalizację środowiska przyrodniczego i krajobrazu, m.in. przez poprawę stanu zadrzewień śródpolnych, zadrzewień przydrożnych, zadrzewień wzdłuż cieków i rowów. Racjonalna organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej może być osiągnięta przez prace scaleniowe.

Szansy na utworzenie nierolniczych miejsc pracy należy poszukiwać w:

- rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnych, tworzeniu warunków dla rozwoju usług, handlu, przemysłu i rzemiosła, stworzeniu rynku wyspecjalizowanych usług dla rolnictwa.

Szczególnymi działaniami powinno być:

- pilna rewaloryzacja obiektów zabytkowych (w szczególności zespołów pałacowo-parkowych), rozwój na obszarach wiejskich bazy noclegowej i żywieniowej dla turystyki i agroturystyki, tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, rozwój sieci energetycznych (gazowej, elektrycznej) oraz niekonwencjonalnych źródeł energii w celu powstrzymania degradacji środowiska przyrodniczego (odchodzenie od spalania węgla) i zapewnienia dostaw energii nowo powstającym zakładom, budowa sieci kanalizacji sanitarnej.

Przy międzynarodowej rywalizacji w handlu produktami rolnymi ważne jest wzmocnienie pozycji rolników. Można to osiągnąć przez samoorganizację rolników, w tym utworzenie grup producenckich. Także tutaj pomoc państwa będzie niezbędna.

Rys. 56. Położenie gminy Ciepłowody na tle regionów funkcjonalnych obszarów wiejskich Dolnego Śląska

11. POPRAWA WARUNKÓW WODNYCH I GOSPODARKA WODNA

11.1. Melioracje podstawowe

Region I położony jest w dolinie rzeki Odry oraz w strefie oddziaływania jej dopływów. Cieki mają miejscami charakter rzek górskich, stanowią duże zagrożenie powodziowe obszaru. Istniejące urządzenia przeciwpowodziowe z uwagi na zły stan techniczny, nie są już w stanie zapobiec zagrożeniom powodzi. Często w okresie letnim zdarza się niedobór wilgoci, co wpływa na wielkość plonów. Konieczne jest zatem uporządkowanie gospodarki wodnej regionu i modernizowanie urządzeń melioracyjnych.

Sieć melioracji podstawowych na terenie gminy tworzą 4 cieki naturalne o łącznej długości 29,83 km. Są to: Mała Śleza, Cienkówka, Złotnik i Karczowski Potok. Przepływają głównie przez otwarte tereny rolnicze oraz przez obszary zabudowane. Potok Złotnik również przez tereny leśne w południowej części gminy. Na znacznych odcinkach mają nieuregulowane koryta. Ich stan techniczny jest zły, są pozarastane, zakrzaczone, zaśmiecone. Tylko Mała Śleza na terenie zabudowanym wsi Ciepłowody posiada umocnienie betonowe na odcinku 4,16 km, a koryto potoku Złotnik jest uregulowane lub uszczelnione na długości 1,41 km.

Według Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, oddział w Świdnicy i inwentaryzacji terenowej, konserwacji wymaga 27,53 km cieków naturalnych w tym ciek: Mała Śleza, Cienkówka (prawie na całej długości) oraz ciek Karczowski Potok i Złotnik (na całej długości). Remontu wymaga ciek Cienkówka na długości 1,3 km i Mała Śleza na długości 1 km, Tab.43. Prace konserwacyjne obejmowałyby wycięcie przeszkadzających drzew i krzewów oraz innej roślinności porastającej skarpy, naprawę murów oporowych, udroźnienie koryta i wzmocnienie skarp, usunięcie wszelkich zatorów utrudniających przepływ wody. Wskazana byłaby także regulacja cieków na terenach zabudowanych. Natomiast ewentualna odbudowa cieków w przyszłości polegałaby na ukształtowaniu przekroju poprzecznego koryta, jego udroźnieniu i pogłębieniu, umocnieniu skarp, modernizacji murów oporowych oraz umożliwieniu odpływu nadmiaru wód z terenów rolniczych przez istniejące systemy melioracji szczegółowych. Odbudowa cieków naturalnych zostałaby przeprowadzona po dokonaniu szczegółowej oceny istniejącego stanu cieków przez DZMiUW we Wrocławiu, oddział w Świdnicy i stwierdzeniu konieczności wykonania takich prac.

Przeprowadzenie takich prac spowodowałoby poprawę funkcjonowania sieci podstawowej na terenie gminy, stąd też należy je wykonać w pierwszej kolejności, Rys.57. Następnym krokiem powinna być realizacja prac przewidzianych dla melioracji szczegółowych.

Bieżące prowadzenie prac konserwacyjnych na ciekach podstawowych jest również szczególnie ważne na terenach zagrożonych powodzią. W gminie Ciepłowody, wieś Czesławice położona jest w obniżeniu terenowym, stąd występuje tam zwiększony spływ powierzchniowy z terenów wyżej położonych w kierunku wsi. Dlatego ważne jest zwiększanie retencji obszaru przez odnowienie sieci podstawowej, a także wskazane są zabiegi pielęgnacyjne istniejących pasów zadrzewień, zakrzewień przy ciekach. Będzie to korzystne dla ochrony terenów rolnych.

Na obszarze gminy Ciepłowody nie przewiduje się budowy nowych zbiorników retencyjnych, przeciwpowodziowych (mokrych lub suchych) ani stawów hodowlanych. Natomiast w sąsiednich gminach planowana jest budowa zbiorników wodnych.

Według *Programu małej retencji wodnej w województwie dolnośląskim do 2015 roku* w gminie Kondratowice, na cieku Mała Śleza, dla zlewni rzeki Ślezy, przedstawiono planowany zbiornik retencyjny „Maleszów” o powierzchni 62 ha i pojemności 5,6 mln m³. Od północnej granicy gminy Ciepłowody oddalony będzie o około 2 km. Pełnić będzie funkcję retencyjną, gospodarczą, rekreacyjną i ekologiczną. Zbiornik ten został również zaprognozowany w planach Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych.

W gminie Strzelin, według *Programu Ochrony i Zagospodarowania Wód Zlewni Rzek Śleza i Olawa*, na rzece Olawa wskazano potrzebę budowy zbiornika małej retencji wodnej, przeciwpowodziowego „Strzelin” o powierzchni 29 ha i pojemności 0,35 mln m³. Będzie on oddalony od północno – wschodniej granicy gminy Ciepłowody o około 1,5 km. Również w *Programie małej retencji wodnej województwa dolnośląskiego* na cieku Potok Nieszkowicki, dla zlewni rzeki Olawa, wskazana jest budowa zbiornika przeciwpowodziowego „Kazanów”. Czas realizacji obu zbiorników przewidziano na lata 2009-2015.

Fot. 57. Umocnienia betonowe na cieku Mała Śleza w Ciepłowodach

Fot. 58. Mała Śleza w obrębie Dobrzyńce

W gminie Ząbkowice Śląskie przewidziana jest budowa 2 suchych zbiorników małej retencji wodnej na cieku Budzówka. Jest to zbiornik „Tarnów” i „Pawłowice”. Powierzchnia zbiornika przeciwpowodziowego „Tarnów”, dla zlewni cieku Budzówka to ok. 52 ha. Zbiornik będzie częściowo położony też w granicach gminy Stoszowice i Ząbkowice Śląskie. Z analizy materiałów wynika, że lokalizacja zbiornika nie koliduje z ochroną przyrody, a zbiornik będzie położony poza granicą Parku Krajobrazowego Gór Sowich i Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Po publicznej dyskusji na temat opracowania *Programu małej retencji wodnej w województwie dolnośląskim* z dnia 30 maja 2006 r. zgłoszone zostały nowe propozycje budowy zbiorników retencyjnych przez samorządy lokalne. M.in. zgłoszony został przez Starostwo Powiatowe w Dzierżonowie zbiornik „Przerzeczyn Zdrój” na rzece Śleza, o powierzchni 3 ha i pojemności 57 tys. m³, do realizacji na lata 2009-2013.

W *Programie małej retencji wodnej w województwie dolnośląskim*, przedstawione zostały *Programowe zbiorniki małej retencji w planach Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu*. Programy takie są traktowane „jako kompleksowe, wielokierunkowe działania w granicach zlewni rzecznych z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych i gospodarczych”. Przez *małą retencję wodną* rozumie się tu „magazynowanie wody w zbiornikach o pojemności do 5 mln m³, w stawach i oczkach wodnych, w dolinach rzecznych, w korytach rzek i rowach melioracyjnych wyposażonych w urządzenia piętrzące, a także wody zgromadzonej w glebie i w gruncie. Ponadto zasoby małej retencji mogą być wzbogacone przez zabiegi agro- i fitomelioracyjne”.

W *Programie* w dokonanej ocenie zasobów wodnych dla województwa dolnośląskiego, pod kątem retencionowania wody dla rolnictwa, właściwym wskaźnikiem wydawał się być klimatyczny bilans wodny dla okresu lata. Wg tego wskaźnika Śleza zalicza się do rzek ubogich w wodę.

Nowe zbiorniki wodne wpłyną na poprawę warunków wodnych również w gminie Ciepłowody. Ich budowa w znaczny sposób zmniejszy zagrożenie powstania powodzi lub suszy, spowoduje, że wahania poziomu wód gruntowych oraz powierzchniowych będą mniejsze. Będzie też możliwość nagromadzenia nadmiaru wody np. po wiosennych roztopach lub intensywnych, letnich opadach, a w okresie niedoboru wilgoci – ponownego jej wykorzystania.

Powstanie zbiorników wodnych nieznacznie oddalonych od gminy Ciepłowody wraz z ich turystycznym zagospodarowaniem, poprawi również jej atrakcyjność turystyczną. Może to spowodować, że turyści chcąc spędzić aktywnie wolny czas, będą szukać miejsc noclegowych także na terenie gminy Ciepłowody.

Lp.	Obręb	Cieki naturalne			
		nazwa	długość całkowita	potrzeby prac	
				konserwacja	remont
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Baldwinowice	-	-	-	-
2.	Brochocin	-	-	-	-
3.	Cienkowice	Cienkówka	1,43	0,13	1,30
4.	Cieptowody	Mała Śleza	5,50	4,50	1,00
		Cienkówka	2,54	2,54	-
5.	Czesławice	Złotnik	1,54	1,54	-
6.	Dobrzeńce	Mała Śleza	3,03	3,03	-
7.	Jakubów	-	-	-	-
8.	Janówka	-	-	-	-
9.	Karczowice	Karczowicki Potok	0,53	0,53	-
10.	Kobyła Głowa	Mała Śleza	1,42	1,42	-
11.	Koźmice	Karczowicki Potok	1,43	1,43	-
12.	Muszkowice	Złotnik	6,29	6,29	-
13.	Piotrowice Polskie	-	-	-	-
14.	Stary Henryków	Cienkówka	3,97	3,97	-
15.	Targowica	-	-	-	-
16.	Tomice	Karczowicki Potok	2,15	2,15	-
17.	Wilamowice	-	-	-	-
Gmina ogółem		Cienkówka	7,94	6,64	1,30
		Karczowicki Potok	4,11	4,11	-
		Mała Śleza	9,95	8,95	1,00
		Złotnik	7,83	7,83	-
Razem			29,83	27,53	2,30

Źródło: obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej (jesień 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (sierpień 2009 r.), rozmów z mieszkańcami i sołtysami wsi (luty – marzec 2009 r.), DZMiUW we Wrocławiu, oddział w Świdnicy (styczeń 2010 r.)

Fot. 59. Rowy w pasie drogi do konserwacji w Starym Henrykowie

Fot. 60. Przepust do odbudowy w Cienkowicach

11.2. Melioracje szczegółowe

Inwentaryzacja terenowa oraz analiza stanu istniejącego pozwoliła na określenie zakresu potrzeb dotyczących prawidłowego funkcjonowania sieci melioracyjnej. W całej gminie przeprowadzenia prac wymaga 61,15 km rowów, co stanowi 83,6 % ich całkowitej długości, Tab.44. Konserwacja zaplanowana jest dla 45,89 km rowów (62,7 %), a odbudowa obejmie 15,26 km (20,9 %). Z uwagi na rolniczy, otwarty charakter terenu, dużą podatność gruntów na erozję powierzchniową ważna jest bieżąca konserwacja wszystkich rowów ze względu na utrzymanie pasów zieleni ochronnej, które w *Studium* zostały wskazane do zachowania. W obrębach odbudowa i konserwacja dotyczy od 18,3 % długości rowów w Dobrzenicach do 100 % w Jakubowie i w Tomicach. Szczególną uwagę należy zwrócić na rów 80/1 w Jakubowie, który prowadzi wodę do zbiornika wodnego zaproponowanego do objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego.

Prace dotyczące melioracji szczegółowych

Tabela 44

L.p.	Obręb	Rowy melioracji szczegółowych						
		długość całkowita	wymagające przeprowadzenia prac					
			konserwacja		odbudowa		razem	
km	km	%	km	%	km	%		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Baldwinowice	1,44	-	-	0,66	45,8	0,66	45,8
2.	Brochocin	3,17	1,63	51,4	1,10	34,7	2,73	86,1
3.	Cienkowice	2,95	0,56	19,0	1,63	55,3	2,19	74,2
4.	Cieplowody	15,94	9,98	62,6	3,41	21,4	13,39	84,0
5.	Czesławice	4,24	2,50	59,0	0,71	16,7	3,21	75,7
6.	Dobrzenice	2,41	0,44	18,3	-	-	0,44	18,3
7.	Jakubów	0,56	0,56	100,0	-	-	0,56	100,0
8.	Janówka	5,45	4,97	91,2	-	-	4,97	91,2
9.	Karczowice	6,77	6,30	93,1	-	-	6,30	93,1
10.	Kobyła Głowa	1,30	1,19	91,5	-	-	1,19	91,5
11.	Koźmice	3,39	3,01	88,8	-	-	3,01	88,8
12.	Muszkowice	5,05	1,68	33,3	2,54	50,3	4,22	83,6
13.	Piotrowice Polskie	3,67	1,16	31,6	2,30	62,7	3,46	94,3
14.	Stary Henryków	6,48	4,34	67,0	1,12	17,3	5,46	84,3
15.	Targowica	3,81	3,15	82,7	-	-	3,15	82,7
16.	Tomice	2,02	2,02	100,0	-	-	2,02	100,0
17.	Wilamowice	4,52	2,40	53,1	1,79	39,6	4,19	53,1
Gmina ogółem		73,17	45,89	62,7	15,26	20,9	61,15	83,6

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (jesień 2010 r.)

Największe potrzeby prac (według długości rowów) występują w Ciepłowodach – 13,39 km, Karczowicach – 6,30 km oraz w Starym Henrykowie – 5,46 km, Tab.44. Jest to związane z gęstą siecią rowów występującą w tych miejscowościach oraz intensywną produkcją rolną, na obszarach, których stan rowów do prawidłowego odbioru wody z pól, musi być dobry.

W Kobylej Głowie, Muszkowicach i Tomicach przeprowadzono już prace udrażniające na rowach szczegółowych i obecnie wymagać one będą bieżącej konserwacji.

Z uwagi na walory przyrodniczo – krajobrazowe, ochronę gruntów rolnych przed erozją wodną i wietrzną, naturalną retencję obszaru wskazane jest utrzymanie zadrzewień wzdłuż rowów. Ich system korzeniowy utrzymuje oraz chroni koryto cieków przed degradacją i zaoraniem oraz zapobiega przedostawaniu się zanieczyszczeń bezpośrednio do rowów.

Na podstawie inwentaryzacji terenowej oraz rozmów z sołtysami wsi stwierdzono również potrzebę przeprowadzenia prac na rowach w pasach dróg. Dotyczy to głównie dróg powiatowych łączących sąsiadujące miejscowości. W większości są to prace konserwacyjne polegające na usunięciu roślinności i udroźnieniu przepływu wody. Natomiast w Starym Henrykowie rów wzdłuż drogi gminnej nr 54 proponuje się umieścić w rurze, a na działce 8/1 wybudować parking w pobliżu kościoła. Szczegółowa lokalizacja rowów przydrożnych wymagających prac zawarta jest w Tab.45.

Pracami dopełniającymi prawidłowe działanie systemu melioracyjnego jest regulacja stosunków wodnych na polach uprawnych i użytkach zielonych. W wyniku inwentaryzacji terenowej i rozmów z sołtysami wsi stwierdzono, że 20,23 ha użytków rolnych wymaga melioracji, z czego 17,71 ha to użytki zielone, Tab.46. Są to łąki i pastwiska głównie II klasy bonitacyjnej – 9,31 ha oraz III i IV – odpowiednio 4,19 ha i 4,12 ha. Grunty te położone są przeważnie wzdłuż cieków i rowów melioracyjnych, w obniżeniach terenowych. Prace związane z regulacją stosunków wodnych dotyczą tylko kilku obrębów w gminie Ciepłowody. Największa powierzchnia użytków rolnych wymagających melioracji jest w Starym Henrykowie - 10,76 ha.

Aby na terenie gminy prawidłowo funkcjonowała cała sieć melioracyjna, ważny jest dobry stan również istniejącego systemu drenarskiego. Jego odbudowa powinna być prowadzona łącznie z usprawnieniem sieci odbiorników. Okresowe zaniechanie robót konserwacyjnych sieci drenarskiej prowadzi do zarośnięcia rowów, co powoduje podtopienie lub niedrożność wylotów drenarskich, a w konsekwencji wstrzymuje odpływ wody z sieci. Powoduje to przyspieszenie procesu dekapitalizacji rurociągów drenarskich, ich zarastania roślinnością, a w rezultacie do gwałtownego pogorszenia stosunków wodno – powietrznych na terenach zdrenowanych. Efektem prawidłowego funkcjonowania drenowania jest:

- zwiększenie udziału w strukturze zasiewów roślin o dużych wymaganiach glebowych (wzrost udziału pszenicy, a spadek żyta, wzrost udziału buraka cukrowego, koniczyny, lucerny, warzyw);
- wzrost dynamiki produktywności gospodarstw;
- zwiększenie wysokości plonowania roślin oraz zmniejszenie wahań plonów w poszczególnych latach;
- przyspieszenie i wydłużenie okresu wegetacyjnego o około 2 tygodnie, ułatwienie mechanizacji robót polowych;
- zwiększenie efektywności nawożenia;
- większe możliwości doboru roślin i odmian intensywnych;
- ułatwienie w latach mokrych zbiorów roślin okopowych na glebach związlejszych.

Rowy w pasach dróg wymagające przeprowadzenia prac

Tabela 45

Lp.	Obręb	Rowy w pasach drogowych	Nr drogi	Rodzaj prac
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Baldwinowice	wzdłuż drogi powiatowej do Piotrowic Polskich	13	konserwacja
2.	Brochocin	wzdłuż drogi powiatowej do Dobrzenic	57, 102	odbudowa
3.	Cienkowice	wzdłuż drogi powiatowej ze Starego Henrykowa	97	konserwacja
		wzdłuż drogi powiatowej do Ciepłowod	32/1	konserwacja
4.	Ciepłowody	wzdłuż drogi powiatowej z Piotrowic Polskich	569	konserwacja
5.	Czesławice	wzdłuż drogi powiatowej Muszkowice - Henryków	158	konserwacja
		wzdłuż drogi gminnej w terenie zabudowanym	144/1	konserwacja
6.	Dobrzeńce	wzdłuż drogi powiatowej do Brochocina	249/1	konserwacja
7.	Jakubów	wzdłuż drogi powiatowej Dobrzeńce - Zarzycza	65/2	konserwacja
8.	Janówka	wzdłuż drogi powiatowej Targowica - Zarzycza (na terenie zabudowanym)	97, 92	odbudowa
9.	Karczowice	-	-	-
10.	Kobyła Głowa	wzdłuż drogi powiatowej do Ciepłowod	129/1	konserwacja
11.	Koźmice	wzdłuż drogi powiatowej z Tomice, obok dz. 96	22	odbudowa
12.	Muszkowice	wzdłuż drogi powiatowej Muszkowice - Henryków	99	konserwacja
13.	Piotrowice Polskie	wzdłuż drogi powiatowej Baldwinowice - Ciepłowody	74	konserwacja
14.	Stary Henryków	rów wzdłuż drogi brukowej nr 54 umieścić w rurze	54	umieścić w rurze
		wzdłuż drogi powiatowej do Targowicy	162	konserwacja
15.	Targowica	wzdłuż drogi powiatowej do Starego Henrykowa	123	konserwacja
16.	Tomice	wzdłuż drogi powiatowej Szklary - Koźmice	27	konserwacja
17.	Wilamowice	wzdłuż drogi powiatowej Stary Henryków - Kazanów	158	konserwacja

Źródło: inwentaryzacja terenowa (wrzesień – październik 2009 r.), rozmowy z sołtysami wsi (luty – marzec 2010 r.), dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Jednakże, przed realizacją inwestycji z zakresu melioracji szczegółowych konieczne będzie przeprowadzenie dokładnej inwentaryzacji terenowej sieci drenarskiej wraz z rowami przez

służby melioracyjne. Określenie ich stanu technicznego w poszczególnych obrębach posłuży do określenia ewentualnej potrzeby założenia nowych sieci drenarskich.

Pomoc finansową na realizację prac z zakresu melioracji podstawowych i szczegółowych można uzyskać w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Jednym z jego działań jest *Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa*, które wdrażane będzie w ramach *Schematu II – Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi*.

Poprawy stanu technicznego wymagają również zbiorniki i oczka wodne, a prace te związane są głównie z ich odnowieniem i konserwacją, Tab.47, Rys.57. W większości są to stawy hodowlane należące do gminy Ciepłowody. Ich dobry stan wraz z zagospodarowaniem na różne cele, np. jako stawy hodowlane, miejsca rekreacyjno-wypoczynkowe, łowiska może mieć duże znaczenie dla rozwoju rekreacji i turystyki w rejonie oraz na podniesienie walorów przyrodniczych regionu intensywnego rolnictwa. Z uwagi na zły stan urządzeń komunikacyjnych na ciekach wodnych i rowach melioracyjnych przedstawiono również potrzeby prac dotyczące mostów i przepustów, Tab.48, Rys.57.

Fot. 61. Zbiornik wodny do konserwacji w Ciepłowodach

Fot. 62. Rów do konserwacji w Targowicy

Fot. 63. Rony w pasie drogi do konserwacji w Piotrowicach Polskich

Fot. 64. Rony w pasie drogi do konserwacji w Ciepłowodach

Użytki rolne wymagające poprawy stosunków wodnych

Tabela 46

Lp.	Obręb	Użytki rolne													
		wg ewidencji	podmokłe		wymagające regulacji stosunków wodnych										
					razem UR	grunty orne					użytki zielone				
						II	IIIa	IIIb	IVa	razem	II	III	IV	VI	razem
ha	ha	%	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1.	Brochocin	147,66	5,72	3,9	3,86	-	-	-	-	-	0,97	0,32	2,48	0,09	3,86
2.	Cieplowody	1453,31	0,33	0,02	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Janówka	366,41	0,60	0,2	0,42	-	0,20	0,22	-	0,42	-	-	-	-	-
4.	Karczowice	300,17	3,27	1,1	0,17	-	-	-	-	-	-	-	0,17	-	0,17
5.	Koźmice	223,84	0,51	0,2	0,51	0,40	0,11	-	-	0,51	-	-	-	-	-
6.	Stary Henryków	628,49	10,76	1,7	10,76	-	-	-	-	-	8,34	2,42	-	-	10,76
7.	Wilamowice	320,42	4,51	1,4	4,51	-	0,91	-	0,68	1,59	-	1,45	1,47	-	2,92
Gmina ogółem		3440,3	25,70	0,7	20,23	0,40	1,22	0,22	0,68	2,52	9,31	4,19	4,12	0,09	17,71

Źródło: inwentaryzacja terenowa (wrzesień-październik 2009 r.), rozmowy z sołtysami wsi (luty – marzec 2010 r.), mapa hydrograficzna Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu

Lp.	Obręb	Zbiorniki i oczka wodne wymagające konserwacji lub odbudowy			
		nr działki	właściciel	rodzaj prac	powierzchnia zbiornika [ha]
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Cieplowody	958	gmina	konserwacja	0,05
		850	prywatny	konserwacja	5,17
		353/3	gmina	konserwacja	1,66
		342/2	gmina	konserwacja	1,89
		351	gmina	konserwacja	0,73
		1334	prywatny	konserwacja	0,03
		1394	gmina	konserwacja	0,09
Obręb ogółem				9,62	
2.	Janówka	7/40	gmina	konserwacja	0,25
		Obręb ogółem			
3.	Karczowice	64/1	ANR	odbudowa	0,10
		62/2	ANR	odbudowa	0,09
		58/4	prywatny	odbudowa	0,10
		Obręb ogółem			
4.	Kobyła Głowa	22	prywatny	konserwacja	0,22
		73	gmina	konserwacja	0,10
		Obręb ogółem			
5.	Kozmice	9	prywatny	odbudowa	0,61
		66	prywatny	odbudowa	0,14
		78	gmina	odbudowa	0,16
		Obręb ogółem			
6.	Tomice	4	ANR	konserwacja	0,19
		Obręb ogółem			
Gmina ogółem					11,58

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (wrzesień – październik 2009 r.), rozmowy z mieszkańcami i sołtysami wsi (luty – marzec 2009 r.)

Fot. 65. Zbiornik wodny do konserwacji w Cieplowodach

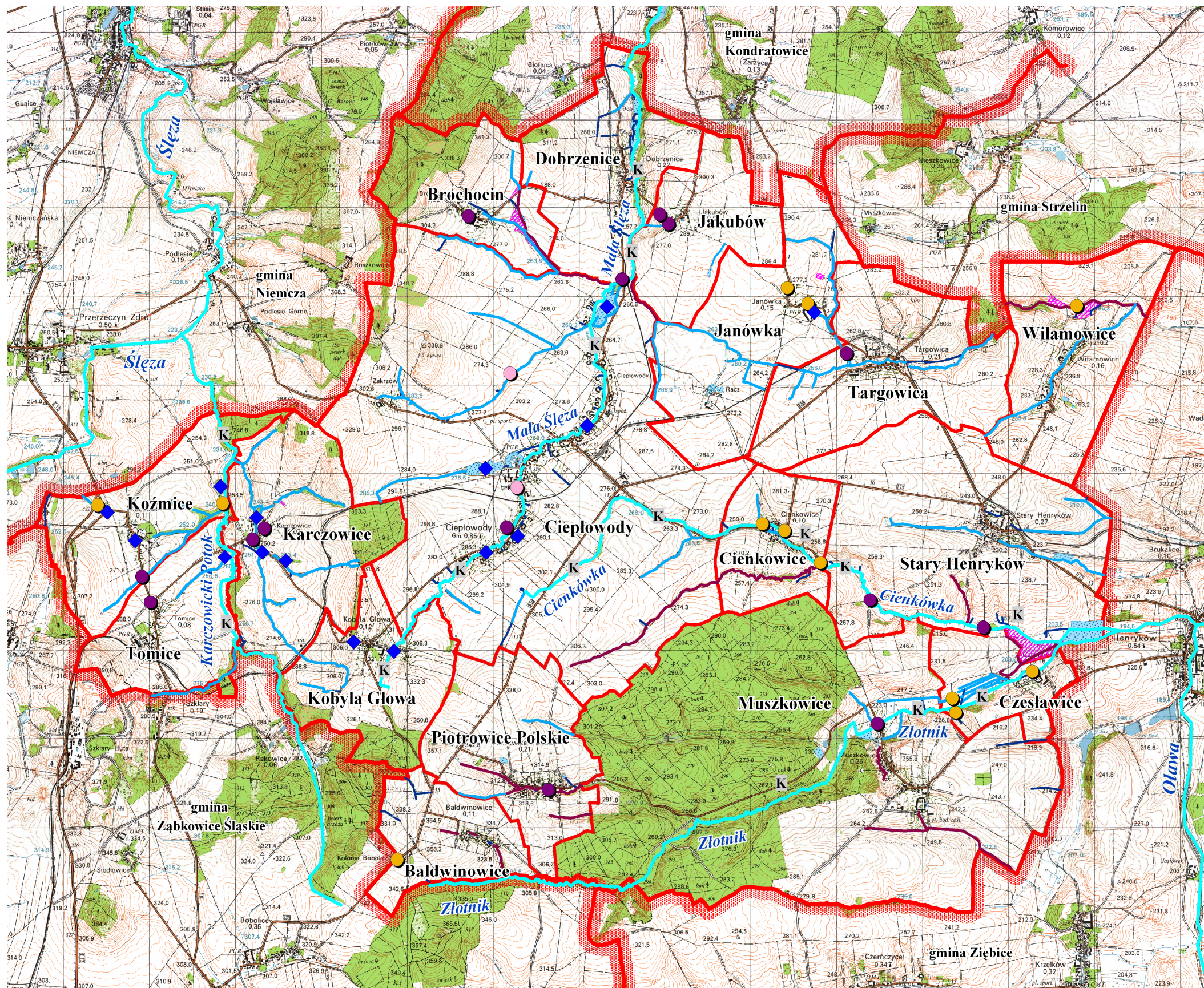
Fot. 66. Oczko wodne do odbudowy w Kozmicach

Pilne potrzeby prac związane z mostami i przepustami

Tabela 48

Lp.	Obręb	Mosty i przepusty do modernizacji, odbudowy lub konserwacji	Lokalizacja
1.	2.	3.	4.
1.	Baldwinowice	odbudowa mostu na drodze powiatowej Bobolice (gm. Ząbkowice Śl) - Ciepłowody	dr 13 przy dz. 82
2.	Brochocin	modernizacja mostu na drodze powiatowej w centrum wsi	dr 57 przy dz. 61
3.	Cienkowice	odbudowa przepustu na drodze powiatowej ze Starego Henrykowa	dr 97 przy dz. 102
		odbudowa przepustu na drodze powiatowej Muszkowice - Ciepłowody	dr 114 przy dz. 22
		odbudowa mostu na cieku Cienkówka i drodze 88	dr 88 przy dz. 31
4.	Ciepłowody	konserwacja przepustu na rowie 110 i drodze gruntowej 157	dr 157 przy dz. 176
		odbudowa mostu na cieku Mała Śleza	dr 1316 przy dz. 1317
		odbudowa mostu na cieku Mała Śleza przy dz. 1220	dr 1134 przy dz. 1220
5.	Czesławice	budowa nowego przepustu na drodze gruntowej	dr 109 przy dz. 107
		budowa nowego przepustu na drodze gruntowej	dr 38 przy dz. 37
		odbudowa mostu na cieku Złotnik i drodze 88	dr 88 przy dz. 87
6.	Dobrzyń	modernizacja mostu na cieku Mała Śleza i drodze powiatowej Dobrzyń - Ciepłowody	dr 242/3 przy dz. 243
7.	Jakubów	modernizacja przepustu na drodze gruntowej	dr 63/1 przy dz. 48
		modernizacja przepustu na drodze powiatowej z Dobrzyń	dr 27/6 przy dz. 27/5
8.	Janówka	odbudowa przepustu na drodze powiatowej do Zarzycy (gm. Kondratowice)	dr 94 przy dz. 12/1
		odbudowa przepustu na drodze powiatowej Targowica - Zarzyca (gm. Kondratowice)	dr 94 przy dz. 20/3
9.	Karczowice	modernizacja przepustu na drodze powiatowej Tomice - Kobyla Głowa	dr 42 przy dz. 37
		modernizacja przepustu na drodze gruntowej	dr 5 przy dz. 16
10.	Kobyla Głowa	-	-
11.	Kozmice	udroźnienie przepustu na drodze powiatowej Kozmice - Tomice	dr 23 przy dz. 96
		odbudowa przepustu na skrzyżowaniu drogi powiatowej z dr 21/3	dr 21/3 przy dz. 66
		odbudowa mostu na drodze gruntowej do Karczowic	dr 38 przy dz. 7
12.	Muszkowice	modernizacja przepustu na cieku Złotnik i drodze powiatowej z Cienkowic	dr 224 przy dz. 21
13.	Piotrowice Polskie	modernizacja mostu na rowie 110 w centrum wsi	dr 157 przy dz. 130
14.	Stary Henryków	modernizacja przepustu na cieku Złotnik i drodze gruntowej 173	dr 173 przy dz. 95
		modernizacja mostu na cieku Złotnik i drodze gruntowej 168	dr 168 przy dz. 87
15.	Targowica	modernizacja przepustu na drodze gruntowej	dr 131 przy dz. 37/3
16.	Tomice	udroźnienie przepustu na drodze gminnej przy skrzyżowaniu dróg powiatowych do Kozmic i Karczowic	dr 30 przy dz. 82
17.	Wilamowice	odbudowa mostu na rowie 167/1	rów 167/1 przy dz. 86/1

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (jesień 2009 r.), rozmowy z sołtysami wsi (luty-marzec 2010 r.)

- LEGENDA**
- rowy melioracji szczegółowych do odbudowy
 - rowy melioracji szczegółowych do konserwacji
 - pozostałe rowy melioracji szczegółowych
 - **K** cieki melioracji podstawowych - konserwacja
 - zbiorniki wodne istniejące
 - grunty wymagające regulacji stosunków wodnych
 - ◆ zbiorniki wodne wymagające konserwacji lub odbudowy
 - urządzenia hydrotechniczne wymagające odbudowy
 - urządzenia hydrotechniczne wymagające modernizacji
 - urządzenia hydrotechniczne wymagające konserwacji

Rys. 57. Potrzeby prac w zakresie melioracji podstawowych i szczegółowych

12. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU NATURALNEGO, OCHRONA PRZYRODY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

12.1. Walory przyrodniczo-krajobrazowe i ich ochrona

Na terenie gminy Ciepłowody, z uwagi na wysokie klasy bonitacyjne gleb i korzystny klimat intensywnie rozwija się rolnictwo. Jest to też obszar atrakcyjny pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Najcenniejsze tereny już objęto ochroną prawną i są to:

1. *Obszar Natura 2000 – Muszkowicki Las Bukowy*, jako specjalna ochrona siedlisk, Rys.58; siedliska przyrodnicze z załącznika I Dyrektywy zajmują 100% powierzchni, choć część pokrywają zniekształcone łąki. Najcenniejsze z nich to wsiężki trawertynowe, będące siedliskiem łąk i żyznych buczyn, a także ziólorośli, występujące na niewielkich powierzchniach stoku oraz podgórski łąk jesionowy zajmujący dolinę potoku. Ponadto istotne są kwaśna buczyna oraz łąk środkowoeuropejski. Obecnie kondycja zachowanej roślinności jest dobra, ale dla zachowania cennych siedlisk należy ograniczyć pobór wody z ujęcia położonego na stoku, aż do jego całkowitego zamknięcia. Spowoduje to zmniejszenie procesu obniżania poziomu wód gruntowych, a tym samym - łąkowania buczyn.

2. *Rezerwat przyrody Muszkowicki Las Bukowy* o powierzchni 16,43 ha, jest to rezerwat leśny częściowy, ale wg *Studium zagospodarowania przestrzennego gminy* powinien zostać przekształcony w rezerwat ścisły. Jednocześnie zmianie powinien ulec cel ochrony z rezerwatu leśnego na florystyczny. Rezerwat swym zasięgiem obejmuje fragment pierwotnego lasu bukowego. Celem jego utworzenia była ochrona dobrze wykształconych i zachowanych starych buczyn, które stanowią siedlisko wielu cennych gatunków roślin i zwierząt oraz zachowanie fragmentu lasu bukowego o cechach zespołu naturalnego, Rys.58;

3. *Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Niemczańsko – Strzelińskich*, na terenie gminy znajdują się dwa zalesione i odizolowane od siebie obręby: Wzgórz Niemczańskie oraz Obręb Muszkowicki, Rys.58. Ewentualna wycinka drzew na tym obszarze ma charakter pielęgnacyjny. Ale lasy znajdujące się w granicach gminy są zagrożone głównie przez: szkodliwe owady, pasożytnicze grzyby, zwierzynę płową, a także przez czynniki abiotyczne w tym zanieczyszczenia przemysłowe z sąsiednich gmin. Czynniki te osłabiają stan zdrowotny drzew, doprowadzają do zaniku przyrostu i owocowania, a później do obumierania drzew. Największym problem jest obecnie osłabiony drzewostan świerkowy w wyniku działania czynników przemysłowych. Wśród gatunków liściastych, szczególną opieką objęte są dęby;

4. *Pomniki przyrody* – 2 w Kobyłej Głowie i jeden w Ciepłowodach, Rys.58.

Dodatkowo znaczna część gminy położona jest w zlewni chronionej rzeki Olawy.

Ponadto w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* przewidziane jest utworzenie na północ od gminy *Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórze Strzebińskie”*, Tab.49. Połączy on istniejące obręby „Wzgórze Strzebińskie” znajdujące się na wschód od granicy gminy oraz „Wzgórze Niemczańskie” leżące w obrębie Brochocin.

Natomiast wg *Studium* proponowane jest powołanie *Parku Kulturowego* obejmującego Las Muszkowicki. Celem jego utworzenia jest ochrona krajobrazu kulturowego i zachowanie stanowisk kurhanowych zlokalizowanych na terenie lasu. Wyznaczono również *strefę obserwacji archeologicznej* na obszarze Lasu Muszkowickiego, która ma na celu ochronę zespołu stanowisk kurhanowych oraz strefy obserwacji archeologicznej obejmujące miejscowości o średniowiecznym rodowodzie: Ciepłowody, Brochocin, Dobrzenice, Jakubów, Janówka, Targowica, Stary Henryków, Kobyla Głowa, Piotrowice Polskie i Baldwinowice.

Cenne ekosystemy lub miejsca o walorach przyrodniczych, proponuje się objąć ochroną w formie *użytków ekologicznych*. W Jakubowie zaproponowano utworzenie użytku ekologicznego na zbiorniku wodnym (dz. 84/1), Rys.58. Znajduje się on na terenie intensywnego rolnictwa, gdzie mało jest miejsc stanowiących schronienie dla zwierząt. Jednakże przed wyznaczeniem użytków ekologicznych, należy sporządzić odpowiednią dokumentację przyrodniczą lub aktualną *Inwentaryzację przyrodniczą gminy Ciepłowody* przez stosowne do tego służby.

Ponadto w gminie znajdują się okazale drzewa o pomnikowych rozmiarach: w Koźmicach (dz. 5/44), w Jakubowie (dz. 32) oraz w parku w Ciepłowodach (dz. 1164). Stąd, proponuje się objęcie ich ochroną prawną w formie pomników przyrody, Rys.58.

Obszar bloku przedsudeckiego, w którym położona jest gmina Ciepłowody urozmaicony jest sztucznymi odsłonięciami terenu. Do najciekawszych z nich należą odsłonięcia skalne w Ciepłowodach, Tomicach i Koźmicach. Jeżeli odsłonięcia te nie będą w przyszłości zagospodarowane i wykorzystane do dalszej eksploatacji surowców, warto by je objąć ochroną, jako stanowiska dokumentacyjne, Rys.58. Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Na terenie stanowisk dokumentacyjnych mogą być wprowadzone następujące zakazy: chwytania i zabijania zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wybierania jaj; pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin (nie dotyczy planowych zabiegów i prac w zakresie gospodarki leśnej); składowania odpadów lub innych nieczystości, zanieczyszczania

wód i gleby oraz powietrza; zmiany stosunków wodnych; wydobywania skał i mineralów; niszczenia rzeźby terenu, gleby lub zmiany sposobu użytkowania; palenia ognisk; ruchu pojazdów poza drogami publicznymi, z wyjątkiem pojazdów służb leśnych; umieszczania na obszarze stanowiska tablic, napisów i ogłoszeń, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną obiektu oraz ochroną porządku i bezpieczeństwa. Szczegółowy zakres ograniczeń jest opisany w rozporządzeniu lub uchwale powołującej dane stanowisko dokumentacyjne.

Fot. 67. Zbiornik wodny w Jakubowie proponowany jako użytek ekologiczny

Fot. 68. Drzewo w Kozmicach proponowane objęciem ochroną w formie pomnika przyrody

Ze względu na brak ośrodków miejskich, nieznaczne źródła emisji zanieczyszczeń do atmosfery, niski stopień urbanizacji gminy, brak szlaków komunikacyjnych o intensywnej motoryzacji przebiegających przez teren gminy (poza niewielkim odcinkiem drogi krajowej nr 8), stan powietrza atmosferycznego oceniono jako dobry. Głównym emitorem zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego są źródła pozaprzemysłowe, tj. związane z gospodarką komunalną i motoryzacją, indywidualne węglowe systemy ogrzewania, a także zanieczyszczenia napływające spoza gminy. W pobliżu zlokalizowane są większe ośrodki, np. Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów, emitujące do atmosfery zanieczyszczenia pyłowe i gazowe, docierające również do gminy Ciepłowody. Stąd ważne jest utrzymanie i tworzenie nowych pasów zadrzewień przydrożnych.

Dla zachowania obszarów cennych przyrodniczo należałoby wprowadzić działania mające na celu ich ochronę, a w szczególności:

- całkowite skanalizowanie gminy - brak kanalizacji powoduje, że zanieczyszczenia przedostają się do gleby, cieków i rowów melioracyjnych powodując tym samym pogorszenie jakości wód;
- uporządkowanie „dzikich” wysypisk śmieci, podczas inwentaryzacji terenowej zlokalizowano 22 takie miejsca, Rys.59;
- rekultywacja wyrobisk pokopalnianych w Ciepłowodach i Wilamowicach, Rys.59;

- rewitalizacja parków w Koźmicach, Karczowicach, Tomicach i Kobylej Głowie, Rys.58;
- tworzenie pasów zieleni izolacyjnej oraz stref buforowych między gruntami ornymi, a ciekami i rowami melioracyjnymi;
- wykorzystanie odnawialnych i niekonwencjonalnych źródeł energii, szczególnie elektrowni wiatrowych, uprawa wierzby energetycznej, Fot.70. Wg *Strategii Rozwoju Gminy na lata 2009 – 2014* przewidziana jest budowa 36 stanowisk wiatrowych pomiędzy obrębem Piotrowice Polskie, a Targowicą.

Fot. 69. Miejsce proponowane do rekultywacji lub pozostawienia w naturalnym użytkowaniu w Ciepłowodach

Fot. 70. Uprawa wierzby energetycznej w Piotrowicach Polskich

Obszary chronione istniejące i planowane

Tabela 49

Lp.	Obręb	Obszary chronione						
		istniejące				planowane		
		obszar Natura 2000	rezerwat przyrody	obszar chronionego krajobrazu	pomniki przyrody	obszar chronionego krajobrazu	użytek ekologiczny	pomniki przyrody
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Brochocin	-	-	Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko - Strzelińskie: Obręb Wzgórza Niemczańskie	-	Obszar Chronionego Krajobrazu "Wzgórza Strzelińskie"	-	-
2.	Ciepłowody	-	-	-	1		-	1
3.	Jakubów	-	-	-	-		na dz. 84/1	1
4.	Kobyła Głowa	-	-	-	2		-	-
5.	Koźmice	-	-	-	-		-	1
6.	Muszkowice	Muszkowicki Las Bukowy	rezerwat częściowy Muszkowicki Las Bukowy	Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko - Strzelińskie: Obręb Muszkowicki	-	-	-	
Gmina ogółem		1	1	2	3	-	1	3

Źródło: ewidencja gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (jesień 2009 r.), rozmowy z sołtysami i mieszkańcami wsi (luty - marzec 2009 r.), opracowania planistyczne i przyrodnicze gminy Ciepłowody

12.2. Walory architektoniczne, historyczno-kulturowe i ich ochrona

Większość obiektów o dużych walorach architektonicznych, historyczno – kulturowych i religijnych na terenie gminy jest w złym stanie technicznym, zaniedbana. Obiekty te nie służą również celom rekreacyjno-turystycznym, a z uwagi na duże zniszczenia, pilnie wymagają prac renowacyjnych. W celu ich ochrony, ale również zachowania dziedzictwa kulturowego należałoby przeprowadzić następujące prace:

- generalny remont i rewitalizacja *pałaców* w Koźmicach, Tomicach i Karczowicach oraz udostępnienie ich wnętrza dla turystów,
- rewitalizacja *parków zabytkowych* w Koźmicach, Tomicach, Karczowicach i Kobyłej Głowie,
- odrestaurowanie *zespołu zamkowego* w Ciepłowodach,
- renowacja i zagospodarowanie *folwarku* w Ciepłowodach oraz *pałacu* w Janówce,
- remont zabytkowego *kościół* w Ciepłowodach, Dobrzenicach i kaplicy mszalnejsw. Anny w Muszkowicach oraz odnowienie stacji drogi krzyżowej,
- rozbudowa kaplicy cmentarnej w Kobyłej Głowie,
- renowacja i konserwacja *zespółów kościelno – cmentarnych* w Ciepłowodach, Dobrzenicach i Starym Henrykowie,
- lepsze wyeksponowanie zabytków, np. przez ich podświetlenie, zabezpieczenie, ustawienie tablic informacyjnych opisujących historię obiektu.

Fot. 71. Pałac w Tomicach

Fot. 72. Kościół w Starym Henrykowie

W *Planie Odnowy Miejscowości Ciepłowody*, na rok 2013 przewidziany jest remont zabytków na terenie wsi oraz renowacja zabytkowych pomników, grobowców, miejsc pamięci. Zamierzeniem społeczności wsi jest też utworzenie *Izby Pamiątek*, która pozwoli na rozwój świadomości historycznej mieszkańców oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Ponadto cenne obiekty tzw. małej architektury, którymi są najczęściej przydrożne kapliczki i krzyże, w wielu miejscach wymagają odnowienia i renowacji, np. w Czesławicach, Cienkowicach, Baldwinowicach i Wilamowicach.

W gminie Ciepłowody znaczna ilość obiektów jest wpisanych do rejestru zabytków. W celu zachowania pozostałych budowli o cechach zabytkowych oraz wyeksponowania ich walorów należałoby je też poddać renowacji i włączyć w krąg zainteresowań turystycznych, edukacyjnych i kulturowych. Są to m.in. zespoły mieszkalno – gospodarcze w Baldwinowicach, Cienkowicach, Ciepłowodach, Muszkowicach i Wilamowicach, młyn wodny i młyn gospodarczy w Ciepłowodach oraz zespół mieszkalno – gospodarczy folwarku w Czesławicach i zespół dworski z zabudową folwarczną w Jakubowie. Z uwagi na to, że w gminie znaczna część wsi posiada średniowieczny rodowód należałoby również ustalić granice ochrony układów urbanistycznych.

Część wsi w gminie Ciepłowody, oprócz rozwoju rolnictwa pełni również funkcję turystyczną. Wg *Studium*, w Brochocinie, Dobrzenicach i Jakubowie rozwijana będzie funkcja rolniczo – wypoczynkowa, natomiast w Kobylej Głowie, Karczowicach, Zakrzowie i na terenach rolnych Ciepłowód – funkcja rolniczo – turystyczno - rekreacyjna.

Fot. 73. Przydrożne krzyże w Baldwinowicach i kapliczka w Wilamowicach wymagające konserwacji

Gospodarka turystyczna na terenie gminy ma bardzo duże możliwości rozwoju oraz lepszego wykorzystania istniejących walorów przyrodniczo – krajobrazowych. Dlatego w celu wykorzystania potencjału turystycznego gminy oraz przyciągnięcia turystów wskazane byłoby przeprowadzenie następujących działań:

- ✓ promocja walorów środowiska kulturowego na terenie gminy oraz Dolnośląskiego Szlaku Cystersów na Ziemi Ząbkowickiej w nawiązaniu do poszczególnych wsi,

- ✓ turystyczne zagospodarowanie obiektów i zespołów zabytkowych, np. jako zajazdy, hotele, miejsca organizacji imprez okolicznościowych, konferencji biznesowo-szkoleniowych,
- ✓ powstanie gospodarstw agroturystycznych w miejscowościach pełniących funkcje rolniczo – wypoczynkową lub rolniczo – turystyczno – rekreacyjną: w Brochocinie, Dobrzenicach, Jakubowie, Piotrowicach Polskich, Baldwinowicach, Muszkowicach, Cienkowicach, Czesławicach i Wilamowicach,
- ✓ powstanie punktów gastronomicznych w miejscowościach o gęstej sieci szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych istniejących oraz planowanych, np. w Muszkowicach, Starym Henrykowie i Ciepłowodach, Rys.58,
- ✓ powstanie zagospodarowanych miejsc odpoczynku z tablicami informacyjnymi, lawkami, miejscem na ognisko czy grilla, np. w Janówce koło pałacu (dz. 7/16), w Ciepłowodach na wzgórzu Łysica, czy w Starym Henrykowie koło stawu na gminnej działce 148/6,
- ✓ zagospodarowanie do celów rekreacyjnych istniejących zbiorników wodnych, np. w Ciepłowodach (dz. 353/3, 342/2) i Karczowicach (dz. 58/4), natomiast w Starym Henrykowie wskazane byłoby powstanie łowiska i budowa domków letniskowych (dz. 153/2 i 155/1), Rys.58,
- ✓ powstanie stadniny koni w Muszkowicach i Ciepłowodach, zaprojektowano również szlak konny przebiegający przez obręb: Muszkowice, Ciepłowody i Karczowice,
- ✓ z uwagi na dużą ilość ścieżek rowerowych istniejących i planowanych w Baldwinowicach, Muszkowicach, Starym Henrykowie, Ciepłowodach i Dobrzenicach korzystne byłoby powstanie w tych wsiach wypożyczalni sprzętu turystycznego, np. rowerów, bryczek konnych wraz z punktem sprzedaży map, przewodników, pamiątek turystycznych,
- ✓ wyeksponowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie i wykorzystanie dogodnego usytuowania gminy w pobliżu terenów o bogatych walorach środowiska kulturowego.

Z uwagi na to, że na terenie powiatu ząbkowickiego odbywają się imprezy o znaczeniu ogólnopolskim, np. Festiwal Muzyki Folkowej „Folk Fiesta”, „Weekend z Frankensteinem” w Ząbkowicach Śląskich, „Noc Świętojańska” w Bardzie oraz Rajd Ziemi Ząbkowickiej możliwe jest zwiększenie bazy noclegowo-gastronomicznej w gminie Ciepłowody, które spowoduje, że turyści będą wynajmować miejsca noclegowe na czas trwania tych imprez.

W powiecie ząbkowickim działa *Lokalna Organizacja Turystyczna na Ziemi Ząbkowickiej*. Została utworzona w 2003 r., żeby zintegrować podmioty działające w dziedzinie turystyki, szczególnie samorządy gminne i samorząd powiatowy. Ponadto, jej celem jest: wspieranie